

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Grėtos Šumskytės,
V kurso, civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Skaitmeninio turinio pirkimo-pardavimo sutartys
Digital Content Sales Contracts**

Vadovas: prof. dr. Ramūnas Birštonas

Recenzentas: partnerystės prof. dr. Artūras Driukas

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama kaip vartojimo sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo, patenkančios į Direktyvos dėl skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo taikymo sritį, turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje. Šios temos problematika yra nagrinėjama analizuojant ir vertinant skaitmeninio turinio reglamentavimą, intelektinės nuosavybės teisės ir daiktinės teisės santykį skaitmeninio turinio srityje bei analizuojant atskirą Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintų sutarčių rūšių pritaikomumą direktyva reglamentuojamiems santykiams. Atitinkamai, išnagrinėjus šiuos aspektus siekiama pasiūlyti direktyvos įgyvendinimo Lietuvos sutarčių teisėje būdą.

Raktiniai žodžiai: skaitmeninis turinys, sutarčių teisė, intelektinės nuosavybės teisė, vartotojų teisių apsauga, sutarčių kvalifikavimas.

This paper analyses how consumer contracts for the supply of digital content falling within the scope of the Directive on the supply of digital content and digital services should be classified in Lithuanian contract law. The issues of this topic are researched by analysing and evaluating the regulation of digital content, the relationship between intellectual property law and property law in the field of digital content, as well as analysing the applicability of certain types of contracts established in Lithuanian contract law to the relations regulated by the Directive. Accordingly, after examining these aspects, the aim is to propose a way of implementing the directive in Lithuanian contract law.

Keywords: digital content, contract law, intellectual property law, consumer protection, contract classification.

TURINYS

IŽANGA	2
1. SKAITMENINIO TURINIO PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARČIŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	8
1.1. Skaitmeninio turinio teisinis reguliavimas.....	8
1.2. Skaitmeninio turinio samprata Direktyvoje	14
2. DAIKTINĖS TEISĖS IR INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS SANTYKIO PROBLEMATIKA SKAITMENINIO TURINIO SRITYJE	21
2.1. Intelektinės nuosavybės išnaudojimo teisė ir skaitmeninis turinys.....	21
2.2. Skaitmeninis turinys kaip nuosavybės teisės objektas Lietuvos civilinėje teisėje.	28
2.3. Licencinėmis sutartimis taikomų skaitmeninio turinio naudojimo ribojimų ir teisėtų vartotojo lūkesčių santykis	31
3. SUTARČIŲ DĖL SKAITMENINIO TURINIO TEIKIMO KVALIFIKAVIMAS LIETUVOS SUTARČIŲ TEISĖJE	38
3.1. Galimi sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo variantai Lietuvos sutarčių teisėje	38
3.2. Pirkimo-pardavimo sutartis	41
3.3. Paslaugų sutartis	43
3.4. Rangos sutartis	45
3.5. Mainų sutartis	46
3.6. Nuomos sutartis.....	47
3.7. <i>Sui generis</i> sutartis	48
4. DIREKTYVOS DĖL SKAITMENINIO TURINIO TEIKIMO PERKĖLIMO Į LIETUVOS TEISĘ GALIMI VARIANTAI	54
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	58
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	67
SUMMARY	68

IŽANGA

Temos aktualumas. Tobulėjant technologijoms ekonomika vis sparčiau persikelia į skaitmeninę erdvę. Vartotojams pradėjus naudoti daugiau technologijų kasdieniniame gyvenime išpopuliarėjo ir skaitmeninis turinys. Nepaisant didelio skaitmeninio turinio populiarumo ir dėl jo sudaromų sutarčių gausos ne tik Europos Sąjungoje, bet ir daugumoje valstybių narių nebuvo teisės aktų reglamentuojančių išimtinai šią sritį. Vis tik, nuoseklaus skaitmeninio turinio reglamentavo stoka tapo kliūtimi Europos bendros skaitmeninės rinkos vystymuisi. Dėl šios priežasties Europos Sąjunga nusprendė imtis teisėkūros veiksmų skaitmeninio turinio srityje ir taip išspręsti problemas su kuriomis, sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, susidurdavo ne tik vartotojai, bet ir verslo subjektai. Taigi, 2019 m. gegužės 20 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų¹ (toliau – **Direktyva**). Tai yra visiško suderinimo teisės aktas, kurio nuostatos turės būti perkeltos į kiekvienos valstybės narės teisę, o jį įgyvendinančios nacionalinės teisės nuostatos bus pradėtos taikyti nuo 2022 m. sausio 1 d. Direktyva buvo siekiama sureguliuoti itin platų vartojimo sutarčių spektrą į kurį patenka ne tik skaitmeninis turinys, bet ir skaitmeninės paslaugos. Vis tik šiame darbe nagrinėjami tik santykiai susiję su skaitmeniniu turiniu, skaitmenines paslaugas paliekant nuošalyje.

Nors atrodytų, kad Direktyva įtvirtina naują sutarčių rūšį Europos Sąjungoje, valstybės narės nėra įpareigosos įgyvendinant Direktyvą nacionalinėje teisėje įtvirtinti *sui generis* sutarčių rūšį. Kiekvienai valstybei narei paliekama teisė pasirinkti kaip į Direktyvos taikymo sritį patenkančios sutartys bus kvalifikuojamos nacionalinėje teisėje: kaip jau nacionalinėje teisėje egzistuojančios sutarčių rūšis (pvz. pirkimo-pardavimo, nuomos, rangos) ar kaip *sui generis* sutartys. Vis tik, tai nėra paprasta užduotis. Daugumos valstybių narių civilinė teisė yra daugiau pritaikyta santykiams susijusiems su materialiais objektais. Dėl to norint taikyti tradicinės civilinės teisės normas santykiams susijusiems su skaitmeniniu turiniu, kuris neretai neturi jokios materialios formos, iškyla ne tik skaitmeninio turinio kaip civilinių teisinių santykių objekto, bet ir pačių sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimai.

Šio darbo pavadinimas – skaitmeninio turinio pirkimo-pardavimo sutartys – gali būti klaidinantis. Pirma, jis pats jau suponuoja sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo variantą, kuris nebūtinai yra teisingas. Antra, šiame pavadinime yra užslėptas paradoksas. Vartotojas sudarydamas sutartį dėl skaitmeninio turinio neretai

¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų. *OJL 136*, p. 1–27.

mano, jog jis „įsigyja“ skaitmeninį turinį t. y. sudaro pirkimo-pardavimo sutartį, ir tai iš pirmo žvilgsnio atrodo teisinga samprata. Deja, toks kvalifikavimas ne visada atitinka šių santykių turinį. Tokia situacija susiklosto dėl skaitmeninio turinio savybių: (i) skaitmeninis turinys įprastai yra susijęs su intelektine nuosavybe, nes juo yra pateikiamas intelektinės nuosavybės objektas (pvz. kūrinys), dėl ko vartotojas sudaro licencinę sutartį ir neretai tampa tik skaitmeninio turinio naudotoju, o ne jo savininku (ypač kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje); ir (ii) skaitmeninis turinys gali neturėti materialios išraiškos, dėl ko tokiais atvejais negali būti laikomas daiktu. Dėl šių skaitmeninio turinio savybių dažnu atveju susiklostęs santykis neatitinka pirkimo-pardavimo sutarties požymių. Atitinkamai, iškyla susiklosčiusių teisinių santykių kvalifikavimo problema. Manytina, jog dėl šio aspekto problemiško, siekiant aiškumo, šiame darbe tikslingiau sutartis, patenkančias į Direktyvos taikymo sritį, pagal kurias yra teikiamas skaitmeninis turinys, vadinti sutartimis dėl skaitmeninio turinio teikimo.

Kiekvienos valstybės įstatymų leidėjas, taip pat ir Lietuvos, įgyvendindamas Direktyvą turės išspręsti ja reguliuojamų sutarčių kvalifikavimo klausimą. Šio klausimo sprendimą apsunkina tai, kad Direktyva reguliuoja itin platų su skaitmeniniu turiniu susijusių santykių ratą: o būtent skaitmeninio turinio teikimą nepriklausomai nuo to ar skaitmeninis turinys pateikiamas materialioje ar nematerialioje laikmenoje, pateikiamas vieną kartą ar srautiniu būdu (angl. *streaming*) ir t.t. Dėl tokios reglamentuojamų skaitmeninio turinio pateikimo būdų ir formų gausos tampa praktiškai neįmanoma Direktyva reglamentuojamas sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikuoti kaip vieną Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintą sutarčių rūšį. Sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo klausimas yra itin aktualus, nes Direktyvai reglamentuojant tik tam tikrus sutarčių dėl skaitmeninio turinio sudarymo aspektus, sutarties kvalifikavimas nulems kokios taisyklės bus taikomos nereguliuotiems sutarčių aspektams. Taip pat tai nulems ir tai, kokias teises skaitmeninėje erdvėje turės vartotojai, nes sutarties kvalifikavimas daro įtaką ir sutarties šalių teisėms bei pareigoms. Pavyzdžiui, tam tikrų sutarčių esmė yra nuosavybės teisės perleidimas į objektą, tuo tarpu kitų, ne. Dėl to kvalifikavus sutartį kaip nesukuriančią prekiautojui pareigos perleisti nuosavybės teisę, vartotojui būtų atimta teisė pasinaudoti standartinė nuosavybės teisių apsauga ir jis būtų tik naudotojas. Atitinkamai, nuo pasirinkto sutarčių kvalifikavimo priklausys kaip atrodys sutarčių dėl skaitmeninio turinio taisyklių visuma ir tai turės didelę įtaką vartotojų teisių apimčiai skaitmeninėje erdvėje bei tinkamam Direktyvos perkėlimui.

Apibendrinant, Lietuvos įstatymų leidėjas yra įpareigotas įgyvendinti Direktyvą nacionalinėje sutarčių teisėje pasirinkdamas kaip kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio

turinio teikimo. Vis tik, dėl skaitmeninio turinio ir dėl jo sudaromų sutarčių savybių praktikoje kvalifikavimo klausimai nėra lengvai išsprendžiami, o jų išsprendimas svarbus vartotojų teisių apimčiai skaitmeninėje erdvėje. Be to, tinkamas Direktyvos perkėlimas ir sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimas yra svarbus ir nacionalinės sutarčių teisės vientisumui. Kadangi Direktyvos nuostatos privalo būti įgyvendintos nacionalinėje teisėje, į Direktyvos taikymo sritį patenkančių sutarčių kvalifikavimas bei Direktyvos perkėlimo galimybių analizė tampa itin svarbi Lietuvos sutarčių teisei.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra nustatyti, kaip į Direktyvos taikymo sritį patenkančios sutartys turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje, išryškinant intelektinės nuosavybės teisės ir daiktinės teisės santykio problematiką šioje srityje. Atlikus išsamią analizę, siekiama pasiūlyti Direktyvos įgyvendinimo Lietuvos teisėje variantus, padėsiančius užtikrinti vartotojų teisių apsaugą sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo tikslui pasiekti išsikeliama toliau nurodyti uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktus reglamentuojančius vartotojų sudaromas sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo (Vartotojų teisių direktyvą², Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (toliau – **CK**)³, Direktyvą) ir nustatyti kokie vartojimo santykiai, susiję su skaitmeniniu turiniu, pagal Direktyvą yra laikomi sutartimis dėl skaitmeninio turinio teikimo;

2. Atskleisti intelektinės nuosavybės teisės ir daiktinės teisės problematiką sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo srityje ir identifikuoti iš to kylančias sutarčių kvalifikavimo bei vartotojų teisių apimties problemas;

3. Įvertinti ar Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintos sutarčių rūšys yra pritaikomos sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimui;

4. Įvertinti Direktyvos perkėlimo į Lietuvos sutarčių teisę galimus būdus, kurie užtikrintų nacionalinės sutarčių teisės vientisumą bei vartotojų teisių apsaugą bei pasiūlyti tinkamiausią Direktyvos perkėlimo variantą.

Darbo objektas. Šio darbo objektas yra sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo Lietuvos sutarčių teisėje analizė, vertinant Direktyvos įgyvendinimo nacionalinėje teisėje galimybes. Šio darbo objektui yra itin svarbu įvertinti daiktinės teisės

² Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. *OJ L 30*.

³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, VIII-1864.

ir intelektinės teisės santykį bei šio santykio poveikį vartotojų teisių apimčiai skaitmeninėje aplinkoje.

Tyrimo metodai. Šio magistrinio darbo tikslams pasiekti bei užsibrėžtiems uždaviniams išspręsti buvo pasirinkta naudoti toliau aptariamus tyrimo metodus:

1) Lingvistinis tyrimo metodas buvo naudotas teisės aktuose pateikiamų sąvokų turinio atskleidimui, jų sąsajų analizei, nes tinkamas sąvokų išaiškinimas naudojantis šiuo metodu yra būtinas išsamiai temos problematikos analizei atlikti;

2) Istorinis tyrimo metodas buvo panaudotas siekiant išanalizuoti skaitmeninio turinio reglamentavimo raidą: iki Direktyvos priėmimo buvusio skaitmeninio turinio teisinio reglamentavimo turinį, atskleisti Direktyvos priėmimo priežastis bei palyginti naujasias skaitmeninio turinio taisykles su iki tol galiojusiomis. Taip pat, istorinis tyrimo metodas buvo pasitelktas ir siekiant išanalizuoti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos (toliau – **ESTT**) dėl išnaudojimo teisės taikymo skaitmenyje erdvėje pokyčius;

3) Sisteminiis tyrimo metodas darbe buvo panaudotas siekiant atskleisti sąsajas tarp teisės aktų, teisės doktrinos bei teismų praktikos skaitmeninio turinio srityje. Daugiausiai šiuo metodu buvo naudojama analizuojant skaitmeninio turinio sampratą, intelektinės nuosavybės teisės išnaudojimo problematiką, vartotojų lūkesčių bei licencijų santykį vartotojų teisių apsaugos kontekste. Taip pat, sisteminiu metodu buvo naudojama analizuojant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo galimus kvalifikavimo būdus Lietuvos teisėje ir stengiantis nustatyti ar šie kvalifikavimo būdai suderinami su Direktyvos normomis bei tikslais, taip pat, ar jie užtikrina Lietuvos sutarčių teisės vientisumą;

4) Lyginamasis tyrimo metodas buvo naudojamas analizuojant Vokietijos, Nyderlandų bei Jungtinės Karalystės teisines sistemas, ieškant pavyzdžių, kaip sutartis dėl skaitmeninio yra kvalifikuojamos kitose valstybėse narėse. Tokiu būdu buvo siekiama pademonstruoti skirtumus tarp to, kaip valstybės narės kvalifikuoja sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo bei įvertinti ar šios sutartis galėtų būti taip kvalifikuojamos Lietuvoje;

5) Teleologinis tyrimo metodas buvo pasitelktas siekiant atskleisti Direktyvos tikslus, analizuojant Europos bendros skaitmeninės rinkos strategijoje, Pasiūlyme dėl skaitmeninio turinio direktyvos⁴, Direktyvos konstatuojamoje dalyje atskleidžiamus Europos Sąjungos įstatymų leidėjo ketinimus, taip siekiant išsiaiškinti Direktyvos priėmimo priežastis bei tinkamus Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę variantus;

⁴ 2015 m. gruodžio 9 d. Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų skaitmeninio turinio teikimo sutarčių aspektų, COM/2015/0634 final - 2015/0287 (COD).

6) Dokumentų analizės metodas buvo naudojamas siekiant išanalizuoti Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisės aktus, tam kad būtų nustatyta, kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio buvo reglamentuojamos bei kvalifikuojamos iki priimant Direktyvą ir kaip Direktyva turėtų būti įgyvendinta nacionalinėje teisėje. Taip pat, šis metodas buvo naudojamas ir analizuojant ESTT praktiką.

Darbo originalumas. Sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo problematika Lietuvos teisės doktrinoje dar nėra nagrinėta. Artimiausi šiame darbe nagrinėjamiems klausimams buvo analizuojami tik Mindaugo Civilkos nagrinėjant skaitmeninių produktų santykį su tradicinėje teisėje įsitvirtinusia prekių-paslaugų dichotomija (Civilka, 2001).

Europos Komisijai pristačius Pasiūlymą dėl skaitmeninio turinio direktyvos (Pasiūlymas dėl tam tikrų skaitmeninio turinio..., 2015) skaitmeninio turinio tema pradėjo sulaukti daugiau dėmesio, analizuojant ją per vartotojų teisių apsaugos prizmę. Plačiausiai ši tema buvo analizuota Žygimanto Mylės magistriniame darbe (Mylė, 2017), tačiau šiame darbe buvo nagrinėjamas tik siūlomas skaitmeninio turinio reglamentavimo režimas, nurodant jog Direktyva ketinama suteikti valstybėms narėms galimybę pasirinkti kaip kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo. Ž. Mylės darbe konkrečiau nebuvo analizuota nei kaip Direktyva reglamentuojami santykiai galėtų būti kvalifikuojami Lietuvos sutarčių teisėje, nei kaip Direktyva galėtų būti įgyvendinta nacionalinėje teisėje. Būtent sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo problematikos klausimas Lietuvos teisės doktrinoje dar nėra nagrinėtas. Tokia pati situacija yra ir su Direktyvos perkėlimu į nacionalinę teisę – klausimas kaip Direktyva galėtų būti perkelta į Lietuvos sutarčių teisę Lietuvos autorių mokslo darbuose dar nėra nagrinėtas.

Užsienio teisės doktrinoje šios temos problematikos analizei buvo skiriama daugiau dėmesio. Dar kai skaitmeninio turinio teikimas nebuvo reglamentuojamas Europos Sąjungos lygmeniu, Marco B. M. Loss (pvz. Loss *et al.*, 2011) ir kiti teisės mokslininkai analizavo skaitmeninio turinio reglamentavimo būtinumą bei galimus skaitmeninio turinio režimo nustatymo būdus, kartu analizuodami ir sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimą valstybėse narėse. Vis tik, Lietuvos situacija jų darbuose nebuvo analizuojama. Europos Komisijai paskelbus Pasiūlymą dėl skaitmeninio turinio direktyvos ne vienas Europos teisės doktrinos atstovas, pavyzdžiui, Marco B. M. Loss (pvz. Loss *et al.*, 2011), Rafal Manko (pvz. Manko, 2016a; Manko, 2016b), Paula Giliker (pvz. Giliker, 2020; Giliker 2017), Karin Sein (pvz. Sein, 2017), Matthias Lehmann (Lehmann, 2016) ir kiti, pradėjo analizuoti pasiūlyto reglamentavimo problematiką. Galima teigti, kad būtent sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo klausimai neretai buvo paliekami už tokių

mokslinių darbų nagrinėjimo ribų arba buvo tik kritikuojamas sprendimas leisti valstybėms narėms pasirinkti kaip kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo (pvz., Mak, 2016). Vis tik, buvo keletas darbų nagrinėjančių sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo problematiką atskirų valstybių teisėje, pavyzdžiui, Herve Jacquemin savo straipsnyje (Jacquemin, 2017) nagrinėjo kaip šios sutartys turėtų būti kvalifikuojamos Prancūzijos ir Belgijos teisėje, Paula Giliker savo darbe analizavo Jungtinėje Karalystėje susiklosčiusią šių sutarčių kvalifikavimo praktiką (Giliker, 2017).

Kiek tai susiję su daiktinės teisės ir intelektinės teisės santykiu skaitmeninio turinio srityje, galima rasti ne vieną užsienio autorių darbą, kuriame būtų nagrinėjama šio aspekto problematika, pavyzdžiui, šią temą nagrinėjo Aaron Perzanowski, Chris Jay Hoofnagle, Peter Mezei (Mezei, 2020), Lillia Oprysk (Oprysk, 2020). Lietuvoje šį klausimą nagrinėjo tik Ramūnas Birštonas (Birštonas, 2019).

Apibendrinant galima teigti, kad darbo tema Lietuvos teisės mokslo atstovų dar nėra nagrinėta. Užsienio teisės mokslininkų darbuose šiame darbe keliamos problemos yra nagrinėjamos kitų valstybių sutarčių teisės kontekste, tad Lietuvos civilinei teisei aktualūs sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimai nėra tiesiogiai nagrinėti.

Svarbiausi šaltiniai. Kadangi šiame darbe yra nagrinėjama sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo, kaip jos suprantamos Direktyvoje, kvalifikavimo problematika Lietuvos sutarčių teisėje daug dėmesio buvo skiriama Direktyvos ir CK nuostatų aiškinimui. Tačiau atsižvelgiant į tai, jog tema pasižymi keletu probleminių aspektų, tiek naujojo skaitmeninio turinio režimo, tiek ir Lietuvos daiktinės ir intelektinės teisės nuosavybės santykio kontekste, didelę reikšmę darbo rengimui turėjo ir užsienio teisės mokslininkų darbai. Nagrinėjant skaitmeninio turinio reglamentavimą bei skaitmeninio turinio sampratą reikšmingiausi buvo užsienio teisės mokslininkų darbai, kuriuose nagrinėjamos Direktyvos (ar Pasiūlymo dėl skaitmeninio turinio direktyvos) nuostatos, o ypač Vanessa Mak (Mak, 2016), Rafal Manko (Manko, 2016a) bei Karin Sein (Sein, 2017). Tuo tarpu, nagrinėjant intelektinės nuosavybės ir daiktinės teisės santykio problematiką pagrinde buvo remtasi Aaron Perzanowski ir Chris Jay Hoofnagle atlikta studija (Perzanowski, Hoofnagle, 2016), o išryškinant šių problemų santykį su vartotojų lūkesčiais sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio buvo naudojamos Lillia Oprysk ir Karin Sein straipsniu (Sein, Oprysk, 2020). Nagrinėjant klausimus susijusius su intelektinės nuosavybės teisių išnaudojimo doktrinos taikymu skaitmeninio turinio srityje daugiausia dėmesio buvo skiriama suformuotos ESTT praktikos analizei.

1. SKAITMENINIO TURINIO PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARČIŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1. Skaitmeninio turinio teisinis reguliavimas

Prieš pradėdant nagrinėti kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje yra būtina apžvelgti, kaip skaitmeninio turinio teikimas yra reglamentuojamas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Tokia analizė leis atskleisti, kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio yra reguliuojamos ir ar jų kvalifikavimo klausimai buvo sprendžiami iki priimančios Direktyvos, bei kokį poveikį Direktyvos įgyvendinimas padarys šiai sričiai bei Lietuvos sutarčių teisei.

Pirmųjų žingsnių siekiant sureguliuoti tam tikrus sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo aspektus Europos Sąjunga ėmėsi priimdama Vartotojų teisių direktyvą. Vartotojų teisių direktyva tiesiogiai nustatė, kad į jos taikymo sritį patenka ne tik prekės ir paslaugos, bet ir skaitmeninis turinys (Vartotojų teisių direktyva 2 str. 11 d.). Šiame teisės akte skaitmeninis turinys buvo suprantamas kaip „*duomenys⁵, kurie kuriami ir pateikiami skaitmenine forma*“ (Vartotojų teisių direktyva 2 str. 11 d). Ši lakonišką apibrėžimą papildė direktyvos konstatuojamoji dalis, kurioje buvo detalizuojama, kad į skaitmeninio turinio kategoriją patenka, pavyzdžiui, kompiuterių programos, žaidimai, muzika, vaizdo medžiaga arba tekstai, nepriklausomai nuo jų pateikimo būdo, t. y. nepaisant to ar jie yra parsisiunčiami, pateikiami srautiniu duomenų siuntimu, fizine laikmena ar bet kuria kita priemone (Vartotojų teisių direktyva, Konstatuojamoji dalis 19 p.). Taigi, apibendrintai galima teigti, kad skaitmeniniu turiniu buvo laikomos skaitmeninės rinkmenos, kuriose dažniausiai (beveik visada) yra užfiksuotas intelektinės nuosavybės objektas – kūrinys, fonograma, audiovizualinis kūrinys ar pan.

Vartotojų teisių direktyva tiesiogiai nustatė, kad skaitmeninis turinys, pateikiamas materialioje laikmenoje (pvz., CD ar DVD), turėtų būti laikomas preke (kaip ji yra apibrėžiama direktyvoje⁶). Vis tik, patvarioje laikmenoje neįrašytas (pvz. internetu teikiamas) skaitmeninis turinys direktyvoje nebuvo griežtai kategorizuojamas – tik

⁵ Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nei Vartotojų teisių direktyva nei Direktyva neapriboja duomenų laikomų skaitmeniniu turiniu pobūdžio. Tai reiškia, kad skaitmeniniu turiniu gali būti laikomi įvairūs duomenys, tiek saugomi pagal intelektinės nuosavybės teisę, tiek ir nesaugomi jeigu jie yra pateikiami skaitmenine forma. Vis tik, dažniausiai skaitmeniniu turiniu yra pateikiamas intelektinės nuosavybės teisės saugomas objektas (pvz. patenkantis į autorių teisių, gretutinių teisių taikymo sritį). Atsižvelgiant į tai, kad tai yra didesnė dalis skaitmeninio turinio teikimo atvejų, taip pat ir į tai, kad tokiais atvejais reikia atsižvelgti ir į intelektinės nuosavybės teisės normų santykį su kitomis normomis, darbe daugiau dėmesio bus skiriama būtent šioms atvejams. Vis tik, reikėtų nepamiršti, jog tam tikrais atvejais duomenys laikomi skaitmeniniu turiniu gali nebūti saugomi intelektinės nuosavybės teisės.

⁶ Vartotojų teisių direktyvoje preke yra laikomas „*materialus kilnojamas daiktas, išskyrus daiktus, parduodamus vykdant sprendimą arba kitais įstatymuose numatytais atvejais.*“ (Vartotojų teisių direktyvos 2 str. 3 d.).

nurodoma, kad sutartys dėl fiziniame laikmenoje neįrašyto skaitmeninio turinio teikimo pagal šią direktyvą neturėtų būti laikomos nei pirkimo-pardavimo, nei paslaugų teikimo sutartimis (Vartotojų teisių direktyva, Konstatuojamoji dalis 19 p.). Dėl to, sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo buvo taikomos skirtingos taisyklės priklausomai nuo skaitmeninio turinio pateikimo formos: į materialią laikmeną įrašytam skaitmeniniam turiniui taikomas pirkimo-pardavimo režimas (laikomas preke), o į patvarią laikmeną neįrašytam – skaitmeninio turinio režimas (nelaikomas nei preke, nei paslauga) (Manko, 2016a, p. 10).

Vartotojų teisių direktyva išsamių sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo taisyklių nenustatė ir sureglamentavo tik tam tikrus tokių sutarčių aspektus: i) specialius reikalavimus informacijai, kuri turi būti pateikta vartotojui prieš sudarant sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo; ir ii) vartotojų teisę atsisakyti sutarties dėl skaitmeninio turinio teikimo, kai sutartis yra nuotolinė ar sudaryta ne prekybos patalpose (Geiregat, Steennot, 2017, p. 98). Vis tik, direktyva nepateikė atsakymų į klausimus, kokios taisyklės turėtų būti taikomos nesureglamentuotiems su skaitmeninio turinio teikimu susijusiems aspektams ar kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio turėtų būti kvalifikuotos nacionalinėje teisėje (Loos et al., 2012, p. 11). Tai lemia, kad direktyvos nesureguliuotiems aspektams turėjo būti taikomos nacionalinės sutarčių teisės nuostatos. Atitinkamai, taisyklių taikomų vartotojų sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo visuma, bei vartotojų įgyjamos teisės sudarant tokias sutartis, skiriasi kiekvienoje valstybėje narėje, nes tai priklauso nuo sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo nacionalinėje teisėje.

Vartotojų teisių direktyvai nesprendžiant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimų Europos Sąjungoje nebuvo vieningos šių sutarčių kvalifikavimo praktikos. Kai kurios ES valstybės narės sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurias skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje (pvz. DVD), kvalifikuoja kaip pirkimo-pardavimo sutartis arba tokioms sutartims pagal analogiją taiko pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatas (pavyzdžiui, Prancūzija, Vokietija, Italija, Nyderlandai, Ispanija) (Loss et al., 2012, p. 10). Tuo tarpu, sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurias skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje (pvz. parsisiųstas iš interneto), daugumoje valstybių nebuvo kvalifikuojamos kaip pirkimo-pardavimo sutartys, nes: a) nėra materialaus objekto (daikto); ir b) vartotojui pagal tokias sutartis įprastai nėra perleidžiama nuosavybės teisė į objektą, o tik suteikiama teisė naudotis skaitmeninėje rinkmenoje užfiksuotu kūriniu pagal licencinę sutartį, sudaromą su autorių teisių subjektu (kurio gali būti tiek prekiautojas, tiek ir trečioji šalis) (Beale, 2016, p. 7). Dėl to, kai kuriose ES valstybėse narėse (pavyzdžiui, Suomijoje, Nyderlanduose,

Vokietijoje, Ispanijoje) sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo nematerialioje laikmenoje buvo kvalifikuojamos ne kaip pirkimo-pardavimo sutartys, o kaip paslaugų, nuomos ar licencinės sutartys (Loss *et al.*, 2012, p. 10). Atitinkamai, nekvalifikuojant sutarčių dėl skaitmeninio turinio kaip pirkimo-pardavimo sutarčių, vartotojas negali pasinaudoti ir su pirkimo-pardavimo sutartimis siejamomis teisėmis, o valstybių narių teismams sprendžiant tokias bylas, neretai tenka imtis papildomų priemonių tam, tad užtikrintų daugiau teisių vartotojams. Galima sutikti su Hugh Beale nuomone, kad toks režimas, kai vartotojų teisių apsaugos apimtis yra sprendžiama taikant bendrąsias paslaugų, nuomos, licencinių sutarčių taisykles, ar net pirkimo-pardavimo sutarčių normas pagal analogiją, ir šių sutarčių srityje susiformavusią teismų praktiką yra nepakankamas siekiant užtikrinti tinkamą vartotojų apsaugą. Tokią išvadą galima daryti dėl to, kad tokia praktika neužtikrina vartotojų teisių apibrėžtumo. Be to, teismams nematerialiam skaitmeniniam turiniui bandant pritaikyti teismų praktiką, suformuotą nagrinėjant bylas susijusias su materialiais objektais, susiduriama su sunkumais, nes tokia suformuota praktika neretai neatitinka susiklosčiusio teisinio santykio ypatybių (Beale, 2016, p. 7).

Šiame kontekste aptartinas ir sutarčių dėl skaitmeninio turinio reguliavimas Lietuvoje. Lietuvos sutarčių teisė nenustato išsamių taisyklių sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo. CK VI knygoje II dalis yra skirta sutarčių teisei, o jos bendrosios dalies XVIII¹ skyrius – vartojimo sutartims. Vartotojų teisių direktyvos nuostatos būtent ir buvo perkeltos į šį CK skyrių. CK 6.228¹² str. buvo skirtas sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo, deja, jame buvo tik atkartotos jau aptartos Vartotojų teisių direktyvos nuostatos. Tai yra vienintelė Lietuvos sutarčių teisėje esanti norma, specialiai skirta skaitmeninio turinio reglamentavimui. Teismų praktika bei teisės doktrina nepateikia atsakymų kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo yra ar turėtų būti kvalifikuojamos, tad darytina prielaida, jog Lietuva nesiskiria nuo daugumos Europos Sąjungos valstybių ir sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikuoja pagal jau aptartą plačiai paplitusią praktiką: kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje, tokia sutartis yra kvalifikuojama kaip daikto (pvz. CD, DVD) pirkimo-pardavimo sutartis, o tais atvejais, kai yra įsigyjamas skaitmeninis turinys neįrašytas į materialią laikmeną – sudaroma atlygintinų paslaugų sutartis. Manytina, kad tokia sutarčių kvalifikavimo praktika yra ydinga, nes paslaugų sutartimi vartotojui suteikiamų teisių apimtis yra mažesnė, nei sudarant pirkimo-pardavimo sutartį nepaisant to, kad vartotojas dažniausiai sumoka tokią pačią arba net didesnę kainą įsigydamas skaitmeninį turinį lyginant su analogiška materialia preke. Be to, neretai tokia teisių apimtis neatitinka ir teisėtų vartotojo lūkesčių. Pavyzdžiui, sudarant pirkimo-pardavimo sutartį vartotojui yra perleidžiama nuosavybės teisė į prekę (pvz.

laikmena), taikoma daikto kokybės garantija. Dėl to galima teigti, jog praktika, kuomet sutartys dėl skaitmeninio turinio teikiamo nematerialioje laikmenoje nėra kvalifikuojamos kaip pirkimo-pardavimo sutartys t. y. vartotojas neįgyja nei nuosavybės teisės į laikmeną, nei gali pasinaudoti kokybės garantija, lemia tai, kad vartotojas įgyja mažesnę teisių apimtį rinkdamasis skaitmeninį turinį neįrašytą materialioje laikmenoje, nei rinkdamasis skaitmeninį turinį materialioje laikmenoje.

Apibendrinant aptartą Vartotojų teisių direktyvoje nustatytą skaitmeninio turinio reguliavimą, svarbu akcentuoti tai, kad direktyva reglamentuojant tik tam tikrus vartotojų sudaromų sutarčių dėl skaitmeninio turinio aspektus išvengiama skaitmeninio turinio ir dėl jo sudaromų sutarčių kvalifikavimo klausimo spendimo. Nepaisant to, šio skirtumo aktualumas yra sušvelninamas nurodant, kad abi skaitmeninio turinio teikimo formos (materiali ar nemateriali) patenka į direktyvos taikymo sritį, nors ir skirtinga apimtimi (Jacquemin, 2017, p. 29). Vis dėlto, tai reiškia, kad skaitmeninio turinio kaip civilinės teisės objekto bei sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimai Vartotojų teisių direktyva Europos Sąjungos lygmeniu nebuvo išspręsti ir jie patenka į kiekvienos valstybės narės sutarčių teisės taikymo sritį. Dėl tokio reguliavimo vartotojų sudaromoms sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo taikomos taisyklės ir, atitinkamai, vartotojų turimų teisių apimtis, atskirose valstybėse narėse skiriasi, priklausomai nuo šių sutarčių kvalifikavimo nacionalinėje teisėje.

Europos Sąjungai supranacionaliniu lygmeniu išsamiai nereglamentuojant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo valstybės narės taip pat neskubėjo imtis teisėkūros veiksmų šioje srityje – iš Europos Sąjungos valstybių narių tik Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė, nustatė specialų tokių sutarčių reglamentavimą (Beale, 2016, p. 7), o kitos taikė bendrąsias nacionalinės sutarčių teisės normas. Europos Sąjungai nusprendus kurti bendrąją vidaus skaitmeninę rinką, buvo nurodoma, kad skaitmeninis turinys yra vienas iš pagrindinių skaitmeninės ekonomikos augimo veiksnių (Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija, 2015, p. 7). Pagrindinėmis skaitmeninio turinio⁷ teikimo plėtros kliūtimis buvo laikomi nacionalinių vartojimo sutarčių teisės normų skirtumai ir aiškių sutarčių teisės taisyklių stoka skaitmeninio turinio teikimo srityje, kadangi, kaip jau aptarta, Europos Sąjungos lygmeniu šią sritį reguliavo vos kelios specialiai pritaikytos taisyklės. Reglamentavimo stoka lėmė, kad vartotojai sudarydami sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo buvo neužtikrinti dėl savo teisių (Pasiūlymas dėl skaitmeninio turinio direktyvos,

⁷ Pažymėtina, kad Pasiūlyme dėl skaitmeninio turinio direktyvos skaitmeninio turinio sąvoka apėmė ir skaitmenines paslaugas, tačiau vėliau, siekiant didesnio aiškumo buvo nuspręsta šias sąvokas atskirti (Voss, Gebhardt, 2016, p. 3).

2015, p. 14). Dėl to, buvo nuspręsta nustatyti suderintas taisykles dėl skaitmeninio turinio (ir skaitmeninių paslaugų) teikimo Europos Sąjungoje, kurioms pagrindą padėjo Vartotojų teisių direktyva (Giliker, 2020, p. 302).

Ši iniciatyva buvo įgyvendinta 2019 m. gegužės 20 d. priimant visiško suderinimo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų (Direktyva). Direktyvos taikymo sritis apima visas prekiautojų ir vartotojų sudaromas sutartis (t. y. vartojimo, o ne komercinės⁸) ne tik dėl skaitmeninio turinio (skaitmenine forma teikiamų duomenų, įskaitant programinę įrangą, vaizdo įrašus, garso ir elektronines knygas), bet ir dėl skaitmeninių paslaugų (pavyzdžiui, debesų kompiuterijos, socialinių tinklų) teikimo (Direktyva, Konstatuojamoji dalis 19 p.). Taigi, nustatytos taisyklės vienodai yra taikomos tiek skaitmeniniam turiniui, tiek ir skaitmeninėms paslaugoms, taip siekiant pritaikyti Direktyvos taisykles galimiems ateities iššūkiams (Mak, 2016, p. 7-8). Turbūt didžiausias Direktyva atnešamas pokytis yra tai, kad vartotojams bus suteikiama vienoda apsauga nepriklausomai nuo to, ar jis sumoka kainą, ar aktyviai teikia perteklinius savo asmens ar kitus duomenis (Direktyvos 3 str. 1 d.). Vis tik, Direktyvos nuostatos nėra taikomos sutartims pagal kurias skaitmeninis turinys vartotojui teikiamas neatlygintinai t. y. nesumokant kainos ar nepateikiant perteklinių duomenų (Giliker, 2020, p. 304).

Kaip ir nurodyta pačiame Direktyvos pavadinime, ji reguliuoja tik tam tikrus skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo aspektus, tokius kaip atitiktis, teisių gynimo būdus ir naudojimąsi jais, skaitmeninio turinio arba skaitmeninės paslaugos pakeitimą. Visi kiti klausimai, kurie nepatenka į Direktyvos taikymo sritį, pvz. sutarčių sudarymas, negaliojimas, vartotojo pareigos prekiautojui ir t.t., yra paliekami valstybių narių teisei. Be to, Direktyva nenurodo kaip vartotojų sudaromos sutartys dėl skaitmeninio turinio turėtų būti kvalifikuojamo t.y. pirkimo-pardavimo, paslaugų, nuomos ar *sui generis* sutartimis, ir šį klausimą palieka valstybių narių diskrecijai (Direktyva, Konstatuojamosios dalies 12 p.).

Sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimas naujosios Direktyvos kontekste yra svarbus dėl kelių priežasčių: pirma, kvalifikavimas nulemia kur Direktyvos nuostatos dėl skaitmeninio turinio sutarčių turėtų būti perkeltos nacionalinėje sutarčių teisėje; antra, tai nulems kokios taisyklės bus taikomos vartotojų sudaromoms sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo, atitinkamai, ir vartotojų teisių apimtį šioje srityje. Sprendimas

⁸ Valstybės narės gali išplėsti Direktyvos taisyklių taikymą įtraukiant sutartis, kurioms netaikoma ši direktyva, arba kitaip reglamentuoti tokias sutartis. Pavyzdžiui, valstybės narės gali išplėsti Direktyvoje vartotojams suteiktą apsaugą, ją taip pat taikant fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie nėra vartotojai Direktyvos prasme (Direktyva, Konstatuojamosios dalies 16 p.).

Direktyvoje sureguliuoti ne visus sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo aspektus bei nespręsti jų kvalifikavimo klausimo iš vienos pusės vertintinas teigiamai, nes tai suteikia valstybėms narėms laisvę pasirinkti kaip įgyvendinti Direktyvą ir nelemia itin didelio įsikišimo į nacionalinę sutarčių teisę. Iš kitos pusės, toks sprendimas gali reikšti jog nebus pasiektas vieningas sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo reguliavimas – vienas pagrindinių Direktyvos tikslų – kurio būtinybė ir buvo pabrėžiama akcentuojant šių sutarčių kvalifikavimo skirtumus valstybėse narėse. Anot Matthias Lehmann tol, kol šie klausimai bus skirtingai sprendžiami nacionalinėje teisėje, įmonėms nepavyks sumažinti su vartotojais sudaromų sutarčių kaštų, nes nebus įmanoma naudoti tų pačių standartinių sąlygų kiekvienoje valstybėje narėje (Lehmann, 2016, p. 767-768).

Teisės literatūroje taip pat sunku rasti vieningą nuomonę kaip sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimas turėjo būti sprendžiamas Direktyvoje. Pavyzdžiui, Vanessa Mak teigia, kad tai jog Direktyvoje skaitmeninio turinio sutarčių kvalifikavimo klausimas nėra sprendžiamas gali nulemti skirtingą skaitmeninio turinio taisyklių pozicionavimą nacionalinėse valstybių narių teisių sistemose, kas, tikėtina, lems skaitmeninio turinio teikimo teisinio režimo susiskaldymą ir Direktyvos tikslas – teisinis aiškumas vartotojams ir verslui – nebus pasiektas. Anot V. Mak, siekiant išvengti tokių neigiamų pasekmių, Direktyvoje turėjo būti numatoma jog direktyvos taisyklės į nacionalinę teisę būtų perkeltamos įtvirtinant *sui generis* sutarčių rūšį (Mak, 2016, p.13). Tuo tarpu, yra nuomonių, kad nors *sui generis* sutarčių įtvirtinimas ir suteiktų teisiniam režimui lankstumo prisitaikant prie technologijų raidos, jis gali neigiamai paveikti nacionalinę sutarčių teisę. Tai grindžiama tuo, kad pasirinkus tokį reguliavimo būdą nacionalinėje teisėje būtų įtvirtinamos naujos teisinės konstrukcijos, kurios įneštų tik dar daugiau neaiškumo (Loss et al., 2012, p.11). Taigi, teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės, kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo turėtų būti kvalifikuojamos, vis tik, palikus šį klausimą valstybių narių diskrecijai, tinkamiausio kvalifikavimo varianto turėtų būti ieškoma kiekvienos valstybės sutarčių teisėje.

Apibendrinant, dar iki Direktyvos priėmimo tam tikri sutarčių dėl skaitmeninio turinio aspektai ES teisėje buvo reglamentuojami Vartotojų teisių direktyvos normomis. Vis tik, nenustačius išsamių tokių sutarčių taisyklių ir nesprendžiant tokių sutarčių kvalifikavimo klausimų, valstybėse narėse susiklostė praktika, kuomet sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimas priklauso nuo laikmenos, kurioje skaitmeninis turinys yra pateikiamas, dėl ko vartotojai įgyja daugiau teisių naudodami skaitmeninį turinį materialioje laikmenoje, nei nematerialioje laikmenoje ir tai neigiamai veikia vartotojų interesus. Naujoji Direktyva sureglamentuoja nemažai sutarčių dėl skaitmeninio turinio

teikimo aspektų, tačiau tam tikrus klausimus palieka ir nacionalinės sutarčių teisės reguliavimui. Dėl to itin aktuali tampa sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimas, nes nuo to priklausys koks bus šių sutarčių reglamentavimas kiekvienos valstybės narės sutarčių teisėje. Dėl šios priežasties, yra svarbu analizuoti kaip skaitmeninio turinio sutartys turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje bei galimus Direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę variantus.

1.2. Skaitmeninio turinio samprata Direktyvoje

Siekiant apibrėžti šio mokslinio darbo nagrinėjimo ribas reikia nustatyti, kokios vartotojų sudaromos sutartys pagal Direktyvą bus laikomos sutartimis dėl skaitmeninio turinio teikimo. Tam būtina išanalizuoti skaitmeninio turinio sampratą ir Direktyvos taikymo sritį. Apibrėžus, kokiems vartotojų ir prekyautojų santykiams bus taikomos Direktyvos taisyklės, bus galima analizuoti, kaip tokie santykiai patektų į nacionalinės sutarčių teisės rėmus pvz. ar atitinka dalyko, atlygintinumo reikalavimus. Atitinkamai, nustatčius, kokios vartotojų sudaromos sutartys dėl skaitmeninio turinio patenka į Direktyvos taikymo sritį, galima bus vertinti, ar tokios sutartys galėtų būti kvalifikuojamos kaip viena iš Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintų atskirų sutarčių rūšių, ar, vis tik, jos turėtų būti laikomos *sui generis* sutartimis bei kaip Direktyva galėtų būti perkelta į nacionalinę teisę.

Direktyvoje pateikiamas skaitmeninio turinio apibrėžimas išliko toks pats kaip ir Vartotojų teisių direktyvoje, apibrėžiant jį kaip skaitmenine forma sukurtus ir pateiktus duomenis⁹ (Direktyvos 2 str. 1 d). Naujosios taisyklės išplėtė skaitmeninio turinio režimo taikymo sritį nustatant, kad Direktyva taikoma skaitmeniniam turiniui nepriklausomai nuo to ar jis pateikiamas materialioje laikmenoje (CD, DVD), atsisiųstas ar teikiamas srautinio siuntimo būdu. Taip pat, Direktyva yra taikoma nepaisant to ar skaitmeninį turinį vartotojas įsigijo fiziniame parduotuvėje (pvz. nusipirko CD), parsisiuntė internetu, ar tik nusipirko prisijungimo kodą fiziniame parduotuvėje ir vėliau jį panaudojo internete (Direktyva, Konstatuojamoji dalis 19 p.). Be to, Direktyvos taisyklės reglamentuoja ir tuos atvejus, kai skaitmeninis turinys yra sukuriamas pagal vartotojo specifikacijas (Direktyvos 3 str. 2 d.). Taigi, sutartimis dėl skaitmeninio turinio teikimo bus laikomos visos sutartys pagal kurias vartotojui bus pateikiamas skaitmeninis turinys¹⁰ nepriklausomai nuo laikmenos (materiali

⁹ Direktyvos Konstatuojamojoje dalyje pateikiami pavyzdžiai yra analogiški ir jau aptartiesiems Vartotojų teisių direktyvos pavyzdžiams (Direktyva, Konstatuojamoji dalis 19 p.).

¹⁰ Pažymėtina, jog itin svarbu nustatyti ar vartotojas iš tikrųjų sudaro sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, kadangi, ne visada tai gali būti akivaizdu. Pavyzdžiui, tiek viniline plokšte, tiek ir CD vartotojui gali būti pateikiama muzika (fonogramos), tačiau nepaisant jų turinio panašumo joms bus taikomos skirtingos sutarčių teisės taisyklės. Vinilinės plokštelės atveju bus sudaroma pirkimo-pardavimo sutartis, o CD – sutartis dėl

ar skaitmeninė) ir nepriklausomai nuo pateikimo būdo. Kaip teigia Simon Geiregat ir Reinhard Steennot tai jog buvo nuspręsta tiek materialioje, tiek nematerialioje laikmenoje teikiamam skaitmeniniam turiniui taikyti vienodas taisyklės yra didelis žingsnis teisinio apibrėžtumo ir vartotojų teisių apsaugos stiprinimo link, nes iki šiol nebuvo aišku, kokia apimtimi vartojimo pirkimo-pardavimo sutarčių taisyklės yra taikomos nematerialia forma pateikiamam skaitmeniniam turiniui (Geiregat, Steennot, 2017, p. 103). Vis tik, pažymėtina, kad tokia plati sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo samprata apsunkina jų kvalifikavimą, nes tampa praktiškai neįmanoma jas visas (t. y. sudarytas dėl skirtingų rūšių skaitmeninio turinio ar skirtingų teikimo būdų) kvalifikuoti kaip vieną nacionalinėje teisėje jau egzistuojančią sutarčių rūšį.

Dar viena naujovė yra tai, kad skaitmeninio turinio taisyklės bus taikomos ir pačiai fizinei laikmenai, kuri yra naudojama tik skaitmeninio turinio pateikimui (pvz. DVD, USB) (Direktyvos 3 str. 3 d.; Direktyva, Konstatuojamoji dalis 20 p.)¹¹. Tai reiškia, kad skirtingos taisyklės bus taikomos vartotojui įsigyjant filmą įrašytą į DVD ir įsigyjant tuščią DVD laikmeną: pirmuoju atveju bus taikomos skaitmeninio turinio taisyklės, o antruoju – ne (Geiregat, Steennot, 2017, p. 103). Atitinkamai, gali skirtis ir tokių sutarčių kvalifikavimas. Vis tik, Matthias Lehmann teigia, kad nėra iki galo aišku, koks režimas turėtų būti taikomas kai materialinė laikmena nėra naudojama tik skaitmeniniam turiniui pateikti, pavyzdžiui, kai programinė įranga vartotojui yra pateikiama USB rakte, kuris vėliau gali būti panaudojamas ir kitais būdais (Lehmann, 2016, p. 763).

Direktyva tiesiogiai išskiria ir tam tikrus santykius, kurie nepatenka į jos taikymo sritį, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros paslaugos, lošimo, finansinės paslaugos, skaitmeninio turinio teikimas plačiajai visuomenei ne transliacijos būdu ir t.t. (Direktyvos 3 str. 5 d.). Dauguma šių santykių ir su jais susijusios vartojimo sutartys yra reguliuojamos atskirais ES teisės aktais (pvz., finansinės paslaugos). Taip pat, skaitmeninio turinio taisyklės netaikomos ir paslaugoms, kurios nėra skaitmeninės, nors prekiautojas ir naudoja skaitmenines formas (pvz. teisininko parengtas dokumentas pateiktas elektroniniu formatu

skaitmeninio turinio teikimo. Taip yra todėl, kad vinilinės plokštelės gamybos metu padaromas analoginis, o ne skaitmeninis įrašas kaip yra CD atveju, tad vinilinėje plokštelėje nėra pateikiami skaitmeniniai duomenys, kurie patenka į Direktyvos taikymo sritį. Be to, pavyzdžiui, materialūs knygos egzemplioriai įsigyti internete taip pat nepateks į Direktyvos taikymo sritį (Geiregat, Steennot, 2017, p. 102).

¹¹ Vis tik, skaitmeniniam turiniui pateiktam materialioje laikmenoje, užuot taikius Direktyvos nuostatas dėl prekiautojo pareigos pateikti turinį ir vartotojo teisių gynimo priemonių nepateikimo atveju, su prekių teikimu susijusioms pareigoms ir teisių gynimo priemonėms nepateikimo atveju toliau taikoma Vartotojų teisių direktyva. Be to, tokioms fizinėms laikmenoms ir jose pateiktam skaitmeniniam turiniui toliau taikomos Vartotojų teisių direktyvos nuostatos dėl, pavyzdžiui, teisės atsisakyti sutarties ir sutarties, pagal kurią teikiamos prekės, pobūdžio (Direktyvos Konstatuojamosios dalies 20 p.).

persiunčiant jį elektroniniu paštu) ar priemonės rezultatui sukurti ar jį pateikti, nes jų atlikimas yra paremtas žmogaus veikla (Loss, 2017, p. 30).

Direktyvos taisyklės nėra taikomos skaitmeninių elementų turinčioms prekėms, pavyzdžiui, išmaniajam laikrodžiui ar televizoriui¹² (Direktyvos 3 str. 4 d.). Pagal naująsias taisykles skaitmeninis turinys, kuris yra (i) įtrauktas ar susietas su preke ir (ii) ta prekė be jo negalėtų atlikti pagrindinių funkcijų, yra teikiamas pagal tos prekės pirkimo–pardavimo sutartį t. y. netaikant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo taisyklių (Sein, 2017, p. 98). Nustatant ar skaitmeniniam turiniui yra taikomos vartojimo pirkimo-pardavimo nuostatos pirmiausiai reikia atsižvelgti į sutarties turinį, taip pat ir į vartotojo lūkesčius, kuriuos galėjo suformuoti vieši prekiautojo pareiškimai apie konkrečią prekę (pvz. prekės reklama), nepriklausomai nuo to ar toks turinys jau įdiegtas į prekę ar vartotojas turės jį atsisiųsti į kitą įrenginį. Pavyzdžiui, dėl išmaniojo telefono su standartine iš anksto įdiegta taikomąja programa (pvz. žadintuvo, fotoaparato) būtų sudaroma pirkimo-pardavimo sutartis, netaikant skaitmeninio turinio taisyklių (Direktyva, Konstatuojamosios dalies 21 p.), tačiau, vartotojui savarankiškai į išmanųjį telefoną parsisiųstai taikomajai programai – būtų taikomos skaitmeninio turinio taisyklės, nes prekės tinkamam funkcionavimui ji nėra privaloma (Sein, 2017, p. 98). Direktyvoje siekiant teisinio tikrumo nurodyta, kad kilus abejonei ar skaitmeniniam turiniui yra taikomos pirkimo-pardavimo taisyklės laikoma, kad pirkimo-pardavimo sutartis apima ir skaitmeninį turinį (Direktyva 3 str. 4 d.). Anot Gerald Spindler neaiški prekės ir skaitmeninio turinio „susietumo“ samprata praktikoje neišvengiamai sukels atskyrimo ir sutarčių kvalifikavimo problemas (Spindler, 2018, p. 287). Tokios pačios nuomonės laikosi ir Karin Sein, nurodydama, jog pagrindinės problemos kyla interpretuojant ar prekė gali atlikti savo funkcijas be skaitmeninio turinio, nes nėra vieningo vartotojo supratimo, kokios yra pagrindinės konkrečios prekės funkcijos¹³ (Sein, 2017, p. 98).

Naujasis skaitmeninio turinio režimas yra taikomas ir vartotojų sudaromoms mišrioms sutartims – kai viena tarp tų pačių šalių (prekiautojo ir vartotojo) sudaroma sutartis apima skaitmeninio turinio teikimo ir kitų paslaugų ar prekių teikimo elementus. Tokiais atvejais Direktyva taikoma tik tiems sutarties elementams, kurie yra susiję su

¹² Skaitmeninių elementų turinčios prekės - kilnojamieji daiktai į kuriuos įtrauktas skaitmeninis turinys ar skaitmeninė paslauga arba kurie yra su jais tarpusavyje susieti taip, kad be to skaitmeninio turinio ar skaitmeninės paslaugos šios prekės negalėtų atlikti savo funkcijų (Direktyvos 3 str. 4 d.)

¹³ Kiekvieno vartotojo lūkesčiai dėl to, kokios yra pagrindinės prekės funkcijos gali reikšmingai skirtis, be to, tokie lūkesčiai gali keistis ir bėgant laikui ar tobulėjant technologijoms. K. Sein pateikia pavyzdį su išmaniuoju telefonu: vyresnio amžiaus vartotojas neretai telefoną naudoja tik skambučiams, tuo tarpu, jaunesnis vartotojas (pvz. paauglys) telefoną naudoja mobiliosioms aplikacijoms, prieigai prie interneto ir dažniau skambučius pakeičia tekstinėmis žinutėmis naudojantis socialiniais tinklais ar mobiliosiomis aplikacijomis (Sein, 2017, p. 98).

skaitmeniniu turiniu (Direktyva 6 str. 4 d.), o kitiems – taikomos nacionalinės (arba Europos Sąjungos) teisės normos (Direktyva, Konstatuojamosios dalies 33 p.). Vis tik, sprendžiant ar sutartis yra mišri reikėtų atsižvelgti ir į nuostatas reguliuojančias skaitmeninių elementų turinčias prekes, bei tai, kad laikmenai, kuri naudojama tik skaitmeniniam turiniui pateikti, yra taikomos Direktyvos nuostatos t. y. būtina nuostatas aiškinti sistemiškai.

Dėl tokio reglamentavimo, praktikoje vertinant kiekvieną vartotojo sudarytą sutartį susijusią su skaitmeniniu turiniu, bus itin svarbu nustatyti, ar skaitmeninis turinys yra teikiamas atskirai, ar toks santykis gali būti laikomas mišria sutartimi, ar sutartis apima skaitmeninių elementų turinčią prekę, nes tai nulems, kokios taisyklės – skaitmeninio turinio ar pirkimo-pardavimo – ir kokia apimtimi turi būti taikomos (Wendehorst, 2016, p. 7). Tais atvejais, kai pagal vieną sutartį vartotojui teikiama prekė kartu su skaitmeniniu turiniu yra galimos dvi situacijos: 1) prekė yra susieta su skaitmeniniu turiniu ir be jo negalėtų atlikti savo funkcijų; 2) prekė nėra susieta su skaitmeniniu turiniu ir pagrindines funkcijas gali atlikti be jo. Pavyzdžiui, vartotojui įsigyjant išmanųjį televizorių jame integruotas skaitmeninis turinys yra neatskiriama televizoriaus dalis be kurios jis negalėtų atlikti savo funkcijų – leisti vartotojams žiūrėti TV kanalus, tad sutarčiai dėl tokio televizoriaus bei jame esančio skaitmeninio turinio bus taikomos pirkimo-pardavimo taisyklės. Tačiau, vartotojui ne tik įsigyjant išmanųjį televizorių, bet tuo pačiu ir sudarant sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo srautiniu būdu (pvz. „Netflix“) bus laikoma, jog buvo sudaryta mišri sutartis, atitinkamai, taikant pirkimo-pardavimo ir skaitmeninio turinio teikimo taisykles skirtingoms sutarties dalims (Geiregat, Steennot, 2017, p. 115). Deja, praktikoje nėra taip paprasta šiuos santykius kvalifikuoti, o tai padaryti yra būtina, kadangi tiek taikomos atitiktos taisyklės, tiek ir vartotojų gynybos būdai priklauso būtent nuo tinkamo šių santykių atskyrimo (Loss, 2017, p. 31).

Šios atskyrimo problemos veda prie situacijų, kuomet nevienodas režimas bus taikomas tokiam pačiam skaitmeniniam turiniui. Tarkime, vartotojas nusiperka įrenginį, kuriame nėra įdiegta operacinė sistema, arba siekdamas pakeisti jau įdiegtą operacinę sistemą nusiperka naują. Vartotojui atskirai įsigijus operacinę sistemą tokia sutartis pateks į Direktyvos taikymo sritį, atitinkamai, jis galės naudotis ir joje numatytais gynybos būdais. Tuo tarpu, vartotojui naudojantis tokia pačia operacine sistema, kuri buvo įdiegta į įrenginį jis galėtų naudotis tik gynybos būdais prieinamais pagal pirkimo-pardavimo sutarčių taisykles (Geiregat, Steennot, 2017, p. 116-117). Manytina, jog dabartinio režimo sukuriamos situacijos, kuomet tapataus skaitmeninio turinio, pateikiamo kartu arba atskirai

su preke, atžvilgiu vartotojas galės naudotis skirtingais gynybos būdais yra nepagrįstos ir apriboja vartotojų teises.

Natūraliai kyla klausimas kaip buvo galima kitaip sureguliuoti šiuos santykius, kad būtų išvengta tokių atskyrimo problemų ir praktikoje būtų supaprastintas sutarties dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimas. S. Geiregat ir R. Steennot siūlymu pirkimo-pardavimo ar skaitmeninio turinio taisyklių taikymas turėtų priklausyti nuo prekės ekonominės vertės ir skaitmeninio turinio vertės santykio. Tais atvejais kai prekės (laikmenos) ekonominė vertė, palyginti su skaitmeninio turinio verte, yra nežymi (pvz. muzikos CD), prekei turėtų būti taikomos skaitmeninio turinio taisyklės (iš esmės perfrazuojama Direktyvoje įtvirtiną taisyklę, pagal kurią laikmenai taikomas skaitmeninio turinio režimas). Tuo tarpu, kai prekės vertė viršija skaitmeninio turinio vertę, tokie sutarčiai turėtų būti taikomi skirtingi režimai – prekei taikomas pirkimo-pardavimo režimas (nepriklausomai nuo to ar ji naudojama tik skaitmeninio turinio pateikimui), o skaitmeniniam turiniui – Direktyvos taisyklės (nepaisant to ar jis „pavaldus“ prekei) (Geiregat, Steennot, 2017, p. 117). Tokią poziciją palaiko ir Marco B. M. Loss teigdamas, kad mišrios sutartys ir skaitmeninių elementų turinčios prekės galėtų būti atskiriamos vertinant, ar skaitmeninis turinys turi savarankišką ekonominę vertę, vis tik, išreikšdamas abejonę, jog tai ne visais atvejais padarytų tokį atskyrimą aiškesnį (Loss, 2017, p. 31).

Nesiejant mišrių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo problemos sprendimo su ekonomine prekės ar skaitmeninio turinio verte galima šį klausimą nagrinėti trimis pjūviais: 1) visoms skaitmeninių elementų turinčioms prekėms taikant pirkimo-pardavimo režimą (tiek prekei, tiek ir skaitmeniniam turiniui); 2) skaitmeninio turinio režimą taikant skaitmeniniam turiniui, o pirkimo-pardavimo – prekei; 3) tiek prekei, tiek ir skaitmeniniam turiniui taikant skaitmeninio turinio režimą. Pirmuoju atveju neabejotinai būtų gana aišku: pirkimo-pardavimo taisyklės taikomos prekėms nepaisant to ar jos turi ir skaitmeninių elementų. Be to, tokiu atveju nereikėtų nustatyti neatitikties kilmės t.y. ar neatitiktį sukėlė prekė ar skaitmeninis turinis. Vis tik, kadangi toks režimas būtų paremtas „skaitmeninių elementų turinčių prekių“ apibrėžimu, mišrių sutarčių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo problemos nebūtų išspręstos, nes ir toliau reikėtų atskirti ar skaitmeninis turinys yra būtinas prekės pagrindinėms funkcijoms¹⁴ vykdyti. Be to, ir toliau atskirai pateiktam skaitmeniniam turiniui būtų taikomas skaitmeninio turinio režimas, tad vartotojų apsauga priklausytų nuo to, kada ir kaip skaitmeninis turinys buvo

¹⁴ Atskyrimo problemos negalėtų išspręsti ir skaitmeninių elementų turinčių prekių apibrėžimo korekcijos. Bet koks skaitmeninių elementų turinčių prekių apibrėžimas keltų mišrių sutarčių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo problemą, atitinkamai, ir klausimus dėl skirtingų teisinių režimų taikymą iš esmės tapačioms situacijoms (Sein, 2017, p. 100).

pateiktas (Sein, 2017, p. 99-100, 108-109). Antruoju atveju būtų išvengiama mišrių sutarčių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo problemų, nes skaitmeninio turinio režimas būtų taikomas nepriklausimai nuo to ar skaitmeninis turinys buvo susietas (įdiegtas) su preke ar vartotojui jis buvo pateiktas atskirai. Taip pat, būtų išvengta ir jau aptartų situacijų, kuomet tapačiam skaitmeniniam turiniui pateikiant jį skirtingu metu, skiriasi vartotojų teisių apsaugos apimtis. Be to, skirtingų režimų taikymas sudarytų galimybes apsaugoti vartotojus ne tik jiems sudarant pirkimo-pardavimo sutartis (kaip būtų pirmuoju atveju), bet ir sudarant kitas, pavyzdžiui, nuomos sutartis, nes skaitmeninio turinio režimas yra taikomas nepriklausomai nuo sutarties kvalifikavimo. Vis tik, iškiltų nauja problema – nuolat reikėtų atskirti kokia yra defektų kilmė, o tai neretai yra nelengva užduotis. Nepaisant to, manytina, kad įrodinėjimo problema galėtų būtų išspręsta perkeliant įrodinėjimo pareigą prekiautojui (nes vartotojui tai būtų per didelė našta) ir numatant, kad Direktyva neturėtų būti taikoma, kai dėl prekės ar neatitikties prigimties yra akivaizdu, jog neatitiktis atsirado dėl pačios prekės, o ne dėl skaitmeninio turinio¹⁵ (Sein, 2017, p. 100, 108-109). Trečiasis atvejis, kuomet skaitmeninio turinio režimas būtų taikomas tiek prekei, tiek ir skaitmeniniam turiniui, nors išspręstų tam tikras problemas, tuo pačiu sukurtų naujas. Šiuo atveju iš esmės neiškiltų atskyrimo problema, nes vieningai būtų taikomas skaitmeninio turinio režimas. Vis tik, atsižvelgiant į tai, kad vis daugiau prekių turi skaitmeninių elementų, Direktyvos taikymo sritis itin išsiplėstų, o platus skaitmeninio turinio taisyklių taikymas neretai neatitiktų susiklosčiusių santykių prigimties (pvz. prekiautojas turėtų teisę modifikuoti ne tik skaitmeninį turinį, bet ir pačią prekę) (Sein, 2017, p. 100-101, 109). K. Sein teigimu antrasis variantas neabejotinai yra naudingas ne tik materialinės teisės, bet ir teisinio reguliavimo prasme (Sein, 2017, p. 110).

Sunku paneigti, kad Direktyvos nuostatų nulemta mišrių sutarčių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo problema sukels nemažai sunkumų praktikoje, siekiant nustatyti, koks režimas turėtų būti taikomas konkrečiam santykiui. Vis tik, šios problemos galėjo būti išspręstos, bent iš dalies, tinkamai pakoreguojant Direktyvos taikymo sritį. Manytina, kad atskyrimo problema nebūtų tinkamai išspręsta nei nustačius, jog visoms skaitmeninių elementų turinčioms prekėms yra taikomas pirkimo-pardavimo režimas (taikant jį ir skaitmeniniam turiniui), nei nustačius, kad skaitmeninio turinio režimas yra taikomas tiek prekei, tiek ir skaitmeniniam turiniui. Šie būdai iš esmės neišspręstų atskyrimo problemas ir net, tikėtina, sukurtų naujų problemų. Tuo tarpu būdas, pagal kurį

¹⁵ Tai padėtų išvengti tokių situacijų, kai, pavyzdžiui, visiškai naujam dulkių siurbliui, kuriame yra įdiegtas skaitmeninis turinys, bus taikomos skaitmeninio turinio taisyklės, nors akivaizdu, kad jis neveikia ne dėl problemų susijusių su programine įranga, o dėl užsikimšusios žarnos (Sein, 2017, p. 100).

atsižvelgiama į skaitmeninio turinio ir prekės ekonominės vertę, nors ir sušvelnintų dabartinę padėtį, jos iki galo neišspręstų, nes ir toliau išliktų vertinamasis kriterijus – prekės ir skaitmeninio turinio vertės santykis, kurio interpretacijos keltų individualias atskyrimo problemas. Atitinkamai, spręstina, kad nors toks režimas ir palengvintų atskyrimą, iki galo problemos neišspręstų. Manytina, jog tinkamiausias būdas išspręsti mišrių sutarčių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo problemą yra taikyti skirtingas taisykles skaitmeniniam turiniui ir prekei, nepriklausomai nuo to ar skaitmeninis turinys yra susietas su prekės funkcionalumu bei kokia yra skaitmeninio turinio ar prekės ekonominė vertė. Tokiu būdu būtų palengvintas sutarčių kvalifikavimas praktikoje, užtikrintas tinkamas skaitmeninio turinio taisyklių taikymas bei aukšto lygio vartotojų teisių apsauga.

Apibendrinant, siekiant įtvirtinti laikui ir technologinėms naujovėms nepavaldžias taisykles Direktyva išplėtė skaitmeninio turinio taisyklių taikymo sritį, tad nuo šiol skaitmeninio turinio taisyklės bus taikomos skaitmeniniam turiniui nepriklausomai nuo laikmenos ar jo pateikimo būdo. Skaitmeninis turinys neretai yra teikiamas kartu su prekėmis ar paslaugomis, tad praktikoje iškils poreikis kiekvienu atveju tinkamai nustatyti ar konkrečiam santykiui yra taikomas skaitmeninio turinio režimas, ar vis tik – vartojimo pirkimo-pardavimo sutarčių taisyklės. Deja, praktikoje nustatyti taikytiną režimą nėra taip paprasta, o ypač šios problemos išryškėja sprendžiant mišrių sutarčių ir skaitmeninių elementų turinčių prekių atskyrimo klausimus. Manytina, kad šių atskyrimo problemų būtų išvengta, jei Direktyvoje būtų įtvirtintas režimas pagal kurį prekėms ir skaitmeniniam turiniui būtų taikomos skirtingos taisyklės, nepriklausomai nuo to ar prekė yra naudojama tik skaitmeninio turinio pateikimui, ar nuo to, kokia yra jos ekonominė vertė. Akivaizdu, kad įtvirtinta plati sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo sampratą apsunkina šių sutarčių kvalifikavimą, nes tampa praktiškai neįmanoma visus šiuos santykius kvalifikuoti kaip vieną nacionalinėje teisėje esančią sutarčių rūšį, o tinkamai kvalifikuoti santykį yra itin svarbu, nes tai nulemia ne tik sutarčiai taikytinas taisykles, bet ir vartotojų teisių apsaugos apimtį.

2. DAIKTINĖS TEISĖS IR INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS SANTYKIO PROBLEMATIKA SKAITMENINIO TURINIO SRITYJE

2.1. Intelektinės nuosavybės išnaudojimo teisė ir skaitmeninis turinys

Atskiros sutarčių rūšys pasižymi joms būdingais bruožais. Vienas iš tokių bruožų: vienos turi *in rem* efektą, o kitos – *in personam*. Kitaip tariant, sutarties kvalifikavimas nulemia, kokias pasekmes ji sukels: ar nuosavybė bus perleista kitai sutarties šaliai (pvz. pagal pirkimo-pardavimo sutartį) ar ne (pvz. paslaugų sutartis) (Didžiulis, 2019, p. 41). Nuosavybės teisė yra absoliuti ir suteikia jos subjektui standartinės įstatyme įtvirtintas teises. Kai nuosavybės teisės objektas yra intelektinės nuosavybės teisių objekto išraiška (pvz. kūrinio), savininko nuosavybės teisės gali būti apribotos intelektinės teisės normomis siekiant apsaugoti intelektinės nuosavybės teisių subjekto (pvz. autoriaus) interesą. Vis tik, tam tikras savininkų ir intelektinės nuosavybės subjekto teisių balansas buvo rastas įtvirtinus platinimo teisės išnaudojimo doktrina, kuri suteikė standartinės naudojimo teises intelektinės nuosavybės teisės objekto išraiškos savininkui. Skaitmeniniam turiniui pakeičiant analogines, dažniausiai, kūrinių kopijas, buvo pastebėta, jog vartotojai įgyja mažiau teisių į skaitmeninį turinį, nei į tradicinį (materialų), nes įprastos, jų teisių standartą užtikrinančios teisės – nuosavybės ir išnaudojimo – skaitmeninėje erdvėje jiems tokių pačių teisių negarantuoja arba, tiksliau, jos dažnu atveju iš viso nėra taikomos. Nors Direktyva intelektinės nuosavybės teisių klausimų ir nereglamentuoja, nacionalinis įstatymų leidėjas perkeldamas Direktyvą į nacionalinę teisę turi įvertinti ir su intelektinės nuosavybės teise susijusius vartotojų teisių ribojimus. Įvertinus intelektinės nuosavybės teisių nulemtus vartotojų interesų ribojimus, bus galima spręsti, ar ieškant sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo variantų, reikėtų ieškoti tam tikrų priemonių, kurios užtikrintų vartotojams papildomą jų interesų apsaugą.

Autorių teisių subjektas¹⁶, perleisdamas nuosavybės teisę į materialią kūrinio kopiją *inter alia* sudarydamas pirkimo-pardavimo sutartį, įgyvendina platinimo teisę, kuriai taikoma išnaudojimo teisės doktrina¹⁷ (Birštonas *et al.*, 2010, p. 133). Vartotojas tampa materialios kūrinio kopijos (tiksliau materialios laikmenos) savininku, gali ją parduoti, nuomoti, suteikti panaudai be papildomo autorių teisių subjekto sutikimo (Guibault, 2016,

¹⁶ Atsižvelgiant į tai, kad skaitmeniniu turiniu dažniausiai, nors ir ne visada, yra pateikiamas kūrinys, toliau šio darbo skyriuje bus kalbama apie išnaudojimo teisę kūrinio atžvilgiu, kartu remiantis ir ESTT praktika būtent šioje srityje. Vis tik, aiškumo dėlei pažymėtina, kad skaitmeniniu turiniu tam tikrais atvejais gali būti ir kiti intelektinės nuosavybės objektai pvz. duomenų bazės, kūrinio atlikimo įrašas, kuriems taip pat taikoma išnaudojimo teisės doktrina (ATGTĮ 53 str. 3 d., 61 str. 4 str.).

¹⁷ Tai reiškia, kad autorių teisių turėtojas pasinaudojęs platinimo teise ir pateikęs kūrinio originalą ar jo kopijas į Europos Sąjungos rinką, praranda galimybę kontroliuoti tolimesnį jų platinimą, nes po nuosavybės perleidimo tokie objektai ES rinkoje cirkuliuoja laisvai (Birštonas *et al.*, 2010, p. 133).

p. 6). Kitaip tariant, platinimo teisė kartu su nuosavybės teise vartotojui užtikrina tam tikrą įgyjamų teisių standartą. Sistemiškai aiškinant Informacinės visuomenės direktyvos¹⁸ (toliau – **IVD**), pagrindinio ES autorių teisės harmonizavimo instrumento (Oprysk, 2020, p. 168), 4 str. 2 d.¹⁹, Konstatuojamosios dalies 28 p. ir 29 p., gana aišku, jog IVS kūrinių platinimo teisės išnaudojimą sieja tik su materialių kopijų pardavimu. Dėl tokio reglamentavimo nematerialių kūrinių kopijų pateikimas vartotojui yra laikomas viešu kūrinių paskelbimu, o būtent, vienu iš viešo paskelbimo būdų – padarymu viešai prieinamo tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku (Mezei, 2015, p. 30; IVS 3 str. 1 d.), kas apima ir kūrinių paskelbimą internete (Birštonas *et al.*, 2010, p. 138). Tuo tarpu, Kompiuterių programų direktyvos (toliau – **KPD**)²⁰, kuri nustato specialias taisykles kompiuterių programų teikimui, 4 str. 2 d. numato analogišką platinimo išnaudojimo taisyklę, tačiau jos nesieja su pateikimo forma. Taigi, galima apibendrintai teigti, kad platinimo teisės išnaudojimo taisyklės, kaip tam tikro kūrinių kopijos naudojimo standarto, taikymas yra siejamas tik su materialia laikmena, tuo tarpu, kompiuterių programų atžvilgiu toks skirtumas nėra daromas.

*UsedSoft*²¹ buvo pirmoji byla, kurioje ESTT turėjo tiesiogiai spręsti su išnaudojimo teisės taikymu skaitmeninėje erdvėje susijusį klausimą: ar platinimo teisė yra išnaudojama, kai asmuo įsigyja kūrinių kopiją ją parsisiųsdamas internetu (Oprysk, 2020, p. 205). *Oracle*, programinės įrangos gamintojas, kreipėsi į teismą su ieškiniu prieš Vokietijos bendrovę *UsedSoft* dėl to, kad ji perpardavinėjo įsigytas programinės įrangos licencijas²². ESTT analizavo ar susiklostę santykiai gali būti laikomi „pirmuoju kompiuterio programos kopijos pardavimu“, pagal KPD 4 straipsnio 2 dalį (*UsedSoft*, 38 p.) ir darė išvadą, kad licencinė sutartis gali būti laikoma pardavimu, nuosavybės teisės perleidimu į kompiuterio programos kopiją, jei asmeniui už atlyginimą yra suteikiama teisė neterminuotai naudotis kompiuterio programos kopija. Priešingu atveju tiekėjai galėtų piktnaudžiauti ir išvengti išnaudojimo teisės taikymo, nurodydami, kad tai yra licencinė, o ne pirkimo-pardavimo sutartis ir taip išnaudojimo teisė taptų beprasme (*UsedSoft*, 44-46, 49 p.). ESTT

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. gegužės 22 d. direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo. *OJ L 167*, p. 10–19.

¹⁹ Lietuvos teisėje ši nuostata įgyvendinta ATGTĮ 16 str. 1 d., tad ESTT praktika yra aktuali ir Lietuvos teisės kontekste.

²⁰ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos (kodifikuota redakcija). *OJ L 111*, p. 16–22.

²¹ *UsedSoft* [ESTT], Nr. C-128/11, [2011-03-14]. ECLI:EU:C:2012:407.

²² *Oracle* su savo klientais sudarydavo galutinio vartotojo licenciją (angl. *end user licence agreement*; toliau – **EULA**), kuri jiems suteikdavo neterminuotą, neišimtinę, neperleidžiamą teisę naudotis atitinkama kompiuterio programa (*Usedsoft*, 43 p.). Tuo tarpu *UsedSoft*, pačių kompiuterinės programos kopijų, kaip tai yra suprantama tradicine prasme, nebuvo perleisdavo, tačiau tokio perleidimo poveikis lėmė, kad konkrečios programos naudojimosi teisė buvo perleidžiama iš vieno asmens kitam. „Naudotų“ licencijų įgijėjai galėjo parsisiųsti atitinkamą įdiegimo failą tiesiogiai iš prekiautojo interneto svetainės (Oprysk, 2020, p. 215).

pasiremdamas vienodo požiūrio principu nedarė jokio skirtumo tarp formos²³ ir nurodė, kad „nesvarbu ar atitinkamų teisių turėtojas kompiuterio programos kopiją suteikė leisdamas ją parsisiųsti iš savo interneto svetainės, ar patiekdamas materialią laikmeną, kaip antai CD-ROM arba DVD” ir būtent tokio rezultato priimdamas KPD, kuri yra *lex specialis* IVD atžvilgiu, ir siekė ES įstatymų leidėjas (*UsedSoft*, 47, 50-60 p.).

UsedSoft byla reikšminga todėl, kad ESTT nustatė, kriterijus, kuriems esant sudaryta kompiuterio programos licencinė sutartis gali būti laikoma „pardavimu“ – nuosavybės teisės perleidimu – taip internetu pateikiamai kompiuterio programai taikant išnaudojimo taisyklę. Atitinkamai, ESTT sprendė, kad toks kompiuterio programos pateikimas internetu, pagal KPD 4 str. 2 d. kaip *lex specialis*²⁴, yra laikomas ne viešu paskelbimu, o platinimu ir dėl to, susiklosčiusiam santykiui turi būti taikoma išnaudojimo teisė (Karapapa, 2018, p. 3). Vis tik, reikia pažymėti, kad ESTT netaikė bendrosios nuosavybės sampratos nematerialiam turtui t. y. nenagrinėjo daiktinės teisės klausimų, o taikė išnaudojimo principą (būdingą materialiams daiktams) skaitmeniniame kontekste ir pasinaudojo nuosavybės teisės į atsisiųstą failą koncepcija tam, kad subalansuotų autorių išimtinės teises ir kitų asmenų teises, pripažindamas licencinę sutartį pardavimu (Banterle, 2020, p. 214). ESTT šioje byloje pritaikė išnaudojimo teisę ne tik materialioms, tačiau ir nematerialioms kopijoms. Tai yra itin svarbu vartotojų teisėms, nes pripažinus išnaudojimo teisės taikymą ir nematerialių, iš interneto pasisiunčiamų, kompiuterio programų atžvilgiu, vartotojui yra užtikrinamos standartinės naudojimo teisės, tradiciškai egzistuojančios tik materialiose laikmenose pateikiamų kūrinių atžvilgiu, taip suteikiant vartotojui „imunitetą“ prieš autorių teisių subjektus.

Po ESTT sprendimo *UsedSoft* byloje liko neatsakyta į klausimą, ar išnaudojimo teisė gali būti taikoma skaitmeniniam turiniui, nepatenkančiam į KPD taikymo sritį, tačiau šis sprendimas neabejotinai suteikė vilčių, kad tokia praktika bus išplėsta ir kitų kūrinių atžvilgiu (Karapapa, 2019, p. 11). Vėliau ESTT ne vienoje byloje teko spręsti klausimus susijusius su išnaudojimo teise pagal KPD bei IVD, kuriuos teismas sprendė toliau

²³ ESTT nurodė, kad nuosavybės teisės gali būti perleistos tiek į materialųjį, tiek ir į nematerialųjį turtą (*Usedsoft*, 42 p.).

²⁴ Literatūroje galima rasti nuomonių, kad toks aiškinimas, kuomet išnaudojimo teisė yra taikoma ir nematerialioms kopijoms prieštarauja Pasaulio Intelektinės Nuosavybės Organizacijos Autorių teisių sutarties (toliau – ATS) nuostatomis, nes ATS taisyklės, nustatančios išnaudojimo teisės taikymą tik materialioms kopijoms, nedaro išimčių kompiuterių programų atžvilgiu; be to, teigiama, kad argumentai, jog KPD buvo priimta kaip *lex specialis* ir tiesiogiai neįgyvendina ATS yra klaidinantys bei prieštarauja bendrosioms tarptautinėms intelektinės nuosavybės teisės normoms (Mezei, 2015, p. 47). Yra ir priešinga pozicija, kad ATS normos turėtų būti vertinamos ne kaip draudžiančios taikyti platinimo teisę skaitmeniniam perdavimui, bet kaip nurodančios, kad straipsnio nuostatomis siekiama suregulmentuoti tik analoginį platinimą (Oprysk, 2020, p. 170). Atsižvelgiant į ATS normas, šiuo klausimu palaikytina būtent pastaroji nuomonė, kad ATS nesudaro kliūčių išplėsti išnaudojimo teisės taikymo į skaitmeninę erdvę.

naudodamasis funkcinio lygiavertiškumo principu. Nepaisant to, nei viena iš bylų nereikalavo tiesiogiai spręsti išnaudojimo teisės klausimo pagal IVD (Oprysk, 2020, p. 170-171, 175), o tai lėmė neaiškumą dėl vartotojų teisių naudoti skaitmeninį turinį skaitmeninėje erdvėje. Ilgai lauktą klausimą ESTT pateikė Nyderlandų teismas, kreipdamasis dėl preliminarus sprendimo *Tom Kabinet*²⁵ byloje, kurioje buvo keliamas klausimas, ar yra leidžiamas antrinis e.knygų platinimas t. y. ar išnaudojimo teisė yra taikoma internetu pateikiamiems kūriniams, patenkantiems į IVS taikymo sritį.

Šios analizės kontekste yra svarbu aptarti ne tik ESTT sprendimą *Tom Kabinet* byloje, bet ir Generalinio advokato Maciej Szpunar (toliau – GA) byloje pateiktą išvadą²⁶. GA išvadoje, išreiškė nuomonę, kad vartotojas negali įgyti nuosavybės teisės į skaitmeninę rinkmeną, nes ji nėra daiktas, tad nėra ir nuosavybės teisės objektas (GA išvada, 43 p.). Taip pat, atmetęs galimybę pritaikyti praktiką *UsedSoft* ir kitose ESTT bylose (*Tom Kabinet*, 52-78 p.) bei išanalizavęs teisinės politikos argumentus tiek už²⁷, tiek prieš²⁸ išnaudojimo teisės išplėtimą skaitmeninėje erdvėje (*Tom Kabinet*, 79-97 p.), nors ir išreiškė suprantantis galimą išnaudojimo teisės taikymo skaitmeninėje aplinkoje naudą, atmetė jos išplėtimo galimybę. Šie GA išvados aspektai yra svarbūs vartotojų teisių apimties kontekste, nes GA ne tik kad paneigė išnaudojimo teisės taikymą, kas jau savaime sumažina standartinių vartotojo teisių apimtį, bet dar ir paneigė galimybę įgyti nuosavybės teisę į skaitmeninę rinkmeną, kas taip pat užtikrintų vartotojui tam tikras standartinės teisės. Galima teigti, kad vartotojas be nuosavybės ir išnaudojimo teisių taikymo iš esmės tampa priklausomas nuo autorių teisių subjekto valios: kaip tai įvardina R. Birštonas „*vartotojas laikytinas kažkuo panašiu į skaitmeninį vasalą, nes, kaip bežiūrėtum, jis lieka daugiau ar*

²⁵ Nederlands Uitgeversverbond and Groep Algemene Uitgevers (*Tom Kabinet*) [ESTT], Nr. C-263/18, [2019-12-19]. ECLI:EU:C:2019:1111.

Faktinės aplinkybės: *Tom Kabinet* buvo antrinio e.knygų platinimo platforma. Ji pirko e.knygas iš oficialių platintojų arba vartotojų, kurie buvo *Tom Kabinet* knygų klubo nariai, ir vėliau jas pardavinėjo šio klubo nariams už mažesnes nei oficialių platintojų siūlomas kainas (GA išvada, 18 p.). *Tom Kabinet* siekdamas išvengti nelegalių kopijų platinimo kiekvieną knygą žymėjo specialiu vandenženkliau, taip pat, reikalavo, kad vartotojai perparduoti ar padovanodami elektroninę knygą ją iš karto ištrintų iš savo įrenginių (GA išvada, 16 p.). Nepaisant taikomų apsaugos priemonių, Nyderlandų leidėjų asociacijos pareiškė ieškinį reikalaujamos uždrausti *Tom Kabinet* teikiamą paslaugą, kurią teikiant, anot jų, yra neteisėtai viešai skelbiamos knygos ir taip pažeidžiamos jų autorių teisės (*Tom Kabinet*, 27 p.).

²⁶ SZPUNAR, M. (2019). Nederlands Uitgeversverbond and Groep Algemene Uitgevers [ESTT], Nr. C-263/18, [2019-12-19]. ECLI:EU:C:2019:697.

²⁷ Vertindamas argumentus palaikančius išnaudojimo teisės taikymą skaitmeninėje erdvėje nurodė, kad tai galėtų sustiprinti konkurenciją, sumažinti kainas ir padaryti turinį lengviau prieinamą, paskatinti inovacijas, sustiprinti naudotojų privatus gyvenimo apsaugą ir užkirsti kelią antikonkurenciniams veiksams, nors ir išreiškė abejonę, kad vien išnaudojimo taisyklės taikymas skaitmeninėje erdvėje tokių rezultatų nepasiektų (GA išvada, 80-87 p.).

²⁸ Kaip argumentus prieš išnaudojimo teisės išplėtimą GA nurodė tai, kad: nematerialios skaitmeninės kopijos nenusidėvi jas naudojant, tad naudotos kopijos yra puikūs naujų kopijų pakaitalai; nėra užtikrinama, kad leidus antrinę skaitmeninių kopijų rinką bus visada įmanoma atskirti teisėtus kopijas, taip pat, pažymėdamas, kad vis dažniau parsisiuntimą internetu pakeičia kiti pateikimo būdai, kaip pateikimas srautiniu būdu, kas sprendžia išnaudojimo teisės skaitmeninėje erdvėje nebuvimą (GA išvada, 88-96 p.).

mažiau priklausomas nuo skaitmeninių kūrinių paslaugos teikėjo („skaitmeninio senjoro“)(Birštonas, 2019).

ESTT, priimdamas sprendimą *Tom Kabinet* byloje, palaikė griežtą GA poziciją ir paneigė išnaudojimo teisės taikymą skaitmeninėje aplinkoje. ESTT sprendė, kad pagal IVS platinimo teisę turėtų būti suprantama tik kaip nuosavybės perleidimas į materialias kūrinių kopijas, o, tuo tarpu, viešas paskelbimas turėtų būti aiškinamas plačiai, kaip *inter alia* apimantis kūrinių pateikimą visuomenei prieinamoje svetainėje ir tam nėra svarbu ar asmuo kūrinių parsisiuntė (*Tom Kabinet*, 61-64 p.). Be to, ESTT pažymėjo, kad *UsedSoft* bylos precedentas ir jame suformuota platinimo teisės išnaudojimo taisyklė nematerialių kompiuterių programų atveju, *Tom Kabinet* veiksmų atžvilgiu nėra pritaikoma, nes KPD yra *lex specialis*, o e.knyga nėra laikoma kompiuterio programa ir patenka į IVS, o ne KPD taikymo sritį (*Tom Kabinet*, 59 p.). Taip pat, ESTT palaikė GA nuomonę, kad negalima teigti, jog knygos pateikimas materialioje laikmenoje ir elektroninės knygos pateikimas yra lygiaverčiai ekonominiu ir funkciniu požiūriais, dėl to naudotų nematerialių objektų rinka gali paveikti autorių teisių subjekto interesą gauti tinkamą atlyginimą už jų kūrinius daug labiau nei materialių naudotų daiktų rinka (*Tom Kabinet*, 68 p.). Galiausiai, ESTT vertindamas tai, kad visi suinteresuoti asmenys galėjo tapti skaitymo klubo nariais bei tai, kad platformoje nebuvo priemonių tinkamai užkrinti, kad tik viena kopija yra naudojama tuo pačiu metu, sprendė, *Tom Kabinet* teikiamos paslaugos, leidžiančios parsisiunčiamomis elektroninėmis knygomis naudotis neribotą laiką, yra viešas paskelbimas (*Tom Kabinet*, 69-72 p.).

Kaip minėta, platinimo teisės išnaudojimo taisyklė užtikrina vartotojui įgyjamą teisių standartą, kuris iš dalies leidžia vartotojams nesirūpinti apie sudaromų sutarčių dėl materialių kūrinių kopijų pateikimo taisykles ir apriboja autorių teisių subjekto galimybes nustatyti tam tikrus naudojimo ribojimus. Toks aiškumas ne tik palengvina vartojimo sutarčių sudarymą, bet ir skatina rinkos efektyvumą (Karapapa, 2019, p. 11). ESTT sprendimas *Tom Kabinet* byloje reiškia tai, kad visiems kūriniams patenkantiems į IVS direktyvos taikymo sritį, t. y. beveik visam skaitmeniniam turiniui, nėra taikoma išnaudojimo teisė, kas neišvengiamai daro poveikį kiekvienam interneto vartotojui (Birštonas, 2019). Praktiniu požiūriu, tai reiškia, kad vartotojai, sudarydami sutartis dėl nematerialioje laikmenoje pateikiamo skaitmeninio turinio, kuris yra ne kompiuterio programa pasisiunčiama į įrenginį, neįgyja įstatymuose įtvirtintų standartinių teisių naudoti skaitmeninį turinį, kurios būtų suteikiamos materialių kopijų atžvilgiu. Netaikant išnaudojimo taisyklės materialios formos neturinčiam skaitmeniniam turiniui, vartotojas negali su jam pateiktu turiniu elgtis kaip nori, nes jo tolimesniems veiksams pvz. e.

knygos skolinimui, turi būti gautas autorių teisių subjekto leidimas – autorių teisių subjektas įgyja galią kontroliuoti kaip vartotojas elgiasi su turimu skaitmeniniu turiniu (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 6). Taigi, dabartinis išnaudojimo teisės reglamentavimas ir ESTT praktika lemia, kad vartotojo teisių apimtis priklauso nuo to, ar skaitmeninis turinys buvo pateiktas materialioje ar nematerialioje laikmenoje, kas neabejotinai neigiamai veikia vartotojus ir vargu ar atitinka rinkos situaciją bei vartotojų poreikius. Taip pat, tai lemia, kad nesant tam tikrų standartinių teisių, vartotojai tampa priklausomais nuo autorių teisių subjektų licencine sutartimi suteiktų naudojimosi teisių.

Internetu teikiamam skaitmeniniam turiniui vis dažniau pakeičiant tradicinius kūrinių teikimo būdus, verta kelti klausimą, ar tikrai išnaudojimo teisė, neturėtų būti taikoma ir internetu pateikiamam skaitmeniniam turiniui (Mezei, 2015, p. 23-24). Manytina, kad, poreikis suvienodinti arba bent iš dalies sulyginti vartotojų teisės naudojantis turiniu materialioje ir nematerialioje laikmenoje, nepaliaujamai auga, nes vartotojai, dėl verslininkų taikomų verslo modelių (pereinama nuo skaitmeninio turinio parsisiuntimo į įrenginį prie skaitmeninio turinio teikimo srautiniu būdu), įprastai net nebeturi galimybės pasirinkti ar įgyti skaitmeninį turinį nuosavybės teise ar juo naudotis laikinai²⁹ (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 7-11, 169-172), o tais atvejais, kai galima kalbėti apie nuosavybės teisės įgijimą, galimybės naudotis skaitmeniniu turiniu yra vis tiek itin apribotos dėl išnaudojimo teisės netaikymo. Žinoma, skaitmeninių kopijų savybės lemia tam tikrą riziką, susijusią su skaitmeninių kopijų pakeičiamumu ir piratavimo grėsme. Vis tik, vartotojai nėra šių rizikų priežastis, todėl neigiami to padariniai neturėtų būti mažinami tik vartotojų sąskaita, tuo tarpu intelektinės nuosavybės teisių subjektams suteikiant visišką kūrinių naudojimo kontrolę (Birštonas, 2019). Doktrinoje galima rasti nemažai nuomonių palaikančių išnaudojimo teisės išplėtimą skaitmeninėje aplinkoje. L. Oprysk nuomone, išnaudojimo teisės skaitmeninėje erdvėje įtvirtinimas padėtų apsaugoti teisėtus vartotojo lūkesčius, tačiau tai turėtų būti modifikuota išnaudojimo teisė, o ne tiesiogiai išplėstas tradicinės išnaudojimo teisės taikymas (Oprysk, 2020, 174-176). P. Mezei teigia, kad skaitmeninei išnaudojimo teisei padėtų efektyviai veikti du technologiniai sprendimai:

²⁹ Nagrinėjant vartotojų teises skaitmeninėje erdvėje būtina suprasti, kad kuo toliau, tuo dažniau rinkoje (ne tik skaitmeninio turinio srityje) nuosavybės teisę pakeičia priegios (naudojimosi) teisės. Nuosavybę pakeičiant priegios teise yra aukojamas apibrėžtumas (pvz. „įsigyta“ knyga gali būti panaikinta iš skaitmeninės bibliotekos) bei kontrolė (negalima laisvai disponuoti „įsigytu“ daiktu). Vis tik, tai jog tokie verslo modeliai yra kuriami ir populiarūs tarp vartotojų, dar nereiškia, kad vartotojams nuosavybės teisė nėra svarbi ir kad jie nesuteiktų prioriteto įsigyti tą patį objektą nuosavybės teise, o ne ribotai naudotis juo pagal licenciją (pvz. įsigyti elektroninę knygą ir turėti galimybę ją paskolinti savo šeimos nariams). Galima būtų teigti, kad pagrindinė vertybė vartotojui yra laisvė pasirinkti tarp nuosavybės ir priegios teisių, nes taip jis gali priimti jo poreikius atitinkantį sprendimą (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 7-11, 169-172).

pirma, efektyvi persiuntimo ir ištrynimo sistema³⁰; antra, kiekvieno parduoto failo žymėjimas ID numeriu (vandenženkliai) (Mezei, 2015, p. 191). Tuo tarpu, A. Perzanowski ir J. Schultz, pripažįsta, jog išnaudojimo teisės taikymas negali būti tiesiogiai išplėstas skaitmeninėje erdvėje ir turėtų būti modifikuotas įvertinus, kokie naudojimo būdai daro nepagrįstą žalą autorių teisių subjekto interesams, taip pat siūlydami skaitmeninio turinio perleidimo kontrolei panaudoti blokų grandinės (*angl. blockchain*) technologiją³¹ (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 182). Sutiktina su nuomonėmis, kad tiesioginis išnaudojimo teisės taikymas dėl skaitmeninio turinio ypatybių turėtų nepagrįstą efektą autorių teisių subjektams, tačiau siekiant subalansuoti vartotojų ir autorių teisės subjektų interesus būtina svarstyti apie išnaudojimo teisės išplėtimą į skaitmeninę erdvę, pritaikant tam tikras technologijas, kad būtų užtikrintas sąžiningas skaitmeninio turinio naudojimas. Manytina, kad blokų grandinės technologija šiam tikslui būtų puikiai pritaikomas sprendimas. Žinoma, nacionaliniu lygmeniu šis klausimas negali būti išspręstas, nes išnaudojimo teisės išplėtimui yra būtinas ES įstatymų leidėjo įsikišimas.

Išnaudojimo teisės (ne)taikymas skaitmeninėje erdvėje tiesiogiai nedaro poveikio sutarties dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimui įgyvendinant Direktyvą nacionalinėje. Nors išnaudojimo teisės netaikymas reiškia mažiau teisių vartotojui, tai nėra vienintelis būdas užtikrinti vartotojų teises skaitmeninėje erdvėje ir, manytina, kad tik išnaudojimo teisės taikymas šios problemos neišspręstų. Kitas itin svarbus vartotojų teisių apimties dėmuo yra nuosavybės teisė, kurios egzistavimą skaitmeninėje erdvėje, deja, bet stengiamasi paneigti. Manytina, kad įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas, į tai kad vartotojai turi mažiau teisių skaitmeninėje erdvėje dėl išnaudojimo teisės netaikymo, sprenddamas kaip nacionalinėje teisėje kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, turėtų apsvarstyti galimybę jas kvalifikuoti taip, kad vartotojas įgytų nuosavybės teisę į skaitmeninį turinį, o tiksliau į laikmeną – tiek skaitmeninę, tiek ir materialią. Taip vartotojui būtų suteikiamas bent vienas standartinių teisių rinkinys ir bent šiek tiek pagerinama dabartinė vartotojų padėtis naudojant skaitmeninį turinį pateikiamą nematerialioje laikmenoje. Kitaip tariant, valstybių narių įstatymų leidėjai atsižvelgdami į išnaudojimo

³⁰ Tokia technologija sudarytų galimybės visada egzistuoti tik vienai kopijai t. y. kopiją perleidžiant kitam asmeniui ji būtų tuo pačiu metu ištrinama iš perleidėjo įrenginių (Mezei, 2015, p. 43-45).

³¹ Šiuo metu blokų grandinės technologija yra, pagrįdė, naudojama registruoti nuosavybės teisę į bitkoinus, tačiau technologija galėtų būti panaudota nuosavybės teisės transakcijų į bet kokį turtą – tiek materialų, tiek nematerialų – registravimui. Iš esmės blokų grandinė sukuria viešą transakcijų saugojimo sistemą t. y. išsamus ir atnaujintą transakcijų sąrašą, kuris leidžia visiems patikrinti nuosavybės teisių perdavimą ir užkirsti kelią sukčiavimui. Pavyzdžiui, vartotojui įsigyjant elektroninę knygą, vartotojas arba, greičiausiai, tam tikra programinė įranga vartotojo įrenginyje patikrintų, ar pardavėjas iš tikrųjų yra parduodamo skaitmeninio turinio savininkas. Jei pardavėjas objektą jau pardavė kažkam kitam ar nebuvo jo savininkas, tai būtų matoma sąrašė (grandinėje) ir sandoris būtų atšauktas (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 190-191).

teisės netaikymo nulemtą vartotojų teisių apimtį, turėtų apsisvarstyti galimybes, perkeliant Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo tam tikrais būdais kvalifikuoti kaip *in rem* efektą turinčias sutartis. Vis tik, toks sprendimas ne visada įmanomas, nes ne visų valstybių daiktinės teisės normos suteikia galimybę įgyti nuosavybės teisę į nematerialius objektus (Mezei, 2020, p. 138), tad šis klausimas turėtų būti nagrinėjamas kiekvienoje valstybėje atskirai.

Apibendrinant, netaikant išnaudojimo teisės skaitmeninėje aplinkoje vartotojai įsigyjantys tokį patį kūrinių skaitmeninėje formoje neabejotinai turi mažiau teisių nei vartotojai įsigyjantis tokį kūrinių materialioje formoje. Tokią situaciją nulemia tai, kad nematerialioje formoje pateikiamam skaitmeniniam turiniui nėra taikoma išnaudojimo teisė, dėl ko vartotojas nebeįgyja standartinių naudojimosi kūriniu teisių, o naudojimo skaitmeniniu turiniu sąlygas nulemia su prekiautoju sudaroma sutartis. Situacija kai vartotojo teisių apimtis priklauso nuo įsigyjamo objekto formos, o ne jo turinio neatitinka šių dienų rinkos aktualijų ir suteikia nepagrįstai daug galios autorių teisių subjektui vartotojų sąskaita. Dėl to šioje srityje artimiausiu metu yra būtinas ES įstatymų leidėjo įsikišimas įtvirtinant skaitmeninei erdvei pritaikytą išnaudojimo teisę. Vis tik, išnaudojimo teisė nėra vienintelis vartotojų interesus apsaugantis teisių standartas. Nuosavybės teisės yra kitos standartinės teisės, kurios galėtų pagerinti vartotojų teisių padėtį sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio nematerialioje laikmenoje teikimo. Tad, manytina, jog įgyvendinant Direktyvą, valstybių narių įstatymų leidėjai turėtų apsisvarstyti galimybę kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo taip, kad, teikiant skaitmeninį turinį tam tikrais būdais, vartotojas įgytų nuosavybės teisę į laikmeną – skaitmeninę ar materialią. Vis tik, tokios kvalifikavimo galimybės turėtų būti nagrinėjamos kiekvienos valstybės daiktinės teisės rėmuose.

2.2. Skaitmeninis turinys kaip nuosavybės teisės objektas Lietuvos civilinėje teisėje

Generalinis Advokatas Maciej Szpunar išvadoje *Tom Kabinet* byloje išreiškė poziciją, kad skaitmeninė rinkmena negali būti įgyjama nuosavybės teise, nes jai neturint materialios išraiškos, ji nėra laikoma daiktu ir yra veikiau prilygintina informacijai kaip tokiai (GA išvada, 43 p.). Kitaip tariant, GA susiejo vartotojo galimybę įgyti nuosavybės teisę tik su materialiais objektais. Tuo tarpu ESTT *UsedSoft* byloje išreiškė priešingą poziciją nurodydamas, kad „pardavimu“ yra perleidžiamos nuosavybės teisės į asmeniui priklausantį materialųjį arba nematerialųjį turtą (*UsedSoft*, 42 p.). Valstybių civilinė teisė pasižymi tam tikrais skirtumais, tarp jų neretai patenka ir civilinėje teisėje pripažįstamų civilinės teisės objektų ratas (Baranauskas et al., 2010, p. 65). Tai, ar tam tikras objektas

yra pripažįstamas nuosavybės teisės objektu, turi didelę reikšmę sutarties kvalifikavimui, nes kai kurių sutarčių esmė yra būtent nuosavybės teisės perleidimas į objektą, kuris pagal įtvirtintą reguliavimą yra pripažįstamas nuosavybės teisės objektu. Be to, kaip minėta, nuosavybės teisės pripažinimas yra svarbus ir vartotojų teisių apimčiai. Taigi, akivaizdu, jog klausimas, ar Lietuvos civilinėje teisėje skaitmeninė rinkmena – nematerialus objektas – gali būti laikoma nuosavybės teisės objektu yra itin svarbus nagrinėjant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo bei vartotojų teisių apimtį klausimus.

Skaitmeninis turinys yra „*skaitmenine forma sukurti ir pateikti duomenys*” (Direktyvos 2 str. 1 p.). Šį objektą galima skaidyti į du dėmenis: i) skaitmeninę rinkmeną – failą, kuriame yra užfiksuoti duomenys; ir ii) pačius duomenis (kurie skaitmeninio turinio atveju dažniausiai³² fiksuoja intelektinės nuosavybės teisės objektą). Analogišką atskyrimą galima daryti ir su materialiomis kūrinių kopijomis pvz. knyga, materialus daiktas, yra laikmena, kuria pateikiamas kūrinys (skaitmeninio turinio atveju duomenys), o pats kūrinys yra autorių teisių objektas. Kitaip tariant, abiem atvejais turime du skirtingus objektus, kuriems, nepaisant to, kad jie yra itin glaudžiai susiję ir juos sieja viena išraiška, yra taikomi skirtingi teisiniai režimai: vienam – daiktinės teisės, kitam – intelektinės nuosavybės teisės.

Lietuvos CK 4.38 str. nustatyta, kad nuosavybės teisės objektais gali būti daiktai ir kitas turtas. Daiktais Lietuvos daiktinėje teisėje „laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai” (CK 4.1 str.). Taigi, atsižvelgiant į skaitmeninės rinkmenos savybes, negalima laikyti jos daiktu, nes jai trūksta pagrindinio daikto požymio – materialumo. Vis tik, Lietuvoje nuosavybės teisės objektu gali būti ir turtas. CK konkrečios turto sąvokos neįtvirtina, tačiau CK 1.97 str. 1 d., nustatanti civilinės teisės objektų rūšis, numato, kad „*civilinių teisių objektai yra daiktai, pinigai ir vertybiniai popieriai, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmy rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės*”. Tai reiškia, kad Lietuvos civilinėje teisėje civilinių teisių objektu gali būti ne tik daiktai, bet ir kitos nematerialios vertybės, o tarp jų ir informacija (Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 218). Be to, CK 1.116 str. tiesiogiai saugo ir specifinės rūšies informaciją – komercines (gamybines) ir profesines paslaptis. Taip pat, pažymėtina, kad toks civilinės teisės objektų

³² Čia reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Direktyva neapriboja duomenų laikomų skaitmeniniu turiniu pobūdžio. Tai reiškia, kad skaitmeniniu turiniu gali būti laikomi įvairūs duomenys, tiek saugomi pagal intelektinės nuosavybės teisę, tiek ir nesaugomi. Taip pat, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pagal ATGTĮ 5 str. 1 d. atskiri duomenys iš viso nėra laikomi autorių teisių saugomais objektais. Vis tik, duomenys, kuriais yra pateikiamas intelektinės nuosavybės teisės objektas (pvz. kūrinys atitinkantis ATGTĮ 4 str. 1 d. numarytus reikalavimus), patenka į intelektinės nuosavybės teisės apsaugos sritį. Dėl to atskirais atvejais duomenys laikomi skaitmeniniu turiniu gali patekti į intelektinės nuosavybės teisės taikymo sritį (pvz. autorių teisių (ATGTĮ 4 str.), gretutinių teisių (ATGTĮ 51 str.) ar duomenų bazių gamintojų teisių apsaugos sritį (ATGTĮ 61 str.).

reglamentavimas reiškia, kad Lietuvos CK nėra įtvirtintas išsamus objektų sąrašas (Baranauskas et al., 2010, p. 71). Taigi, akivaizdu, jog pagal Lietuvos civilinę teisę objekto nematerialumas nėra kliūtis į jį įgyti nuosavybės teisę. Nepaisant to, kad CK pripažįsta nuosavybės teisę ir į nematerialius objektus, tai nereiškia, kad visi nematerialūs objektai gali būti nuosavybės objektais. Dėl to reikia išanalizuoti ar skaitmeninė rinkmena gali būti laikoma nuosavybės objektu.

Terminas „duomenys“ padengia labai platų spektrą informacijos, tačiau visai informacijai reikia „nešėjo“ – skaitmeninės rinkmenos, CD, žmogaus ir t.t. (Erp, 2017, p. 11). Analizuojant plačiau tam, kad objektas būtų laikomas civilinės teisės objektu, jis turi turėti „vienokią ar kitokią ekonominę ar objektyvią vertę ir civilinio apyvartumo savybę“ (Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 224). Taigi, informacija neturinti šių savybių, taip pat, informacija, kuri negali būti kaip nors identifikuota, negalėtų būti laikoma civilinių teisių objektu (Erp, 2017, p. 11). Skaitmeninio turinio atveju duomenys (informacija) įprastai yra saugomi pagal intelektinės nuosavybės teisę, tačiau į juos, kaip į intelektinės veiklos rezultatą (CK 1.111 str.), intelektinės nuosavybės teisė priklauso intelektinės nuosavybės teisių subjektui. Vis tik, reikėtų pažymėti, jog tam tikrais atvejais skaitmeniniu turiniu gali būti laikomi ir duomenys nelaikomi intelektinės nuosavybės teisės objektais. Tuo tarpu, skaitmeninė rinkmena, kaip failas, kuriame yra pateikiami duomenys (skaitmeninis turinys) atitinka visus civilinio objekto bruožus: turi vertę, taip pat, gali būti identifikuojama ir dalyvauti civilinėje apyvartoje kaip savarankiškas objektas. Kitaip tariant, skaitmeninį turinį „pernešanti“ skaitmeninė rinkmena (failas) turi objektyvią ekonominę vertę, yra naudinga ją turinčiam asmeniui ir dėl to negali būti laikoma tik abstrakčia informacija. Dėl to, manytina, kad skaitmeninė rinkmena gali būti laikoma savarankišku civilinės teisės objektu į kurį gali būti įgyjama nuosavybės teisė. Sudarant sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurią vartotojui yra pateikiama skaitmeninio turinio kopija (pvz. atsisiunčiant failą), vartotojas gali įgyti nuosavybės teisę į skaitmeninę rinkmeną (failą), o, tais atvejais kai skaitmeniniame turinyje yra užfiksuotas intelektinės nuosavybės teisės objektas – naudoti jį pagal licencinę sutartį. Taigi, GA išvadoje pateiktas teiginys, kad skaitmeninė rinkmena negali būti nuosavybės teisės objektu, Lietuvos teisės kontekste yra nepagrįstas.

Apibendrinant, Lietuvos civilinėje teisėje nuosavybės teisė gali būti įgyjama ne tik į daiktus, bet ir į kitą turtą, kuris apima platų spektrą vertybių *inter alia* nematerialias vertybes. Manytina, kad skaitmeninė rinkmena, kaip failas, kuriame yra pateikiami duomenys, Lietuvos civilinėje teisėje gali būti laikoma savarankišku nuosavybės objektu. Tai reiškia, kad skaitmeninis turinys kaip dviejų dėmenų visuma patenka į du skirtingus

teisinius režimus: skaitmeninė rinkmena patenka į daiktinės teisės, o duomenys – į kitą, įprastai, į intelektinės nuosavybės teisės. Taigi, galima daryti išvadą, kad Generalinio Advokato nuomonė, kad į skaitmeninę rinkmeną negalima įgyti nuosavybės teisės, nes ji nėra daiktas, neatitinka Lietuvos daiktinės teisės, kurioje nuosavybės teisė nėra susieta su objekto materialumu ir yra leidžiama nuosavybės teisę įgyti ir į nematerialias vertybes.

2.3. Licencinėmis sutartimis taikomų skaitmeninio turinio naudojimo ribojimų ir teisėtų vartotojo lūkesčių santykis

Teikiant skaitmeninį turinį beveik visada (jei ne visada) yra sudaroma licencinė sutartis, įprastai EULA, pagal kurią vartotojui yra suteikiama teisė naudoti kūrinių pagal licencijos sąlygas, o platinimo teisė ir toliau išlieka autorių teisių subjektui (Oprysk, Sein, 2020, p. 594). Licencijos sąlygos numato įvairius skaitmeninio turinio naudojimo ribojimus, kurie neretai yra derinami su priemonėmis, leidžiančiomis prekiautojui kontroliuoti, kaip kiekvienas vartotojas naudoja intelektinės nuosavybės teisės saugomą objektą. Taip yra ribojamos vartotojų galimybės laisvai mėgautis skaitmeniniu turiniu (Guibault, 2016, p. 2), dėl ko kyla klausimas, ar tokie ribojimai visada atitinka vartotojų teisėtus lūkesčius. Direktyvos 10 str.³³ siekiama sušvelninti atotrūkį tarp licencijos sąlygų ir vartotojo teisėtų lūkesčių³⁴, numatant, kad licencijomis nustatomi skaitmeninio turinio naudojimo ribojimai, neatitinkantys vartotojo teisėtų lūkesčių, gali pažeisti objektyviuosius atitikties kriterijus ir suteikti vartotojui teisę panaudoti gynybos būdus (Oprysk, Sein, 2020, p. 595). Taigi, siekiant išsiaiškinti, kokie licencinių sutarčių sąlygomis nustatyti ribojimai galėtų nulemti skaitmeninio turinio neatitiktį, svarbu išanalizuoti, kas suformuoja teisėtus vartotojo lūkesčius skaitmeninėje erdvėje ir kokius teisėtus lūkesčius vartotojas turi sudarydamas sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo.

Dėl skaitmeninio turinio naudojimo sudaromos licencinės sutartys riboja įvairius vartotojo veiksmus susijusius su skaitmeninio turinio perleidimu. Įprastai taip yra apribojamos vartotojo galimybės skaitmeninį turinį skolinti, dovanoti, palikti testamentu ar jį parduoti (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 3-4). Prekiautojo galimybę nustatyti tokius ribojimus nulemia tai, kad kaip jau buvo aptarta, skaitmeniniam turiniui pateikiamam

³³ Direktyvos 10 str. nustato, kad „jeigu apribojimas dėl trečiosios šalies teisių, visų pirma intelektinės nuosavybės teisių, pažeidimo užkerta kelią naudotis skaitmeniniu turiniu ar skaitmenine paslauga arba apriboja jų naudojimą, kaip nustatyta 7 ir 8 straipsniuose, valstybės narės užtikrina, kad vartotojas turėtų teisę pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis dėl neatitikties, kaip numatyta 14 straipsnyje, nebent nacionalinėje teisėje būtų numatyta, kad tokiais atvejais skaitmeninio turinio ar skaitmeninės paslaugos teikimo sutartis yra niekinė arba nuginkijama”.

³⁴ Pagal pradinius Europos Komisijos pasiūlymus ribojimai pagal licencines sutartis nebuvo objektyviųjų atitikties kriterijų dalis ir iš pradžių idėja, kad tokie ribojimai, gali sąlygoti neatitiktį buvo pasiūlyti teisinėje literatūroje. Vis tik, vėliau tokią poziciją pareiškė ir Europos Parlamentas Ataskaitoje dėl skaitmeninio turinio (Oprysk, Sein, 2020, p. 595-596).

internetu nėra taikoma platinimo teisės išnaudojimo taisyklė, kuri materialių kūrinių atveju vartotojui suteiktą galimybę nevaržomai atlikti visus šiuos veiksmus (užtikrintų naudojimo teisių standartą). Vis tik, pažymėtina, kad įsigyjant ne internetu pateikiamą skaitmeninį turinį, licencinės sutartys taip pat gali būti sudaromos³⁵ (Guibault, 2016, p. 6-7), tačiau, įprastai, tam nėra poreikio, nes tam tikri materialių kūrinių kopijų naudojimo būdai yra vartotojui leidžiami pagal išnaudojimo teisės doktriną.

Skaitmeninio turinio naudojimo ribojimus, nustatytus licencinėje sutartyje, dažniausiai lydi ir teisės ribojančios techninės apsaugos priemonės, skaitmeninių teisių valdymo priemonės (angl. *Digital Rights Management*), elektroninės prieigos kontrolės ar sąlyginės prieigos sistemos, įskaitant ir vandenženklis bei sekimo technologijas. Visos šios priemonės suteikia intelektinės nuosavybės teisių subjektams realią galimybę kontroliuoti skaitmeninio turinio platinimą ir naudojimą t. y. užtikrina ribojimų įgyvendinimą (Helberger, Guibault, 2012, p. 25). Dėl šių priemonių taikymo vartotojams apribojamos praktinės galimybės naudotis skaitmeniniu turiniu, pavyzdžiui, kontroliuojama, kas ir kokiomis sąlygomis turi prieigą prie skaitmeninio turinio, apribojama prieiga prie kituose regionuose pateikiamo ar transliuojamo turinio arba ribojamas skaitmeninio turinio suderinamumas su skirtingais įrenginiais, taip pat, gali būti ribojamos ir galimybės perkelti skaitmeninį turinį į kitus įrenginius (Loss *et al.*, 2012, p. 13). Kitaip tariant, šios priemonės padeda užtikrinti, kad vartotojas naudotų skaitmeninį turinį pagal licencinės sutarties sąlygas ir laikytųsi jose nustatytų ribojimų.

Įprastai sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, taip pat ir licencinės sutartis, kurios dažniausiai yra pateikiamos kaip vienas dokumentas (pvz. „GooglePlay“ paslaugų teikimo sąlygos³⁶), vartotojas neturi galimybės derėtis dėl jų sąlygų (Oprysk, Sein, 2020, p. 597) – jas parengia intelektinės nuosavybės teisių subjektas ar prekiautojas, o vartotojas prie sutarties tik prisijungia³⁷. Nors sutarties pagal kurią suteikiama tik prieiga prie skaitmeninio turinio ir tradicinės pirkimo-pardavimo sutarties skirtumai yra aiškūs

³⁵ Kadangi vartotojas į patį kūrinių nuosavybės teisės neįgyja (tik į materialią laikmeną) vartotojams, kaip įpakavimo dalis pvz. ant viršelio, gali būti pateikiama numanoma arba išreikšta licencija, suteikianti teisę naudoti skaitmeninį turinį. Išreikšta licencija gali būti atspausdintos ant dėžutės arba jos viduje, arba gali būti pateikiamos ekrane, kai įrenginyje pradedama naudotis skaitmeniniu turiniu (Guibault, 2016, p. 6-7).

³⁶ „Google Play“ paslaugų teikimo sąlygos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://play.google.com/intl/lt_lt/about/play-terms/ [žiūrėta 2021 m. vasario 30 d.].

³⁷ Pažymėtina, kad skaitmeniniu turinio pateikiamo internetu atveju, įprastai yra naudojamos elektroninės formos licencijos prie kurių vartotojas prisijungia vieno klavišo paspaudimu taip išreikšdamas savo sutikimą (angl. *click-wrap*). Taip pat, kartais yra naudojamos ir kitokios licencijos, kurių atveju yra laikoma, jog vartotojas išreiškė pritarimą licencijos sąlygomis vien tik naudodamasis interneto svetaine (angl. *browse-wrap*), ką M.B. Loss vadina paradoksu, nes tam, kad galėtų perskaityti tokios licencijos sąlygas – vartotojas turi apsilankyti interneto svetainėje. Skirtingose jurisdikcijos klausimas, ar vartotojo supažindinimas su licencijos sąlygomis naudojantis *click-wrap* arba *browse-wrap* metodais yra laikomas tinkamu, vertinama skirtingai (Loss *et al.*, 2012, p. 4-5).

prekiautojams, verta suabejoti, ar vidutinis vartotojas gali tokius skirtumus suprasti ir įvertinti. Be to, įprastai licencijų sąlygos būna labai ilgos³⁸, perpildytos techninėmis ir teisinėmis sąvokomis, pasižyminčios sudėtingomis sakinių struktūromis, dėl ko vidutiniam vartotojui jos yra sunkiai suprantamos, dėl ko jis jų net neskaito³⁹. Taip pat, neretai sudarant tokias sutartis yra naudojamos sąvokos būdingos materialių prekių įsigijimui (pvz. „pirkti dabar“), kas klaidina vartotojus dėl jų turimų naudojamasi teisių apimties (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 7-8). Vartotojo gauta ikisutartinė informacija formuoja vartotojo pagrįstus lūkesčius, taigi ir nustato apsaugos lygį, kurio vartotojas gali pagrįstai tikėtis po sutarties sudarymo. Atitinkamai, vartotojų teisėti lūkesčiai dėl jų teisių ir pareigų pagal skaitmeninio turinio atitikties reikalavimus, taip pat ir pagal nesąžiningų sutarties sąlygų institutą, labai priklauso nuo to, kaip vartotojai buvo informuoti apie licencinės sutarties sąlygas ir skaitmeninio turinio naudojimui taikomus ribojimus (Loss *et al.*, 2012, p. 21-22). Vis tik, yra gana sunku įvertinti licencijos sąlygų teisėtumą, nes, skirtingai nei daugelio tradicinių prekių atžvilgiu, dėl to, kad skaitmeninis turinys yra pakankamai naujas produktas ir vis kinta, kol kas nėra bendrai priimto standarto, kuris leistų nustatyti, ko vartotojai gali pagrįstai tikėtis iš skaitmeninio turinio (Mak, 2016, p. 15). Dėl nematerialaus skaitmeninio turinio produktų pobūdžio jų pagrindinės savybės iš esmės priklauso nuo techninės konfigūracijos ir licencijos sąlygų – veiksmų, kurie priklauso nuo tiekėjo bei produkto, tad kiekvienu atveju gali skirtis. Vis tik, manytina, kad siekiant apibrėžtumo, būtų naudinga, jei ES įstatymų leidėjas, ar tam tikros įgaliotos institucijos, laikui bėgant įtvirtintų vartotojų teisėtų lūkesčių skaitmeninėje erdvėje gaires t. y. kad teisėtų vartotojų lūkesčių kriterijus skaitmeninio turinio srityje būtų bent šiek tiek standartizuotas (Loss *et al.*, 2012, p. 22). Dabar, dar nesant nusistovėjusio skaitmeninio turinio produktų standarto, vartotojų lūkesčius formuoja ir jų buvusios patirtys su panašiomis materialiomis prekėmis, taip pat ir patirtys įgytos naudojantis skaitmeniniu turiniu (Oprysk, Sein, 2020, p. 620).

Kaip minėta, vartotojui sudarant sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, gana dažnai, yra naudojamos konstrukcijos, kurios yra būdingos tradiciniam materialių prekių įsigijimui pvz. vartotojas norėdamas gauti skaitmeninį turinį turi paspausti „pirkti dabar“ mygtuką. Tokios frazės vartotojui gali sudaryti įspūdį, kad susiklosto pirkimo-pardavimo santykiai t. y. kad vartotojas įgyja nuosavybės teisę, nors iš tikrųjų, jis tik įgyja teisę naudotis skaitmeniniu turiniu pagal licencinę sutartį. Tai neabejotinai gali suklaidinti vartotoją (Loss *et al.*, 2012, p. 14). A. Perzanowski ir C. J. Hoofnagle atliko tyrimą

³⁸ Pavyzdžiui, *Itunes* licencijos sąlygas sudaro 19 000 žodžių, kas sudaro 56 puslapius teksto smulkiu šriftu, tad jos yra ilgesnės nei Viljamo Šekspyro „Makbetas“ (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 59).

³⁹ Atlikus vartotojų elgsenos, išigyjant skaitmeninį turinį, tyrimą, buvo nustatyta, kad vartotojai neskaito licencijos sąlygų – jas perskaitė tik 1,4 proc. Respondentų (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 20).

siekdami išsiaiškinti, kaip vartotojai supranta daugumos prekyautojų skaitmeninėje erdvėje naudojamą frazę „pirkti dabar“⁴⁰. Tyrimas pateikė daug įžvalgų apie tai kaip vartotojai supranta – arba, tiksliau, neteisingai supranta – internetu sudaromas sutartis dėl skaitmeninio turinio. Buvo atskleista, kad stebėtinai didelis vartotojų skaičius tiki, kad paspaudę „pirkti dabar“, jie įgyja tokias pačias teises naudoti ir perleisti skaitmeninį turinį, kokios yra siejamos su materialių prekių nuosavybe. Taip pat, tyrimas parodė, kad vartotojams yra svarbios nuosavybės teisės suteikiamos teisės (pvz. skolinimas, pardavimas) ir jie būtų pasiryžę už skaitmeninį turinį mokėti daugiau, tik tam, kad jas įgytų. Galiausiai, tyrimo rezultatai pademonstravo, kad prekyautojo interneto svetainėje pateikus trumpą pranešimą, kuriame yra aiškia ir suprantama kalba aprašomos vartotojui suteikiamos teisės naudoti skaitmeninį turinį pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, reikšmingai sumažėtų atvejų, kai vartotojai neteisingai supranta savo teises ir pareigas turimas naudojant skaitmeninį turinį (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 21). Apibendrinant, šis tyrimas atskleidė, kad vartotojus dažnai klaidina prekyautojų, siūlančių skaitmeninį turinį, komunikacija, nes taip vartotojams yra sukeliama lūkesčiai, kad jie galės skaitmeniniu turiniu naudotis taip pat, kaip ir panašiomis materialiomis prekėmis, nepaisant to, kad toks skaitmeninio turinio naudojimas yra apribojamas licencinės sutarties sąlygomis (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 57). Tokie rezultatai tik patvirtina, kad prekyautojo pateikiama informacija turi itin didelę reikšmę nustatant, kokie vartotojo teisėti lūkesčiai kiekvienu konkrečiu atveju gali būti laikomi teisėtais.

Tyrimo metu nurodoma, kad tinkama priemonė, galinti apsaugoti vartotojo interesus įsigyjant skaitmeninį turinį, yra trumpas pranešimas apie vartotojo įgyjamas teises pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo t. y. aiškiai nurodant kokius veiksmus su skaitmeniniu turiniu vartotojas gali ir negali atlikti (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 30-37). Manoma, kad tokia priemonė praktikoje būtų veiksminga, tad teisės aktuose, be bendrosios pareigos pateikti informaciją apie skaitmeninį turinį, įtvirtinus pareigą pateikti tokį trumpą pranešimą, būtų užtikrinta, kad vartotojai tinkamai supranta, jog įsigydami skaitmeninį turinį, negalės jo naudoti tokiais pačiais būdais, kaip įsigiję materialią kūrinių kopiją (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 174). Tokiu būdu vartotojui būtų suteikiama galimybė sąmoningai pasirinkti tarp turinio materialioje laikmenoje ir nematerialioje

⁴⁰ Tyrimo metu buvo apklausta beveik 1 300 vartotojų įsigyjantių skaitmeninį turinį, kurie turėjo sudaryti netikrą sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo internete dėl elektroninės knygos, skaitmeninio muzikos įrašo ar skaitmeninio filmo. Kiekvienas turėjo peržiūrėti interneto puslapį kaip tai darytų įprastai, pristatant vieną iš 4 skirtingų sugeneruotų puslapio variantų: i) su mygtuku „pirkti dabar“; ii) su mygtuku „licencijuoti dabar“; (iii) pateikiant trumpą pranešimą; (iv) pateikiant materialaus daikto (pvz. knygos, CD) nuotrauką su mygtuku „pirkti dabar“. Įvykdžius tokius netikrus sandorius respondentai turėjo atsakyti, kokias teises jie įgijo sumokėję už skaitmeninį turinį (Perzanowski, Hoofnagle, 2016, p. 16-20).

laikmenoje arba tarp skirtingų skaitmeninio turinio pateikimo būdų, lemiančių skirtingą naudojimosi teisių apimtį.

Nesant aiškių kriterijų, ko vartotojai gali pagrįstai tikėtis iš skaitmeninio turinio, norint nustatyti, kokie skaitmeninio turinio naudojimo ribojimai gali lemti neatitiktį, reikia įvertinti dažniausiai licencinėse sutartyse taikomus ribojimus per vartotojų teisėtų lūkesčių prizmę. Lilia Oprysk ir Karin Sein, išanalizavusios įvairių populiarių prekiautojų licencijų dėl neterminuotam laikui teikiamo skaitmeninio turinio sąlygas, išskyrė, kad dažniausiai jais apribojamos vartotojų galimybės kopijuoti skaitmeninį turinį, naudotis juo keliuose skirtinguose įrenginiuose, dalintis skaitmeniniu turiniu⁴¹, išsaugoti prieigą prie skaitmeninio turinio jeigu prekiautojas jo nebeteikia⁴² bei perleisti skaitmeninį turinį kitiems asmenims (Oprysk, Sein, 2020, p. 600-601). Įvertinus šiuos ribojimus buvo išskirti penki, kurie neatitinka vartotojo teisėtų lūkesčių ir lemtų skaitmeninio turinio neatitiktį: 1) ribojimas gauti įsigyto skaitmeninio turinio atsarginę kopiją; 2) ribojimas ne tuo pačiu metu naudotis skaitmeniniu turiniu skirtinguose vartotojo įrenginiuose; 3) ribojimas dalintis skaitmeniniu turiniu su asmenimis, kurie nėra šeimos nariai; 4) ribojimas, prekiautojui nusprendus neterminuotam laikui įsigytą arba pasisūstą turinį ištrinti iš serverio arba vartotojo įrenginio, išsaugoti prieigą prie įsigyto skaitmeninio turinio; 5) ribojimas disponuoti skaitmeniniu turiniu bei jį perleisti (Oprysk, Sein, 2020, p. 621). Manytina, jog dėl to, kad skaitmeninio turinio įsigijimas neribotam terminui iš esmės vartotojui primena panašios materialios prekės įsigijimą, ribojimai naudotis skaitmeniniu turiniu tokiais būdais kaip ir panašia materialia preke, pažeistų vartotojo teisėtus lūkesčius. Taigi, neribotam terminui sudarytoje licencinėje sutartyje esant bent vienam iš šių penkių ribojimų, vartotojas galėtų ginti savo interesus pagal Direktyvos 10 str.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad 5-asis ribojimas gali atrodyti gana keistai *Tom Kabinet* sprendimo kontekste, kuriame ESTT aiškiai pasisakė, jog platinimo išnaudojimo teisės nematerialiam skaitmeniniam turiniui nėra taikoma, dėl ko vartotojas neturi teisės platinti skaitmeninio turinio (*Tom Kabinet*, para 48). Tačiau, pažymėtina, jog sprendimas *Tom Kabinet* byloje, yra orientuotas į autorių, o ne vartotojų interesų apsaugą, tad jis nesudaro kliūčių pagal sutarčių teisę laikyti pagrįstais vartotojų lūkesčius perleisti

⁴¹ Įprastai leidžiama dalintis skaitmeniniu turiniu tik su šeimos nariais, kurių skaičius yra ribojamas. Pavyzdžiui, *Apple Media Services* taisyklės nustato, kad vartotojas gali dalintis skaitmeniniu turiniu su ne daugiau nei 5 asmenimis. Tuo tarpu, *Amazon Music* ir *Kindle* taisyklės apriboja galimybes dalintis turiniu, nustatant, kad turiniu gali dalinti iki 2 suaugusiųjų asmenų ir iki 4 vaikų (Oprysk, Sein, 2020, p. 601).

⁴² Pavyzdžiui, *Google Play* taisyklės įtvirtina, kad skaitmeninis turinys yra prieinamas vartotojui tik tol, kol Google turi teisę turinį padaryti prieinamą. *Amazon Music* ir *Kindle* taisyklės nustato, kad vartotojui prieiga gali būti uždrausta bet kuriuo metu (Oprysk, Sein, 2020, p. 601). Kitaip tariant, vartotojo prieiga prie skaitmeninio turinio bet kada gali būti panaikinti, tad nėra apibrėžtumo dėl turinio naudojimo laikotarpio ir prieigos galimybių.

neterminuotam laikui įgytą skaitmeninį turinį (Oprysk, Sein, p. 618). Vis tik, sistemiškai aiškinant Direktyvos nuostatas, matoma, kad prekiautojui nėra draudžiama vartotojo teisėtų lūkesčių neatitinkančius ribojimus įtraukti į licencines sutartis. Direktyvos 5 str. 5 d. aiškiai numato, kad nuo vartotojo teisėtų lūkesčių reikalavimų galima nukrypti gavus aiškų ir atskirą vartotojo sutikimą. Taigi, licencinėje sutartyje įtvirtinus ribojimus, neatitinkančius vartotojo interesų, vartotojas galėtų ginti savo interesus pagal Direktyvos 10 str. tik jeigu prieš sudarant sutartį jis nebuvo tinkamai informuotas apie tokių ribojimų taikymą t. y. nebuvo tinkamai gautas vartotojo sutikimas (Oprysk, Sein, 2020, p. 621). Tai tik dar kartą parodo glaudų vartotojo teisėtų lūkesčių ir prekiautojo pateikiamos informacijos ryšį. Vis tik, manytina, kad geriausiai vartotojų apsaugą užtikrintų, jei prekiautojai tokių vartotojų sutikimų gavimą derintų su jau aptartais pranešimais apie vartotojui suteikiamas teises naudoti skaitmeninį turinį.

Taip pat, reikia pažymėti, kad tais atvejais kai vartotojui skaitmeninis turinys yra teikiamas laikinam naudojimuisi (pvz. srautiniu būdu) t. y. ne neterminuotam naudojimui parsisiunčiant, vartotojas turi mažesnius lūkesčius, nes tokio skaitmeninio turinio naudojimas nėra panašus į materialios prekės įsigijimą nuosavybės teise. Tad, manytina, kad vartotojas negalėtų pagrįstai tikėtis, jog jis galės gauti tokio skaitmenio turinio atsarginę kopiją, dalintis juo su kitais asmenimis, pasiekti turinį prekiautojui nustojus turinį teikti, perleisti turinį, nes toks skaitmeninio turinio platinimo modelis paremtas laikinu naudojimu, o ne kaip šios teisės – neterminuotumu. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad vartotojo lūkesčiai turėtų būti vertinami taip pat, nepaisant to, ar jis sumokėjo kainą ar perleido savo asmens duomenis. Duomenų saugumas šiais laikais yra itin svarbus vartotojams, tad atsiskaitymas duomenimis nėra nemokamas – duomenys vartotojui tiek pat svarbūs (o gal net labiau) kiek ir pinigai (Mak, 2016, p. 17-18). Taigi, vartotojo lūkesčiai gali skirtis priklausomai nuo to, koku būdu yra teikiamas skaitmeninis turinį: neterminuotam laikui – vartotojo teisėti lūkesčiai yra didesni, o terminuotam laikui, ypač kai yra teikiama srautiniu būdu – mažesni. Žinoma, tai visais atvejais labai priklauso nuo prekiautojo pateikiamos informacijos.

Apibendrinant, dar nesusiformavus aiškiam vartotojų teisėtų lūkesčių skaitmeninėje erdvėje standartui vartotojų lūkesčius, sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, formuoja prekiautojų pateikiama ikisutartinė informacija bei buvusios vartotojų patirtys naudojantis panašiu materialiu turiniu ar skaitmeniniu turiniu. Vis tik, ateityje, reikėtų apsvarstyti priimti teisės aktus ar gaires, bent kiek standartizuojančius vartotojų lūkesčius skaitmeninėje erdvėje. Manytina, kad įsigyjant skaitmeninį turinį neribotam terminui, vartotojų teisėtiems lūkesčiams prieštarautų ir suteiktų galimybę

virtotojams pasinaudoti Direktyvos 10 str., licencinėmis sutartimis nustatomi ribojimai, kurie apribotų virtotojo galimybes naudoti skaitmeninį turinį panašiais būdais, kaip panašų skaitmeninį turinį materialioje laikmenoje, į kurį jis įgytų nuosavybės teisę⁴³. Vis tik, virtotojui sudarant sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo terminuotam laikui ar teikiant skaitmeninį turinį srautiniu būdu, virtotojo teisėti lūkesčiai, dažniausiai, yra mažesni, tačiau tam didelę reikšmę turi prekiautojo pateikiama informacija. Taip pat, pažymėtina, kad virtotojo teisėti lūkesčiai turi būti vertinami taip pat, nepriklausomai nuo to ar virtotojas sumokėjo kainą, ar perdavė asmens duomenis. Nepaisant to, Direktyva neuždraudžia prekiautojams licencinėmis sutartimis nustatyti tokius ribojimus – jie gali būti nustatomi gavus aiškų ir atskirą virtotojo sutikimą. Manytina, kad siekiant užtikrinti tinkamą virtotojų apsaugą sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, teisės aktuose prekiautojui turėtų būti numatyta papildoma pareiga, pateikti virtotojui trumpą pranešimą apie tai, kokie skaitmeninio turinio naudojimo būdai bus leidžiami, o kokie neleidžiami pagal licencinės sutarties sąlygas.

⁴³ Tokie ribojimai yra: gauti atsarginę kopiją, naudotis turiniu keliuose virtotojo įrenginiuose ne tuo pačiu metu, dalintis turiniu su ne šeimos nariais, išsaugoti prieigą prie turinio prekiautojui nustojus tokį turinį teikti, disponuoti turiniu.

3. SUTARČIŲ DĖL SKAITMENINIO TURINIO TEIKIMO KVALIFIKAVIMAS LIETUVOS SUTARČIŲ TEISĖJE

3.1. Galimi sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo variantai Lietuvos sutarčių teisėje

Direktyva nustato taisykles sutartims dėl įvairių rūšių skaitmeninio turinio teikimo įvairiais būdais, taikant skirtingus atsiskaitymo modelius (Direktyva, Konstatuojamoji dalis 19 p.). Naujasis skaitmeninio turinio reglamentavimas nustato gana išsamias sutarčių dėl skaitmeninio turinio taisykles, tačiau visų klausimų susijusių su sutartimis dėl skaitmeninio turinio teikimo nereglementuoja – nacionalinei teisei paliekami sutarčių sudarymo, galiojimo bei turinio klausimai, tokie kaip vartotojo įsipareigojimai skaitmeninio turinio tiekėjui, prekiautojo įsipareigojimai perduoti nuosavybės teisę, senaties terminai ir pan. Atsakymus į šiuos klausimus nulemia sutarties kvalifikavimas nacionalinėje teisėje, bet Direktyvai kvalifikavimo klausimo neharmonizavus, kiekvienos valstybės narės įstatymų turės šį klausimą spręsti (Giliker, 2020, p. 305). Deja, atsakymas nėra toks paprastas, nes skaitmeninio turinio ypatybės sutarčių teisėje kelia visiškai naujas problemas, susijusias su sutarties dalyku bei sutarties vykdymu (Giliker, 2020 cituota Grundman, Hacker, 2017, p. 317). Dėl to, prieš pradėdant nagrinėti, kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje ir kaip Direktyva galėtų būti perkelta į nacionalinę teisę, reikia įvertinti, kokios sutarčių rūšys potencialiai galėtų būti tinkamos ir turėtų būti analizuojamos plačiau.

Sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimui svarbu trumpai aptarti Lietuvos sutarčių teisės struktūrą. CK VI knygoje „Prievolių teisė“ yra bendroji sutarčių teisės dalis, taikoma visoms civilinėms sutartims, ir specialioji – numatanti atskiroms sutarčių rūšims skirtas taisykles, kurios turi pirmenybę prieš bendrąsias sutarčių teisės normas. Tais atvejais, kai sutartis negali būti kvalifikuojama kaip viena iš nustatytų rūšių, bendrosios sutarčių teisės taisyklės yra taikomos kartu su specialiosiomis panašių atskirų rūšių sutarčių taisyklėmis pagal analogiją⁴⁴, jeigu tai yra įmanoma (Didžiulis, 2019, p. 40). Atskirų sutarčių rūšių kvalifikacija yra paremta sutarties dalyku. Dėl to manytina, kad analizuojant, kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio turėtų būti kvalifikuojamos nacionalinėje teisėje,

⁴⁴ Šiuo atveju yra paminėtina ir Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktika, kurioje nurodoma, jog „Jeigu kai kurių sutarties sąlygų nereglementuoja nei įstatymai, nei šalių susitarimai, tai jas ginčo atveju nustato teismas, remdamasis papročiais, teisingumo, protingumo bei sąžiningumo kriterijais, įstatymų ar teisės analogija (CK 6.156 straipsnio 6 dalis). Įstatymo analogijos atveju teismas civilinės teisės normų nesureglamentuotiems civiliniams santykiams taiko panašius santykius reglamentuojančius civilinius įstatymus. Tokių įstatymų nesant, taikomi bendrieji teisės principai (teisės analogija) (CK 1.8 straipsnio 1, 2 dalys).“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje).

reikėtų lyginti ar šių sutarčių dalykas – skaitmeninio turinio teikimas už atlyginimą (mokamą pinigais arba pateikiant asmens duomenis) sutampa su CK įtvirtintų atskirų sutarčių rūšių sutarčių dalyku. Tai leis suprasti ar CK atskiros sutarčių rūšys yra pritaikytos sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimui.

Verta pažymėti, kad vartotojų teisių reglamentavimas yra paremtas prekių ir paslaugų dichotomija. Direktyva palieka valstybėms galimybę pasirinkti ir laikyti skaitmeninį turinį preke, paslauga, ar kažkuo kitu. Vis tik, pati Direktyvos taikymo sritis tokį pasirinkimą apriboja, nes kai kurie skaitmeninio turinio teikimo būdai savo esme neatitiktų prekių pirkimo-pardavimo sutarties prigimties (kuri yra prekės perdavimas nuosavybės teise), o kiti – paslaugų sutarties prigimties (kuri yra veiksmo atlikimas) (Mak, 2016, p. 13). Dėl tokių skaitmeninio turinio ypatybių praktiškai neįmanoma Lietuvos teisėje bandyti visas sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, paremtas skirtingais teikimo modeliais, kvalifikuoti kaip vieną dabartiniame CK esančią sutarčių rūšį. Taigi, šio darbo kontekste, galimus kvalifikavimo variantus reikia nagrinėti pagal atskirus skaitmeninio turinio teikimo būdus, kurie savo prigimtimi galėtų atitikti konkrečios sutarties rūšies esmę.

Direktyvai reglamentuojant labai įvairius su skaitmeninio turinio teikimu susijusius santykius, kvalifikavimo analizės metu juos reikia išskirti pagal tai, ar tam tikru atveju yra perduodamas koks nors objektas (šiuo atveju skaitmeninio turinio kopija), ar ne. Tai nulemia pati CK atskirų sutarčių rūšių struktūra, nes vienos sutartys yra susijusios su objekto perdavimu pvz. pirkimo-pardavimo, nuomos, mainų, rangos sutartis, o kitos – su veiksmų atlikimu pvz., paslaugų sutartis. Atitinkamai, siekiant įvertinti, ar sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo gali būti kvalifikuotos kaip atitinkamos sutarčių rūšys, yra tikslinga atskirai vertinti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, kurių atveju egzistuoja skaitmeninio turinio kopiją (materialioje ar nematerialioje laikmenoje), ir kurių atveju yra tik suteikiama prieiga prie skaitmeninio turinio (nėra atskiros kopijos, duomenys pasiekiami prekiautojo serveryje).

Kvalifikavimo klausimą apsunkina tai, kad pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio vartotojas įprastai įsigyja ar naudoja rinkmeną, kurioje yra užfiksuotas intelektinės nuosavybės teisės objektas. Sudarant sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisės objekto kopijų nuosavybės teisė įprastai yra perduodama į laikmeną, o ne į intelektinės veiklos rezultatą – vartotojui yra tik suteikiamos teisės intelektinės veiklos rezultatą naudoti pagal licencinę sutartį (Loss *et al.*, 2011, p. 217-218). Kitaip tariant, yra atskiriami du objektai – laikmena ir intelektinės nuosavybės teisės objektas – ir jiems yra taikomi skirtingi teisiniai režimai. Nepaisant to, abiejų šių objektų naudojimas įprastai yra reglamentuojamas viena mišria sutartimi. Dėl to, šiame kontekste, yra svarbu aptarti klausimą, ar licencinė sutartis

(ar mišrios sutarties dalis skirta kūrinio naudojimui) Lietuvos civilinėje teisėje yra laikoma sutartimi bei ar jai taikomos vartojimo sutarčių *inter alia* Direktyvos nuostatos. Doktrinoje galima rasti pozicijų, kad licencija yra tik autorių teisių subjekto leidimas naudoti kūrinį, o ne sutartis. Tai reikštų, kad licencijos sąlygas autonomiškai nustato autorių teisių subjektas ir joms nėra taikomos vartojimo sutarčių normos (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 57-59; Loss *et al.*, 2011, p. 39). CK tiesiogiai neįtvirtina licencinių sutarčių kaip atskiros sutarčių rūšies. Licencinės sutartys, kiek tai aktualu skaitmeninio turinio kontekste, yra reglamentuojamos ATGTĮ (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių..., 1999), kaip atskira autorinių sutarčių rūšis. Lietuvos teisės doktrinoje nurodoma, kad autorinės sutartys pagal prigimtį yra civilinės sutartys, kurias nuo kitų civilinių sutarčių atskiria jų dalykas – teisės į kūrinį. Kitaip tariant, licencinė sutartis Lietuvos teisėje yra civilinė sutartis, kuriai taikomos specialiosios taisyklės įtvirtintos ATGTĮ bei bendrosios CK (sandorių, sutarčių, sutartinių prievolių) normos (Birštonas *et al.*, 2010, p. 184). Taigi, Lietuvos civilinėje teisėje licencinė sutartis yra laikoma ne autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjekto leidimu, o sutartimi tarp šių intelektinės nuosavybės teisės subjektų ir licencijato. Dėl to, manytina, kad tarp vartotojo ir intelektinės nuosavybės teisių turėtojo sudaromoms licencinėms sutartims taip pat turėtų būti taikomos ir vartojimo sutarčių *inter alia* Direktyvos normos. Apibendrinant, Direktyvos nuostatos turėtų būti taikomos ne tik toms sutarčių dalims, kurių dalykas yra laikmena, bet ir toms, kurių dalykas yra intelektinės veiklos rezultatas; o tais atvejais kai abu šiuos klausimus reguliuoja viena mišri sutartis – Direktyvos nuostatos turėtų būti taikomos visai sutarčiai.

Atsižvelgiant į Direktyvos taikymo sritį, manytina, kad tam tikrų sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimą yra verta nagrinėti plačiau pirkimo-pardavimo, paslaugų, rangos, mainų ir nuomos sutarčių kontekste. Sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo pagal kurias skaitmeninis turinys yra teikiamas materialioje laikmenoje ar nematerialioje laikmenoje, parsisiunčiant jį į asmeninį įrenginį (nesuteikiant prekyautojui galimybės ištrinti turinio), galėtų būti vertinamos pirkimo-pardavimo sutarčių kontekste, nes tokiais atvejais galime kalbėti apie neterminuotam laikui pateikiamą kopiją kaip atskirą objektą. Kai skaitmeninis turinys yra teikiamas vartotojui sudarant prieigą prie skaitmeninio turinio, esančio prekyautojo serveryje, galima būtų kalbėti apie sutarties dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimą kaip atlygintinų paslaugų sutartį. Į Direktyvos taikymo sritį patenka ir sutartys pagal kurias skaitmeninis turinys yra sukuriamas pagal vartotojo nurodymus – tokia sutartis savo esme galėtų būti analizuojama rangos sutarčių kontekste. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad Direktyva įtvirtina galimybę vartotojui atsilyginti už skaitmeninį turinį asmens duomenimis, manoma, kad būtų tikslinga įvertinti tokias sutartis

mainų kontekste. Sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas vartotojui laikinai naudotis, kvalifikavimas galėtų būti įvertintas ir nuomos sutarčių atžvilgiu. Taip pat, įvertinant skaitmeninio turinio ypatybes reikėtų analizuoti galimybę sutartis dėl skaitmeninio turinio nacionalinėje sutarčių teisėje kvalifikuoti kaip *sui generis*.

Apibendrinant, siekiant nustatyti kaip įgyvendinant Direktyvą sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje, reikia analizuoti atskirus skaitmeninio turinio teikimo būdus CK atskirų sutarčių rūšių kontekste. Atsižvelgiant į Direktyvos taikymo sritį patenkančius skaitmeninio turinio teikimo būdus, manytina, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo tam tikrais būdais potencialiai galėtų būti kvalifikuojamos kaip pirkimo-pardavimo, paslaugų, rangos, nuomos, mainų ar *sui generis* sutartys.

3.2. Pirkimo-pardavimo sutartis

Pirkimo-pardavimo sutarties pagrindinis bruožas yra nuosavybės teisės perleidimas už kainą (CK 6.305 str. 1 d., 6.317 str. 1 d.; Didžiulis, 2019, p. 271). Vertinant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo galimą kvalifikavimą, atvejai, kai pagal sutartį yra pateikiama kūrinių kopija (skaitmeninė ar materialinė), kuria vartotojas gali naudotis neribotą terminą, galėtų būti analizuojami pagal pirkimo-pardavimo sutarties normas.

Kalbant apie sutarties dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimą pirkimo-pardavimo sutartimi reikia prisiminti intelektinės nuosavybės teisių ir daiktinių teisių santykį. Perleidžiant nuosavybės teisę į materialią kūrinių kopiją, nėra perleidžiamos autorių teisės į kūrinių (ar kitos intelektinės nuosavybės teisės į intelektinės nuosavybės teisių objektą), kuris yra užfiksuotas toje materialioje laikmenoje (Birštonas *et al.*, 2010, p. 145-146). Tokią analogiją reikėtų daryti ir kalbant apie pirkimo-pardavimo sutartį, dėl skaitmeninio turinio: nuosavybės teisė būtų įgyjama į laikmeną (skaitmeninę rinkmeną ar materialią laikmeną), tačiau intelektinės nuosavybės teisių objektas būtų naudojamas pagal licencinę sutartį (Loss *et al.*, 2012, p. 14). Pažymėtina, kad pačiai laikmenai (pvz. CD) taip pat būtų taikomos skaitmeninio turinio taisyklės (Direktyvos 3 str. 3 d.).

Lietuvos sutarčių teisėje pirkimo-pardavimo sutarties dalyku gali būti ne tik daiktas (prekė), bet ir vertybiniai popieriai, turtinės teisės (CK 6.306 str. 1 d.), ar įmonė kaip turtinis kompleksas (CK 6.402 str.) – taigi, ne tik materialūs objektai. Vis tik, vartojimo pirkimo-pardavimo sutarčių dalykas yra siauresnis – juo dali būti tik materialus kilnojamas daiktas (CK 6.228¹ str. 4 d., 6.350 str. 1 d.). Galima teigti, kad tais atvejais, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje, tokio objekto materialumas leistų kalbėti apie

sutarties kvalifikavimą pirkimo-pardavimo sutartimi. Nematerialios laikmenos atveju (skaitmeninės rinkmenos), pažymėtina, kad CK tiesiogiai nenumato, kad skaitmeninė rinkmena gali būti pirkimo-pardavimo sutarties dalyku. Dėl to, manytina, kad pagal dabartines CK normas, sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje, negalėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis. Vis tik, kaip minėta, skaitmeninė rinkmena gali būti laikoma nuosavybės teisės objektu Lietuvos civilinėje teisėje. Tai leidžia užimti poziciją, kad tais atvejais, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje jį parsisiunčiant į įrenginį t. y. kai egzistuoja stabili ir ilgalaikė skaitmeninio turinio kopija, susiklosto santykis pakankamai panašus į pirkimo-pardavimo santykius (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 75), pagal kurią vartotojas turėtų įgyti nuosavybės teisę į skaitmeninę rinkmeną, o tokie sutarčiai pirkimo-pardavimo sutarčių normos galėtų būti taikomos pagal analogiją (CK 1.8. str.), kaip savo esme panašiai sutarčiai (Didžiulis, 2019, p. 40).

Tokia praktika, kai egzistuojančių sutarčių rūšių *inter alia* pirkimo-pardavimo normos yra išplečiamos tam tikroms sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo, buvo taikoma Nyderlanduose ir Vokietijoje. Vis tik, pažymėtina, kad abi šios valstybės nepripažįsta nuosavybės teisės į nematerialius objektus, tad net ir taikant pirkimo-pardavimo nuostatas pagal analogiją, nuosavybės teisė į skaitmeninę rinkmeną nėra perleidžiama. Vokietijos civilinio kodekso 453 str. numato, kad daiktų (materialių objektų) pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatos, su būtiniais pakeitimais, yra taikomos ir teisių bei kitų objektų pardavimui. Ši norma yra taikoma ir skaitmeniniam turiniui, kuris yra pateikiamas materialioje laikmenoje (Loss *et al.*, 2011, p. 33-34). Pirkimo-pardavimo sutarčių taisyklių taikymas, su tam tikrais pakeitimais, buvo išplėstas ir atvejams, kai nematerialioje laikmenoje pateikiamas turinys yra atsisiunčiamas iš interneto. Vis tik, Vokietijoje tiems atvejams, kai skaitmeninis turinys yra padaromas prieinamu internete (pvz. serveryje) nėra taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių normos, nes tokia sutartis yra kvalifikuojama kaip nuomos sutartis (Manko, 2016b, p. 4). Apibendrinant, Vokietijoje pirkimo-pardavimo sutarčių normų taikymas yra išplėstas sutartims dėl skaitmeninio turinio pagal kurias skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje arba parsisiunčiamas iš interneto. Tuo tarpu, Nyderlanduose skaitmeninio turinio pardavimas materialioje laikmenoje (pvz., DVD) yra kvalifikuojamas kaip įprasta pirkimo-pardavimo sutartis, laikant, kad skaitmeninis turinys yra neatskiriama parduodamo materialaus objekto dalis. Kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje (pvz., atsisiųstas iš interneto), tokioms sutartims taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių taisyklės su tam tikromis išimtimis. 2015 m. buvo priimtas Nyderlandų civilinio kodekso pakeitimas, kuris

įtvirtino, kad pirkimo-pardavimo sutarčių taisyklės yra taikomos tik tokioms sutartims dėl skaitmeninio turinio pagal kurias skaitmeninis turinys yra individualizuotas ir kontroliuojamas vartotojo. Dėl to, sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo srautiniu būdu nėra taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių normos, o jos kvalifikuojamos kaip paslaugų teikimo sutartys (Manko, 2016b, p. 3). Taigi, pirkimo-pardavimo sutarčių taisyklių taikymas pagal analogiją ir sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo, kai skaitmeninis turinys pateikiamas nematerialioje laikmenoje yra įmanomas ir tai nebūtų nauja praktika.

Pirkimo-pardavimo sutartis yra atlygintinė ir nuosavybės teisės perdavimas yra siejamas su kainos sumokėjimu (CK 6.305 str. 1 d.). CK aiškiai nurodo, jog kaina pagal pirkimo-pardavimo sutartį yra mokama pinigais (CK 6.313 str. 1 d.). Tuo tarpu, Direktyva be galimybės sumokėti kainą pinigais, papildomai numato ir galimybę atsiskaityti už skaitmeninį turinį pateikiant asmens duomenis (Direktyva, 3 str. 1 d.). Tai neabejotinai eliminuoja galimybę sutartis, pagal kurias vartotojas kaip atlyginimą pateikia asmens duomenis, kvalifikuoti pirkimo-pardavimo sutartimis Lietuvos teisėje. Vis tik, manytina, kad tokiu atveju pirkimo-pardavimo sutarčių normos galėtų būti taikomos pagal analogiją (CK 1.8 str.).

Apibendrinant, CK pirkimo-pardavimo sutarčių normos nenumato, kad skaitmeninė rinkmena gali būti pirkimo-pardavimo sutarties dalyku, ir įtvirtina kad kainą vartotojas gali sumokėti tik pinigais. Šie du aspektai nulemia, kad sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo galėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis tik tais atvejais kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje ir vartotojas už jį sumoka kainą pinigais. Tais atvejais, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje ir (ar) pateikiant prekiautojui asmens duomenis, sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo negalėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis dėl dalyko ir kainos kriterijų neatitikimo. Nepaisant to, tokiais atvejais pirkimo-pardavimo sutarčių normos galėtų būti taikomos pagal analogiją.

3.3. Paslaugų sutartis

Pagal paslaugų sutartį viena šalis įsipareigoja teikti kitai šaliai tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitas paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus ar vykdyti tam tikrą veiklą) už užmokestį (CK 6.716 str. 1 d.). Kitaip tariant, paslaugų esmė nėra kokio nors objekto pateikimas (priešingai, nei pirkimo-pardavimo atveju), o būtent tam tikra veikla (veiksmas) (Didžiulis, 2019, p. 300). Tais atvejais, kai pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, skaitmeninis turinys yra pateikiamas srautiniu būdu arba kai vartotojas gali pasiekti skaitmeninį turinį

tik per prekiautojo platformą, kuri, prisijungus prie interneto ryšio, yra sinchronizuojama, nėra sukuriama skaitmeninio turinio kopiją t. y. nėra atskiro failo, kuriuo vartotojas gali savarankiškai naudoti (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 46). Taigi, tokiu atveju, sutarties dėl skaitmeninio turinio esmė yra prekiautojo veiksmai (nėra reikalingas atskiras objektas), tad, manytina, ir jų kvalifikavimas turėtų būti analizuojamas atlygintinių paslaugų teikimo sutarčių kontekste.

Skaitmeninio turinio teikimas srautiniu būdu ar leidimas juo naudotis tik per prekiautojo platformą nesuteikia galimybės vartotojui parsisiųsti kūrinių kopijos ir išsaugoti ją kompiuterio atmintyje ar kitokioje laikmenoje (Guibault, 2016, p. 8). Taip vartotojui yra tik suteikiama prieiga prie failų už tam tikrą mokestį, kuris neretai (bet ne visada) yra fiksuoto dydžio ir mokamas periodiškai. Be to, vartotojas negali kontroliuoti pateikiamo skaitmeninio turinio asortimento (t. y. kad konkretus kūrinys bus prieinamas, nes prekiautojas dažniausiai gali skaitmeninį turinį bet kada pašalinti iš serverio), o vartotojui nutraukus tokią sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, jis negalės atsisiųsti ar pasilikti skaitmeninio turinio kopijų t. y. toks skaitmeninio turinio teikimas nesuteikia jokio apčiuopiamo ar ilgalaikio rezultato (Perzanowski, Schultz, 2020, p. 50, 172). Taigi, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas vartotojui ne kaip savarankiškas failas, prekiautojas teikia paslaugą – suteikia vartotojui prieigą prie skaitmeninio turinio. Pažymėtina, kad tai jog prekiautojas leidžia išsaugoti skaitmeninį turinį asmeninėse bibliotekose, esančiose prekiautojo platformose, ar pasiekti turinį per prekiautojo platformą be interneto ryšio nekeičia sutarties kvalifikavimo, nes net ir tokiais atvejais vartotojui nėra pateikiamas failas kaip atskiras objektas. Taigi, sutartys pagal kurias skaitmeninis turinys teikiamas aptartais būdais, atitinka atlygintinių paslaugų sutarčių dalyką.

Tokia praktika, kai sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo srautiniu būdu yra kvalifikuojamos kaip paslaugų sutartys, yra matoma Nyderlanduose. Tokioms sutartims šioje valstybėje nėra pagal analogiją taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatos. Tai praktikoje reiškia, kad Nyderlandų vartotojų teisės bei gynybos būdai, kuriais jie gali naudotis, skiriasi priklausomai nuo skaitmeninio turinio pateikimo būdo (Manko, 2016b, p. 3).

Klientas, šiuo atveju vartotojas, pagal paslaugų sutartį privalo sumokėti kainą (CK 6.716 str. 1 d., 6.720 str.). Nors CK tiesiogiai nėra numatyta, jog kaina pagal paslaugų sutartį turi būti sumokama pinigais, sistemiškai aiškinant CK normas, aišku jog pagal atlygintinių paslaugų sutartį, kaina gali būti mokama tik pinigais. Atitinkamai, tai leidžia daryti išvadą, kad sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurią yra atsiskaitoma asmens duomenimis negalėtų būti kvalifikuojama kaip atlygintinių paslaugų sutartis. Taigi,

sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo pagal kurias nėra perleidžiama skaitmeninio turinio kopija ir yra atsiskaitoma pinigais galėtų būti kvalifikuojama kaip atlygintųjų paslaugų sutartis, o numatant atsiskaitymą asmens duomenimis – ne. Nepaisant to, manytina, jog sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo pagal kurias yra atsiskaitoma asmens duomenimis atlygintųjų paslaugų sutarčių nuostatos galėtų būti taikomos pagal analogiją.

Apibendrinant, sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurias vartotojui yra suteikiama prieiga prie skaitmeninio turinio, tačiau nėra pateikiamas atskiras failas, bei yra sumokama kaina Lietuvos sutarčių teisėje galėtų būti kvalifikuojamos atlygintųjų paslaugų sutartimis. Vis tik, jei tokios sutartys numatytų atsiskaitymą asmens duomenimis, jos negalėtų būti kvalifikuojamos atlygintųjų paslaugų sutartimis, nes tokiam kvalifikavimui yra būtinas atsiskaitymas tik pinigais, tačiau tokioms sutartims paslaugų sutarčių normos galėtų būti taikomos pagal analogiją.

3.4. Rangos sutartis

Pagal rangos sutartį viena šalis įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą savo rizika pagal kitos šalies užduotį ir perduoti darbo rezultatą užsakovui už užmokestį (CK 6.644 str., CK 6.672 str.). Kaip numato Direktyvos 3 str. 2 d., skaitmeninio turinio taisyklės yra taikomos ir tais atvejais, kai pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo skaitmeninis turinys yra kuriamas pagal vartotojo specifikacijas. Tokios sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo yra sudaromos dėl naujo objekto sukūrimo ar pritaikymo, tad savo prigimtimi yra arčiausiai Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintų rangos sutarčių. Atitinkamai, reikėtų analizuoti ar tokios sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurias yra sukuriamas skaitmeninis turinys pagal vartotojo specifikacijas, galėtų būti kvalifikuojamos kaip rangos sutartys.

Rangos sutarties dalykas yra darbo rezultatas ar tam tikri darbai, kurių metu sukuriamas rezultatas (CK 6.645 str. 1 d., 6.672 str. 1 d.), teisės į kurį yra perduodamos užsakovui (CK 6.645 str. 2 d.; Didžiulis, 2019, p. 293.). CK tiesiogiai nesieja rangos sutarties dalyko su materialiu objektu. Vis tik, Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje būtent materialumas buvo formuojamas kaip atlygintųjų paslaugų ir rangos sutartis atskiriantis kriterijus. Vėliau buvo įvestas kitas kriterijus – prievolės intensyvumas t. y. kad rangos sutartis yra tada, kai šalys susitarė dėl rezultato, o paslaugų – kai dėl pastangų (Didžiulis, 2019, p. 293-294). Šiame kontekste yra aktuali ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, kurioje teismas sprendamas dėl šalių santykių kvalifikavimo nurodė, kad šalių sutarčiai, pagal kurią viena šalis įsipareigojo sukurti ir perduoti internetinę svetainę kitai šaliai, turėjo būti taikomos rangos santykius reglamentuojančios teisės normos.

Teismas sprendė, kad pagal tokią sutartį „atsakovas įsipareigojo sukurti konkretų kūrinį – internetinę parduotuvę (minėta, jos dalis – kompiuterinė programa), t. y. šalių sudarytos sutarties dalykas taip pat yra tam tikro darbo rezultatas, turintis materialią išraišką” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje). Kitaip tariant, tokią Lietuvos Aukščiausiais teismo praktiką galima aiškinti taip, kad nors pagal šalių sudarytą sutartį sukurtas objektas yra nematerialus, jei jis turi materialią išraišką, tokie sutarčiai taikomos rangos sutarčių normos. Atitinkamai, rangos sutartis neapsiriboja tik materialiu rezultatu, o rangos sutarties dalyku gali būti ir nematerialaus objekto sukūrimas (pvz. kompiuterio programos sukūrimas) ar darbai susiję su nematerialiu objektu (pvz. turimos programinės įrangos pritaikymas kitiems įrenginiams) (Didžiulis, 2019, p. 293-294). Dėl to darytina išvada, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo pagal kurias prekiautojas įsipareigoja sukurti skaitmeninį turinį pagal vartotojo specifikacijas, tokio darbo rezultatą pateikiant tiek materialia, tiek ir skaitmenine forma, pagal savo dalyką galėtų būti kvalifikuojamos kaip rangos sutartys.

Rangos sutartys yra atlygintinės, tad vartotojas už darbo rezultatą turi sumokėti kainą (CK 6.653 str., 6.675 str.), kuri kaip ir kitų aptartų sutarčių atvejais gali būti mokama tik pinigais. Tai lemia, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio, sukurtos pagal vartotojo specifikacijas, teikimo pagal kurias vartotojas įsipareigoja sumokėti kainą pinigais galėtų būti kvalifikuojamos kaip rangos sutartys, kai įsipareigoja pateikti asmens duomenis – negalėtų. Vis tik, manytina, kad tokioms sutartims rangos nuostatos galėtų būti taikomos pagal analogiją.

Apibendrinant, sutartys dėl skaitmeninio turinio, sukurtos pagal vartotojo specifikacijas, teikimo, pagal kurias vartotojas įsipareigoja sumokėti kainą pinigais, Lietuvos sutarčių teisėje galėtų būti kvalifikuojamos kaip rangos sutartys, nes rangos sutarties dalyku gali būti tiek materialią, tiek ir nematerialią išraišką turintis rezultatas. Tuo tarpu tokios sutartys, numatančios, kad vartotojas atsilygina pateikdamas asmens duomenis, negalėtų būti kvalifikuojamos rangos sutartimis, nes pagal rangos sutartis turi būti mokama kaina pinigais, tačiau tokioms sutartims rangos sutarčių normos galėtų būti taikomos pagal analogiją.

3.5. Mainų sutartis

Nagrinėjant sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimą reikėtų nepamiršti ir mainų sutarties. Mainų sutarties kontekste reikėtų aptarti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurias prekiautojas vartotojui pateikia skaitmeninio turinio kopiją, o vartotojas už tai atsilygina pateikdamas asmens duomenis.

Pagal mainų sutartį viena šalis kitai šaliai perduoda nuosavybės teise vieną daiktą mainais už kitą daiktą (CK 6.432 str. 1 d.). Šios sutarties dalyku turi būti materialus daiktas. Dėl to sutarties dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimą mainų sutartimi galima būtų nagrinėti tik tais atvejais, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje.

Mainų sutartis yra atlygintinė, tačiau priešingai nei kitų atlygintinų sutarčių rūšių atveju, viena šalis turi ne sumokėti kainą, o perduoti kitą (preziumuojama, vienodos vertės) daiktą kartu perleidžiant ir nuosavybės teisę į jį (CK 6.433 str.). Direktyva nenumato galimybės vartotojui atsiskaityti su prekiautoju mainais perduodant daiktą, tad akivaizdu, jog sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo negalėtų būti kvalifikuojamos kaip mainų sutartys, nes jos niekada nelemia daikto perdavimo už kitą daiktą. Nepaisant to, sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo atveju, galima būtų spręsti, kad tais atvejais, kai vartotojui yra pateikiamas skaitmeninis turinys už asmens duomenis, mainų sutarties normos galėtų būti taikomos pagal analogiją, nes yra pateikiami lygiaverčiai objektai. Vis tik, atsižvelgiant į tai, kad mainų sutartis yra labai panaši į pirkimo-pardavimo sutartį (net CK 6.432 str. 2 d. numato, kad mainų sutartims pirkimo-pardavimo sutarčių normos yra taikomos kiek neprieštarauja esmei), pagal analogiją taikant mainų sutarčių nuostatas rezultatas būtų beveik toks pats, kaip ir pagal analogiją taikant pirkimo-pardavimo nuostatas.

Apibendrinant, kadangi mainų sutarties atveju turi būti perduodamas daiktas už daiktą, sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo jokiais atvejais negalėtų būti kvalifikuojama kaip mainų sutartis. Vis tik, mainų sutarčių normos sutarčiai dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurią vartotojas pateikia asmens duomenis, galėtų būti taikomos pagal analogiją.

3.6. Nuomos sutartis

Tais atvejais, kai skaitmeninio turinio kopija pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo yra pateikiama vartotojui laikinai naudotis, susiklostęs teisinis santykis savo turiniu yra panašus į nuomos sutartį. Dėl šios priežasties ieškant tinkamo sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo varianto reikia analizuoti ir nuomos sutarčių normas.

Pagal nuomos sutartį, viena šalis už užmokestį įsipareigoja perduoti kitai šaliai daiktą laikinam valdymui ir naudojimuisi (CK 6.477 str., 6.504 str.). Nuomos sutarties dalyku gali būti tik materialus daiktas. Dėl to, kaip ir mainų sutarties atveju, sutarties dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimą kaip nuomos sutartį galima nagrinėti tik tais atvejais, kada pagal tokią sutartį skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje.

Nuomos sutartis yra atlygintinė – vartotojas pagal tokią sutartį turi mokėti nuomos mokestį, kuris yra mokamas pinigais (CK 6.477 str. 1 d.). Dėl to sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo galėtų būti kvalifikuojama kaip nuomos sutartis tik kai skaitmeninis turinys materialioje laikmenoje yra pateikiamas už mokestį mokamą pinigais. Tuo tarpu, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje ir (ar) už asmens duomenis tokia sutartis negalėtų būti kvalifikuojama kaip nuomos, nes yra netenkinami nuomos dalykui ir nuomos mokesčiui keliami reikalavimai. Nepaisant to, tokiai sutarčiai galima būtų taikyti nuomos normas pagal analogiją.

Apibendrinant, nuomos sutarčių dalyku gali būti tik materialus objektas. Dėl šios priežasties sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurią skaitmeninis turinys yra pateikiamas materialioje laikmenoje už užmokestį mokamą pinigais, galėtų būti kvalifikuojama kaip nuomos sutartis. Vis tik, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje ir (ar) pateikiant asmens duomenis, nuomos nuostatos galėtų būti taikomos tik pagal analogiją.

3.7. *Sui generis* sutartis

Direktyva *expressis verbis* numato, kad valstybės narės gali pasirinkti ir reglamentuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo kaip *sui generis* t. y. savarankišką sutarčių rūšį. Tokia sutarčių rūšis apimtų visus Direktyva reglamentuojamus skaitmeninio turinio pateikimo būdus. Vis tik, kadangi Direktyva nebuvo sureguliuoti visi skaitmeninio turinio sutarčių aspektai, įstatymų leidėjui reikėtų nuspręsti, kokios nuostatos reglamentuotų nesureguliuotus aspektus. Taigi, reikėtų analizuoti ar toks pasirinkimas – kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo kaip *sui generis* – būtų tinkamas variantas Lietuvos teisėje.

Sui generis sutartis reiškia jog nacionalinėje teisėje būtų įtvirtinta atskira sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo rūšis. Pasirinkimas nacionalinėje teisėje kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio kaip *sui generis* leistų taikyti specialias, būtent skaitmeninio turinio teikimui skirtas taisykles, kurios būtų pritaikytos prie skaitmeninio turinio technologinių ypatybių bei sparčių rinkos pokyčių skaitmeninio turinio srityje (Loss *et al.*, 2011, p. 173). Skaitmeninis turinys išsiskiria savo ypatybėmis (ypatingai nematerialumu), dėl kurių išskyla sunkumų skaitmeniniam turiniui bandant tiesiogiai taikyti tradicinėje civilinėje teisėje, pritaikytoje materialiams daiktams, esančias normas, ypač kvalifikuojant skaitmeninį turinį kaip objektą bei kvalifikuojant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo (Giliker, 2020, p. 301-302). Skaitmeninis turinys leidžia apjungti bruožus, kurie yra būdingi tiek prekėms, tiek paslaugoms, tad tokių santykių priskyrimas, griežtai

vienai ar kitai kategorijai, atrodo neatitinkantis skaitmeninio turinio ypatybių (Oprysk, 2020, p. 79). Tai leidžia svarstyti, kad, galbūt, geriausias variantas ir yra nebandyti sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo įsprauti į tradicinių sutarčių rėmus. Jau Vartotojų teisių direktyvoje skaitmeninis turinys pateikiamas nematerialioje laikmenoje buvo laikomas atskira kategorija (nei preke, nei paslauga), taip pabrėžiant jo išskirtinumą (Vartotojų teisių direktyva, Konstatuojamosios dalies 19 p.). Direktyva konkrečiai nenumato kaip turėtų būti kvalifikuojamos sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo, tačiau jau vien tai, kad Direktyva būtent yra skirta nustatyti atskirą režimą skaitmeninio turinio (ir skaitmeninių paslaugų) teikimui, jau suponuoja specialų skaitmeninio turinio statusą.

Ankstesniuose šio skyriaus poskyriuose analizuojant atskiras CK sutarčių rūšis buvo akivaizdu, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo, pagal kurias skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje ir (ar) už asmens duomenis, Lietuvos sutarčių teisėje negali būti kvalifikuojamos kaip nei viena iš nagrinėtų sutarčių rūšių. Kaip buvo nurodyta, tokioms sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo, kurios negali būti kvalifikuojamos kaip konkrečios sutarčių rūšys, CK atskiroms sutarčių rūšims skirtos normos galėtų būti taikomos tik pagal analogiją. Vis tik, nesant suformuotos teismų praktikos skaitmeninio turinio srityje, bei atsižvelgiant į problemas kylančias dėl nematerialaus skaitmeninio turinio pateikimo, manytina, kad skirtingų sutarčių rūšių normų taikymas pagal analogiją nėra tinkamas variantas reglamentuoti sutartis. Toks normų taikymas nesprendžia sutarčių kvalifikavimo problemos ir užkelta kelių vartotojams pasinaudoti savo teisėmis, nes sukuria teisinį neaiškumą. Manytina, kad esant situacijai, kai nacionalinėje teisėje, sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo dėl savo dalyko ir atlyginimo būdų negali būti tinkamai ir aiškiai kvalifikuojamos, reikia svarstyti, ar tokia situacija nereiškia, kad iškilo poreikis įtvirtinti naują *sui generis* sutarčių rūšį – sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo.

Kol kas, toks pasirinkimas, kvalifikuoti sutartis dėl skaitmeninio turinio kaip *sui generis* sutartis, yra įgyvendintas Jungtinėje Karalystėje. Jau nuo pirmųjų bylų Jungtinės Karalystės teismai sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo laikė *sui generis* sutartimis, kurioms buvo taikomi bendrosios teisės principai. Šiuo metu jos kaip atskira sutarčių rūšis yra sureglamentuotos atskirame Jungtinės Karalystės Vartotojų teisių akto (toliau – **JK VTA**) skyriuje (Manko, 2016b, p. 3). Šiame akte skaitmeninis turinis⁴⁵, kuris yra apibrėžiamas taip pat kaip ir ES teisės aktuose, yra laikomas *sui generis* objektu, atskiriant

⁴⁵ JK VTA 2 str. 9 d. apibrėžia skaitmeninį turinį kaip duomenis pateikiamus skaitmeninėje formoje t. y. atitinką tiek Vartotojų teisių direktyvoje, tiek ir Direktyvoje įtvirtintą apibrėžtį. Nors tai nėra šio darbo nagrinėjimo dalykas, pažymėtina, kad JK VTA nereglamentuoja skaitmeninių paslaugų teikimo.

jį nuo prekių ir paslaugų (Giliker, 2017, p. 115). Skaitmeninio turinio režimas yra taikomas, kai: (i) skaitmeninis turinys yra pateikiamas vartotojui sumokėjus kainą (JK VTA 33 str. 1 d.); (ii) kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nemokamai su preke, paslauga ar kitu skaitmeniniu turiniu už kurį vartotojas sumoka kainą (JK VTA 33 str. 2 d. a p.); bei (iii) kai vartotojas sumoką kainą ar kai skaitmeninis turinys nėra prieinamas nesumokėjus kainos (JK VTA 33 str. 2 d. b p.). Iš šių nuostatų galima spręsti, kad JK VTA apima labai panašų sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo spektrą kaip ir Direktyva bei, taip pat, nereglamentuoja neatlygintinių sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo. Vis tik, priešingai nei Direktyva, JK VTA nenumato galimybės už skaitmeninį turinį atsiskaityti asmens duomenimis⁴⁶, nors, pažymėtina, kad pačiame akte numatyta galimybė tokį skaitmeninio turinio taisyklių taikymą išplėsti, jei manoma, kad tai apsaugos vartotojus (JK VTA 33 str. 5 d.)⁴⁷. JK VTA 34-41 str. numato skaitmeninio turinio atitikties reikalavimus, kurie iš esmės atspindi taisykles taikomas prekių atitikčiai⁴⁸: skaitmeninis turinys turi būti patenkinamos kokybės (JK VTA 34 str.), tinkamas naudoti konkrečiam tikslui (JK VTA 35 str.) ir turi atitikti apibūdinimą (JK VTA 36 str.). Visi šie skirsniai savo esme atitinka Direktyvos 6-8 str. Nors jie ir turi tam tikrų skirtumų, manytina, kad praktikoje jų poveikis yra panašus į Direktyvos nuostatų dėl atitikties (Giliker, 2017, p. 117). Taip pat JK VTA 39 str. numato specialius reikalavimus keliamus skaitmeniniam turiniui tiekiamam į vartotojo įrenginius pagal prekiautojo susitarimus, o 40 str. – tam tikrus reikalavimus, taikomus prekiautojo atliekamiems pakeitimams. JK VTA taip pat nustato 6 mėnesių nugunčijamą skaitmeninio turinio kokybės prezumpciją, kuri atkartoja pirkimo-pardavimo sutarčių atveju taikomą normą, taip per daug neatsižvelgiant į skaitmeninio turinio ypatybes. JK VTA 42 – 46 str. numato gynybos būdus, kurie nors ir turi tam tikrų skirtumų, yra panašus į Direktyva nustatytus gynybos būdus (Giliker, 2017, p. 118).

Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjas JK VTA įtvirtindamas išsamias sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo taisykles siekė sukurti režimą atitinkantį vartotojų poreikius. Nors JK VTA skaitmeninio turinio režimas reguliuoja itin panašius klausimus kaip ir Direktyva, galima daryti išvadą, kad JK VTA režimas yra mažiau pritaikytas skaitmeninio

⁴⁶Dėl aiškumo, verta atkreipti dėmesį į tai, kad JK VTA nereglamentuoja ir skaitmeninių paslaugų teikimo. Vis tik, atsižvelgiant į šio darbo tikslą, šis klausimas nėra išsamiau nagrinėjamas.

⁴⁷ Pažymėtina, kad Jungtinės Karalystės vyriausybė gana skeptiškai žvelgia į skaitmeninio turinio taisyklių taikymą atvejams kai vartotojas už skaitmeninį turinį atsiskaito asmens duomenimi. Tokia pozicija yra grindžiam tuo, kad, kad išplėtus taisyklių taikymą tokiems santykiams, kad pareigos ir teisių gynimo priemonės, taikomos tais atvejais kai yra pažeidžiama sutartis, nebūtų proporcingos ir toks išplėtimas, kad jie gali nepagrįstai slopinti tokius verslo modelius (Giliker, 2017, p. 116).

⁴⁸ Toks pasirinkimas buvo kritikuojamas, kvestionuojant, ar toks reguliavimas pasiekia tinkamą rezultatą atsižvelgiant į tai, kad priešingai nei įsigyjant prekę, vartotojas iš esmės įsigyja licenciją naudoti skaitmeninį turinį ir įprastai turi mažiau galimybių bendrauti su prekiautoju (dažniausiai veikiančiu internete)(Giliker, 2017, p. 117).

turinio rinkos aktualijoms (pvz. neapima sutarčių pagal kurias vartotojas atsiskaito asmens duomenimis; numato tik 6 mėn. kokybės prezumpciją). Be to, nagrinėjant JK VTA normas, akivaizdu, kad skaitmeninio turinio režimui itin didelę įtaką padarė bendrosios prekių pirkimo-pardavimo taisyklės, nes tam tikrais klausimais reguliavimas yra itin panašus arba net vienodas (pvz. duodamos nuorodos į prekių pirkimo-pardavimo normas). Vis tik, manytina, kad Direktyva nustato inovatyvesnes ir geriau atliepiančias rinkos poreikius sutarčių dėl skaitmeninio turinio taisyklės nei JK VTA. Kadangi Jungtinė Karalystė pasitraukė iš ES, jos nebesaisto pareiga įgyvendinti Direktyvos nuostatas nacionalinėje teisėje, tad lieka įdomus klausimas, ar Direktyva, ypač jei joje įtvirtintas reguliavimas iš tikrųjų teigiamai paveiks skaitmeninio turinio rinką, paskatins Jungtinės Karalystės įstatymų leidėją koreguoti egzistuojantį sutarčių dėl skaitmeninio turinio režimą (Giliker, 2017, p. 119-122). Vis tik, atsižvelgiant į tai, kad Jungtinėje Karalystėje nustatytas skaitmeninio turinio režimas yra labai artimas pirkimo-pardavimo taisyklėms, manytina, kad *sui generis* statusas nebuvo visiškai išnaudotas, nes esamos taisyklės galėtų būti patobulintos skaitmeninio turinio vartotojams labiau pritaikytomis normomis (pvz. ilgesnis prezumpcijos laikotarpis, nuosavybės teisė į laikmeną). Žinoma, reikia atsižvelgti į tai, kad Jungtinė Karalystė savarankiškai kūrė šį režimą. Vertinant vartotojų požiūriu, Direktyvos normos yra labiau pritaikytos skaitmeniniam turiniui (nėra taip glaudžiai susijusios su prekių pirkimo-pardavimo taisyklėmis).

Sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, reglamentuojama Direktyva, kaip *sui generis* sutartis turėtų tik jai būdingą dalyką – skaitmeninį turinį (manytina, ir skaitmenines paslaugas), pateikiamą tiek materialioje, tiek nematerialioje laikmenoje. *Sui generis* sutartis padengtų visus į Direktyvos taikymo sritį patenkančius skaitmeninio turinio teikimo būdus. Tais atvejais, kai pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio, vartotojui būtų pateikiama skaitmeninio turinio kopija neribotam naudojimui, prekiautojas vartotojui perleistų nuosavybės teisę į laikmeną – skaitmeninę rinkmeną ar materialią laikmeną. Tuo tarpu, pats kūrinys būtų naudojamas pagal licencinę sutartį. Kitaip tariant, tai būtų mišraus pobūdžio sutartis pagal kurią būtų įgyjama nuosavybės teisė į laikmeną ir suteikiamos teisės naudotis kūriniumi. Taip pat, sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo apimtų ir su laikinu naudojimu (prieigos suteikimu) ar su sukūrimu pagal vartotojo specifikacijas susijusius skaitmeninio turinio teikimo būdus. Atlyginimas pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio galėtų būti mokamas pinigais arba pateikiant asmens duomenis. Taigi, ši naujos rūšies sutartis užpildytų spragas dabartiniame sutarčių teisės reglamentavime, nes jos dalyku galėtų būti ir nematerialia forma pateikiamas skaitmeninis turinys, taip pat, tiesiogiai būtų įtvirtinta galimybė atsilyginti asmens duomenimis.

Sui generis įvedimas reiškia naujo darinio įtvirtinimą nacionalinėje teisėje, todėl palyginti su kitais šių sutarčių kvalifikavimo variantais, pavyzdžiui, egzistuojančių sutarčių teisės normų taikymu pagal analogiją, yra reikšmingas įsikišimas į sutarčių teisės sistemą. Teisinėje literatūroje galima rasti argumentų palaikančių sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimą kaip *sui generis* argumentuojant, kad tai padėtų išvengti fragmentacijos ir neaiškumo tarp vartotojų ir prekiautojų (Mak, 2016, p. 12). Taip pat, kad tai padėtų sukurti specialų prie skaitmeninio turinio bruožų pritaikytą režimą. Vis tik, yra ir priešingų nuomonių. Teigiama, kad sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimas kaip *sui generis* įtvirtintų visiškai naują sutarties sampratą, kas tik įneštų dar daugiau neaiškumo (Loss *et al.*, 2012, p. 12-13). Taip pat, teigiama, kad atsižvelgiant į tai, kad valstybių narių teisė nenumato galimybės atsiskaityti asmens duomenis, tikėtina, kad ne mažai ES valstybių narių įgyvendindamos Direktyvą teiks pirmenybę *sui generis* režimui ir taikys specialias taisykles šioms naujo tipo sutartims, tačiau tai, priešingai nei siekiama Direktyva, gali kaip tik trukdyti tarpvalstybiniam skaitmeninio turinio teikimui ir ES vartotojų teisės vienodinimui (Bedir, 2020, p. 10). Manytina, kad sprendimas sutartis dėl skaitmeninio turinio kvalifikuoti kaip *sui generis* dėl savo poveikio, turėtų būti priimtas gerai įvertinus ar nacionalinėje sutarčių teisėje tai būtų geriausias variantas, dėl to, kad esamos sutarčių rūšis t. y. galimi kvalifikavimo variantai yra nepritaikomi.

Būtent atsižvelgiant į ankstesnėse šio skyriaus dalyse atliktą analizę, manytina, kad Lietuvoje sutartys dėl skaitmeninio turinio turėtų būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*. Nors tam tikri skaitmeninio turinio teikimo būdai ir gali leisti sutartis dėl skaitmeninio turinio kvalifikuoti kaip atskiras sutarčių rūšis, o kitais atvejais atskirų sutarčių rūšių normos galėtų būti taikomos pagal analogiją, manytina, kad tai nesprendžia kvalifikavimo klausimo. Skirtingų sutarčių normų taikymas pagal analogiją sukurtų teisinį neaiškumą. Atsižvelgiant į tai, kad skaitmeninio turinio normos yra skirtos būtent vartotojų interesų apsaugai, o teisinio režimo aiškumas yra vienas iš Direktyvos tikslų, manytina, kad taikant skirtingų sutarčių rūšių normas pagal analogiją, toks tikslas nebūtų pasiektas. Be to, atsižvelgiant į skaitmeninio turinio ypatybes, manytina, kad būtų naudinga jog susiformuotų atskira teismų praktika sutarčių dėl skaitmeninio turinio srityje, kuri būtų pritaikyta būtent šiems santykiams. Sutartys dėl skaitmeninio turinio išsiskiria savo dalyku bei apmokėjimo būdais ir esamos atskirų sutarčių rūšys nepateikia aiškaus ir tinkamo tokių sutarčių kvalifikavimo varianto. Dėl to, darytina išvada, kad nustatius, jog Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintos atskiros sutarčių netinka sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimui, šios sutartys įgyvendinant Direktyvą turi būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*, o tai kartu padėtų išvengti ir teisinio neaiškumo. Taip pat, pažymėtina, kad

atsižvelgiant į tai, jog CK nuostatos nėra visiškai pritaikytos skaitmeninio turinio teikimui, naujos, skaitmeniniai erdvei pritaikytos sutarčių rūšies įtvirtinimas, prisidės prie sutarčių teisės pritaikymo dabartiniams rinkos iššūkiams.

Apibendrinant, sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimas kaip *sui generis*, reikštų naujos sutarčių rūšies įtvirtinimą nacionalinėje teisėje, kuri galėtų apimti visus skaitmeninio turinio teikimo būdus. Sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo yra unikalios savo dalyku ir galimais atsiskaitymo būdais. Lietuvos sutarčių teisėje nėra nei vienos sutarčių rūšies, kuri apimtų tiek sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo dalyką, tiek galimus apmokėjimo būdus, o atskirų sutarčių rūšių normų taikymas pagal analogiją nesprendžia kvalifikavimo klausimo ir nelaikytinas tinkamu. Dėl to, manytina, kad nacionalinei teisei nesiūlant jokių tinkamų kvalifikavimo variantų, sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo Lietuvos sutarčių teisėje turėtų būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*. Be to, toks kvalifikavimo variantas leistų užtikrinti ir vartotojų interesus, pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo, numatant, kad pagal tokias sutartis teikiant skaitmeninio turinio kopiją neribotam laikui, vartotojams būtų suteikiama nuosavybės teisė ir į skaitmeninę rinkmeną.

4. DIREKTYVOS DĖL SKAITMENINIO TURINIO TEIKIMO PERKĖLIMO Į LIETUVOS TEISĘ GALIMI VARIANTAI

Lietuvos įstatymų leidėjas perkeldamas Direktyvą į Lietuvos sutarčių teisę gali rinktis tarp skirtingų perkėlimo variantų: i) kvalifikavus sutartį kaip *sui generis*, įtvirtinti naują sutarčių rūšį CK sutarčių teisės specialiojoje dalyje; ii) įgyvendinti Direktyvą perkeliant ją į CK sutarčių teisės specialiąją dalį prie jau egzistuojančių sutarčių rūšių; iii) perkelti į CK sutarčių bendrąją dalį prie vartojimo teisės normų; iv) perkelti Direktyvos nuostatas į atskirą teisės aktą. Pasirenkant tinkamą perkėlimo variantą reikia atsižvelgti į sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimą nacionalinėje teisėje, bei esančią nacionalinės sutarčių teisės struktūrą, tam, kad būtų užtikrintas teisinės sistemos vientisumas. Kaip jau buvo nurodyta, manytina, kad Lietuvos sutarčių teisėje sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo turėtų būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*. Vis tik, atsižvelgiant į tai, kad darbo rašymo metu jau yra paskelbtas CK pakeitimo projektas, kuriuo siūloma įgyvendinti Direktyvą nacionalinėje teisėje perkeliant ją į bendrąją sutarčių teisės dalį, yra tikslinga apžvelgti įstatymų leidėjo siūlomą Direktyvos įgyvendinimo variantą bei kitus galimus Direktyvos perkėlimo į Lietuvos teisę variantus ir juos įvertinti per sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo prizmę.

Kaip jau buvo aptarta ankstesniame darbo skyriuje, manytina, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo Lietuvos sutarčių teisėje turėtų būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*, nes sutarčių teisė negali pasiūlyti kito tinkamo jų kvalifikavimo varianto. Dėl to, atsižvelgiant į CK struktūrą, *sui generis* sutarties įtvirtinimo atveju, turėtų atsirasti naujas skyrius CK VI knygos specialiojoje dalyje, į kurį ir būtų perkeliamos Direktyvos nuostatos – atsirastų visiškai nauja sutarčių rūšis. Toks perkėlimas atitiktų dabartinę CK sutarčių teisės struktūrą: pasidalinimą į bendrąją ir specialiąją dalį, specialiojoje numatant atskiras sutarčių rūšis ir joms taikomas specialias taisykles. Lietuvos sutarčių teisėje įprasta, kad tiek kiek sutarčių taisyklių nereglamentuoja specialiosios konkrečios sutarčių rūšies taisyklės, tiek yra taikomos bendrosios sutarčių teisės normos (Didžiulis, 2020, p. 40). Atitinkamai, Direktyva nsureglamentuotiems klausimams, būtų taikomos bendrosios sutarčių teisės normos. Taigi, nustačius, kad sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo turi būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*, manytina, kad Direktyva turėtų būti perkelta į CK VI knygos specialiąją dalį, įtvirtinant joje naują skyrių – sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo. Toks Direktyvos įgyvendinimo variantas ne tik atitiktų tinkamą sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimą, suteiktų vartotojams galimybę įgyti nuosavybės teisę į skaitmeninę rinkmeną, bet ir atitiktų dabartinę CK struktūrą, taip išlaikant nacionalinės teisės vientisumą.

Lietuvos įstatymų leidėjas paskelbė CK pakeitimo projektą⁴⁹ (toliau – **Projektas**), kuriuo siūloma Direktyvos nuostatas nacionalinėje teisėje perkelti prie bendrųjų sutarčių teisės normų, į skyrių, skirtą vartojimo sutarčių taisyklėms (CK IV knyga XVIII¹ skyrius). Šis skyrius būtų papildytas nauju skirsniu skirtu specialiai sutartims dėl skaitmeninio turinio (ir skaitmeninių paslaugų) teikimo. Minėtasis vartojimo sutartims skirtas CK VI knygos skyrius buvo įtvirtintas perkeliant Vartotojų teisių direktyvą į nacionalinę teisę, tad jame buvo *inter alia* įtvirtintos Vartotojų teisių direktyvos nuostatos reglamentuojančios skaitmeninio turinio teikimą. Atsižvelgiant į egzistuojančią CK struktūrą, toks įstatymų leidėjo pasirinkimas – naujas Direktyva nustatytas vartojimo sutartims skirtas normas perkelti prie kitų visoms vartojimo sutartims taikomų normų – yra suprantamas ir logiškas. Viešųjų konsultacijų metu pateikiamoje medžiagoje⁵⁰ prie sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo klausimo buvo nurodoma, kad „*Projekte nuostatos dėl vartojimo sutarčių dėl skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo dėstomos naujame atskirame skirsnyje, todėl šios sutartys nelaikytinos nei vartojimo pirkimo-pardavimo sutartimis, nei vartojimo paslaugų sutartimis*”. Panaši nuostata buvo numatyta ir Vartotojų teisių direktyvoje (Vartotojų teisių direktyva, Konstatuojamosios dalies 19 p.), tačiau tokia nuostatą lydėjo žodžiai „*šios direktyvos kontekste*“, dėl ko valstybės narės nacionalinėje teisėje galėjo sutartis dėl skaitmeninio turinio kvalifikuoti tiek kaip pirkimo-pardavimo, tiek kaip paslaugų. Šiuo atveju, analizuojant tokią įstatymų leidėjo poziciją, nėra iki galo aišku kaip įstatymo leidėjas kvalifikuoja šias sutartis, nes vien toks nurodymas, kad sutartims dėl skaitmeninio turinio nėra laikomos nei pirkimo-pardavimo, nei paslaugų sutartimis, tuo pačiu metu Direktyvos nuostatas perkeliant į bendrąją sutarčių teisės dalį, kvalifikavimo klausimo nesprenžia. Toks perkėlimo variantas kvalifikavimo klausimą palieka spręsti teismams. Galima daryti prielaidą, kad taip buvo siekiama parodyti sutarčių dėl skaitmeninio turinio išskirtinumą, bet jeigu tokiu Direktyvos perkėlimu buvo siekta šias sutartis kvalifikuoti kaip *sui generis*, manytina, kad buvo pasirinktas netinkamas nuostatų perkėlimo būdas. Siūloma sistema tiksliai neatsako į klausimą, kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio bus kvalifikuojamos nacionalinėje teisėje, ar vartotojas įgis nuosavybės teisę į skaitmeninę rinkmeną, nes bendrosios sutarčių teisės normos bus taikomos kartu su kitomis atskirų sutarčių rūšių specialiosios dalies normomis, kam taip

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125, 6.228(12), 6.228(14), 6.350, 6.363, 6.364, 6.419 straipsnių, šeštosios knygos XVIII(1) skyriaus ir priedo pakeitimo bei kodekso papildymo 6.350(1), 6.364(1), 6.364(2), 6.364(3) ir 6.364(4) straipsniais įstatymo projektas (2021). TAR, 21-18979.

⁵⁰ Sutarčių dėl skaitmeninio turinio ar skaitmeninės paslaugos teikimo svarbiausių aspektų, kurie gali būti reglamentuoti nacionalinėje teisėje, sąrašas: Direktyvos 2019/770 taikymo srityje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://epilietis.lrv.lt/uploads/epilietis/documents/files/Sarasas1-converted.pdf> [žiūrėta 2021 m. vasario 30 d.].

pat reikės nustatyti kaip konkrečiu atveju sutartis turi būti kvalifikuojama. Manytina, kad tokia sistema įneša daug neaiškumų, o nesant suformuotos teismų praktikos sukuria situaciją, kuomet nėra aišku kaip atrodys visa sutarčių dėl skaitmeninio turinio taisyklių sistema, kaip šios sutartys įstatymų leidėjo nuomone turėtų būti kvalifikuojamos ir kokios nuostatos, nesureglamentuotiems Direktyvoje klausimams turėtų būti taikomos. Taigi, darytina išvada, kad Projektu įstatymų leidėjo siūlomas Direktyvos perkėlimo variantas nėra tinkamiausias Lietuvos sutarčių teisėje.

Trumpai verta aptarti ir kitus 2 nurodytus Direktyvos įgyvendinimo variantus, kuriuos įstatymų leidėjas galėjo svarstyti. Direktyvos nuostatų perkėlimas į CK skyrius, reglamentuojančius atskiras sutarčių rūšis, nėra laikytinas tinkamu. Atsižvelgiant į ankstesniame darbo skyriuje apžvelgtas sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo problemas t. y. kad jos negalėtų būti kvalifikuojamos kaip viena konkreči iš CK įtvirtintų sutarčių rūšių, o tam tikriems skaitmeninio turinio teikimo būdams (apibendrintai tariant, kai skaitmeninis turinys yra pateikiamas nematerialioje laikmenoje ir (ar) už tai pateikiant asmens duomenis) galėtų būti taikomos tik pagal analogiją, reikalautų tokių pačių normų perkėlimo į skirtingus CK skyrius, bei esamų normų korekcijų, kas itin apkrautų CK. Dėl to, toks perkėlimo būdas nebūtų efektyvus nei iš sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo, nei iš CK vientisumo pusės. Tuo tarpu Direktyvos įgyvendinimas priimant atskirą teisės aktą ar įtvirtinant Direktyvos nuostatas jau esančiame įstatyme (pvz. Vartotojų teisių apsaugos įstatyme), kuris kitų valstybių narių atžvilgiu būtų priimtinas (Jacquemin, 2017, p. 37) Lietuvos atveju, manytina, kad nėra pritaikomas. Tai nulemia Lietuvos sutarčių teisės struktūra ir tai, kad iki šiol direktyvų, reglamentuojančių vartojimo sutartis, normos buvo perkeliamos į CK. Manytina, kad perkeltiant Direktyvos normas ne į CK būtų pažeista dabartinė vartojimo sutarčių normų sistema ir būtų įneša daug neaiškumo.

Apibendrinant, nustatčius, kad Lietuvos sutarčių teisėje sutartys dėl skaitmeninio turinio turėtų būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*, siūlytina, Direktyvos nuostatas perkelti į CK VI knygos sutarčių teisės specialiąją dalį, joje įtvirtinant naują skyrių skirtą būtent sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo. Taip būtų užtikrintas ne tik tinkamas Direktyvos įgyvendinimas, bet ir išlaikytas nacionalinės teisės vientisumas. Tuo tarpu, kritiškai vertinamas įstatymų leidėjo siūlomas variantas – Direktyvos nuostatas perkelti į bendrąją sutarčių teisės dalį prie vartojimo sutarčių teisės normų. Toks perkėlimo variantas visiškai nesprendžia sutarčių kvalifikavimo klausimo, kuris, taip perkėlus Direktyvą, turės būti sprendžiamas kiekvieną kartą taikant skaitmeninio turinio normas. Įstatymų leidėjo išreikšta pozicija, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo nėra nei pirkimo-pardavimo, nei paslaugų sutartys tik įneša dar daugiau neaiškumo, nes nėra aišku ar, vis

tik, įstatymų leidėjas siekia tokias sutartis kvalifikuoti kaip *sui generis* – jei taip, pasiūlytas perkėlimas į bendrąją sutarčių teisės dalį nėra tinkamas tokiems tikslams pasiekti.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Direktyvoje nustačius, kad skaitmeninio turinio taisyklės nėra taikomos skaitmeninių elementų turinčioms prekėms, tikėtina, kad praktikoje kils sunkumų tinkamai nustatant ar taikyti skaitmeninio turinio ar pirkimo-pardavimo taisykles. Manytina, kad siekiant išvengti atskyrimo problemų ir užtikrinti tinkamą skaitmeninio turinio taisyklių taikymą, Direktyvoje turėjo būti nustatyta, kad skaitmeninių elementų turinčių prekių atvejais skaitmeniniam elementui (skaitmeniniam turiniui) yra taikomos skaitmeninio turinio taisyklės, o prekei – pirkimo-pardavimo taisyklės.
2. Nesuteikiant vartotojams nuosavybės teisės į skaitmeninę rinkmeną ir skaitmeninėje aplinkoje netaikant išnaudojimo teisės vartotojai įgyja mažiau teisių į skaitmeninę kūrinių kopiją nei į materialią to paties kūrinių kopiją. Taip yra dėl to, kad vartotojai įsigydami nematerialioje laikmenoje pateikiamą skaitmeninį turinį neturi standartinių teisių, būdingų materialiams daiktams, ir yra priklausomi nuo sudaromos sutarties sąlygų. Vis populiarėjant skaitmeniniam turiniui, tokia situacija neatitinka rinkos poreikių ir neužtikrina tinkamos vartotojų interesų apsaugos. Dėl to, šioje srityje būtų sveikintinas ES įstatymų leidėjo įsikišimas įtvirtinant skaitmeninei erdvei pritaikytą išnaudojimo teisę. Tuo tarpu, nacionaliniai įstatymų leidėjai turėtų apsvarstyti galimybę suteikti vartotojams nuosavybės teises į skaitmeninę rinkmeną, taip užtikrinant vartotojams nuosavybės teisių apsaugą.
3. Skaitmeninė rinkmena, kaip failas, kuriame yra pateikiami duomenys, Lietuvos civilinėje teisėje gali būti laikoma savarankišku nuosavybės objektu. Tai reiškia, kad skaitmeninis turinys kaip dviejų dėmenų visuma patenka į du skirtingus teisinius režimus: skaitmeninė rinkmena patenka į daiktinės teisės, o duomenys – į kitą, įprastai į intelektinės nuosavybės teisės. Atitinkamai, kai pagal sutartį dėl skaitmeninio turinio teikimo vartotojas parsisiunčia skaitmeninį turinį kaip atskirą failą į įrenginį ir juo gali naudotis neribotą laiką, vartotojui turėtų būti pripažįstama nuosavybės teisė į skaitmeninę rinkmeną.
4. Aiškus vartotojų teisėtų lūkesčių skaitmeninėje erdvėje standartas dar nėra susiformavęs. Dėl šios priežasties, sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo, prekyautojų pateikiama ikisutartinė informacija bei vartotojų patirtys naudojantis panašiu materialiu ar skaitmeniniu turiniu turi itin didelę reikšmę teisėtų vartotojo lūkesčių formavimui. Nustatyta, kad sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo vartotojai neretai yra klaidinami prekyautojų komunikacijos ir dažnai nesupranta,

kokias teises jie įgyja pagal sutartį. Atitinkamai, siekiant užtikrinti tinkamą vartotojų interesų apsaugą, siūloma teisės aktuose įtvirtinti papildomą prekiautojų pareigą pateikti vartotojui trumpą pranešimą apie tai, kokie skaitmeninio turinio naudojimo būdai pagal sutartį yra leidžiami, o kokie neleidžiami.

5. Sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo išsiskiria savo dalyku ir galimybe atsiskaityti pateikiant asmens duomenis. Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintos atskiros sutarčių rūšys dažnu atveju nėra pilnai pritaikomos sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo reguliavimui, nes jų dalyku negali būti nematerialus objektas ir (arba) pagal jas nėra galima atsiskaityti asmens duomenimis, o atskirų sutarčių rūšių normos tokioms sutartims galėtų būti taikomos tik pagal analogiją. Tokia situacija parodo, jog Lietuvos sutarčių teisėje nėra atskirų sutarčių rūšių, kurios galėtų būti laikomos tinkamais sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo variantais. Dėl to laikytina, kad sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo Lietuvos sutarčių teisėje turėtų būti kvalifikuojamos kaip *sui generis*.
6. Siūloma Direktyvą nacionalinėje teisėje įgyvendinti perkeliant jos nuostatas į CK VI knygos sutarčių teisės specialiąją dalį, įtvirtinant naują skyrių, skirtą būtent sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo, kaip naujai sutarčių rūšiai. Toks Direktyvos perkėlimo į nacionalinę sutarčių teisę būdas užtikrintų tinkamą Direktyvos įgyvendinimą ir Lietuvos sutarčių teisės vientisumą. Kritiškai vertintinas Lietuvos įstatymų leidėjo pasiūlymas įgyvendinti Direktyvą perkeliant jos normas į bendrąją sutarčių teisės dalį prie vartojimo sutarčių normų, nes toks Direktyvos įgyvendinimo variantas nesprenžia sutarčių dėl skaitmeninio turinio kvalifikavimo klausimo. Be to, įstatymų leidėjo išreikšta pozicija, jog sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo įgyvendinus Direktyvą nebus laikomos nei pirkimo-pardavimo sutartimis, nei paslaugų sutartimis, įneša neaiškumo, nes nors tai leistų manyti, jog įstatymų leidėjas šias sutartis taip pat laiko *sui generis*, siūlomas Direktyvos nuostatų perkėlimas į bendrąją sutarčių teisės dalį nėra tinkamas tokiam tikslui pasiekti.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

Lietuvos respublikos teisės aktai:

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, VIII-1185.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, VIII-1864.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125, 6.228(12), 6.228(14), 6.350, 6.363, 6.364, 6.419 straipsnių, šeštosios knygos XVIII(1) skyriaus ir priedo pakeitimo bei kodekso papildymo 6.350(1), 6.364(1), 6.364(2), 6.364(3) ir 6.364(4) straipsniais įstatymo projektas (2021). TAR, 21-18979.

Tarptautiniai teisės aktai:

Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis (1996). *Valstybės žinios*, 2001, 32-1060.

Europos Sąjungos teisės aktai:

Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. gegužės 22 d. direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo. *OJ L 167*, p. 10–19.

Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos (kodifikuota redakcija). *OJ L 111*, p. 16–22.

Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. *OJ L 30*, p. 64–88.

Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų. *OJ L 136*, p. 1–27.

Užsienio valstybių teisės aktai:

Jungtinės Karalystės vartotojų teisių aktas (2015). *UK public general acts*, 49019 Ch c 15.

Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas (2002). *Federal Law Gazette*, I p. 42, 2909; 2003 I p. 738.

Specialioji literatūra:

Banterle F. (2020). Data Ownership in the Data Economy: A European Dilemma. In: Synodinou TE., Jougoux P., Markou C., Prastitou T. (eds) *EU Internet Law in the Digital Era*. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25579-4_9.

Baranauskas, E. et al. (2010). *Daiktinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.

Beale, H. (2016). Scope of application and general approach of the new rules for contracts in the digital environment [interaktyvus]. *Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs*, PE 536.493.

Prieiga per internetą: http://www.epgencms.europarl.europa.eu/cmsdata/upload/4a1651c4-0db0-4142-9580-89b47010ae9f/pe_536.493_print.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 17 d.].

Bedir, C. (2020). Contract Law in the Age of Big Data [interaktyvus]. *European Review of Contract Law, Tilburg Law School Research Paper Forthcoming*, 16(3). Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3631023> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Birštonas, R. et al. (2010). *Intelektinės nuosavybės teisė: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras.

Civilka, M. (2001). Skaitmeninių produktų teisinis statusas. Skaitmeniniai produktai: prekės ar paslaugos? [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92854&FID=269783> [žiūrėta 2021 m. kovo 17 d.].

Didžiulis, L. (2019). *Contract Law in Lithuania*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

Geiregat, S. and Steennot, R. (2017). Proposal for a Directive on Digital Content: Scope of Application and Liability for a Lack of Conformity. In: Claeys, I. and Terryn, E. (eds) *Digital Content and Distance Sales: New Developments at EU Level*. Cambridge: Intersentia, 95–166. <https://doi.org/10.1017/9781780686035.004>.

- Giliker, P. (2017). Regulating Contracts for the Supply of Digital Content: The EU and UK Response. In: Synodinou TE., Jougleux P., Markou C., Prastitou T. (eds) *EU Internet Law*. Cham: Springer, 101-124. https://doi.org/10.1007/978-3-319-64955-9_5.
- Giliker, P. (2020). Adopting a Smart Approach to EU Legislation: Why Has It Proven So Difficult to Introduce a Directive on Contracts for the Supply of Digital Content? In: Synodinou TE., Jougleux P., Markou C., Prastitou T. (eds) *EU Internet Law in the Digital Era*. Springer, Cham, 299-320. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25579-4_14.
- Guibault, L. (2016). Individual Licensing Models and Consumer Protection [interaktyvus]. In Hilty, R.M. and Liu, K.-C. (eds.), *Exploring Sensible Ways for Paying Copyright Owners? Amsterdam Law School Research Paper*, 2016-01, 1-14. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2713765> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].
- Helberger, N., Guibault, L. (2012). Clash of cultures – integrating copyright and consumer law. *Info*, 14, 23-33. <https://doi.org/10.1108/14636691211271208>.
- Jacquemin, H. (2017) Digital Content and Sales or Service contracts under EU Law and Belgian/French Law [interaktyvus]. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 8(1), 27-38. Prieiga per internetą: https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-8-1-2017/4530/JIPITEC_8_1_2017_Jacquemin.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].
- Jakutytė-Sungailienė, A. (2009). Turto samprata lietuvos civilinėje teisėje. *Socialinių Mokslų Studijos*, 3(3), 213–228.
- Karapapa, S. (2018). Exhaustion of Rights on Digital Content under Eu Copyright: Positive and Normative Perspectives [interaktyvus]. In: forthcoming Aplin, T. (ed) *Research Handbook on Intellectual Property and Digital Technologies*. Cheltenham: Edward Elgar. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3278149> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].
- Karin, S. (2017). What Rules Should Apply to Smart Consumer Goods? Goods with Embedded Digital Content in the Borderland Between the Digital Content Directive and “Normal” Contract Law [interaktyvus]. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 8(2), 96-110. Prieiga per internetą: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-8-2-2017/4559> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].
- Lehmann, M. (2016). A Question of Coherence: The Proposals on EU Contract Rules on Digital Content and Online Sales. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 23, 752-774. <https://doi.org/10.1177/1023263X1602300502>.

Loos, M. B. M. (2017). Not Good but Certainly Content: The Proposals for European Harmonisation of Online and Distance Selling of Goods and the Supply of Digital Content. In: Claeys, I. and Terry, E. (eds) *Digital Content and Distance Sales: New Developments at EU Level*. Cambridge: Intersentia, 3–54. <https://doi.org/10.1017/9781780686035.002>.

Loss et al. (2011). Analysis of the applicable legal frameworks and suggestions for the contours of a model system of consumer protection in relation to digital content contracts. - Final report: Comparative analysis, law & economics analysis, assessment and development of recommendations for possible future rules on digital content contracts [interaktyvus]. *Amsterdam: University of Amsterdam, Centre for the Study of European Contract Law [etc.]*. Prieiga per internetą: <https://dare.uva.nl/search?identifier=7d3d806d-8315-4aa6-8fb6-1fc565d2b557> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Loos, M. et al. (2012). Digital Content Contracts for Consumers [interaktyvus]. *Journal of Consumer Policy, Forthcoming, Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series*, 2012-05, 1-32. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2081918> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Mak, V. (2016). The new proposal for harmonised rules on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content [interaktyvus]. *Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs*, PE536.494. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/98771/Mak.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Manko, R. (2016a). Contracts for supply of digital content. A legal analysis of the proposed new directive, in-depth analysis. *European Parliamentary Research Service*, PE 582.048. doi:10.2861/49185.

Manko, R. (2016b). Contracts for supply of digital content to consumers [interaktyvus]. *European Parliamentary Research Service*, PE 581.980. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581980/EPRS_BRI\(2016\)_581980_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581980/EPRS_BRI(2016)_581980_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Mezei, P. (2015). Digital First Sale Doctrine Ante Portas – Exhaustion in the Online Environment [interaktyvus]. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 6(1), 23-72. Prieiga per

internetą: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-6-1-2015/4173/citation> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Mezei, P. (2020). The Doctrine of Exhaustion in Limbo - Critical Remarks on the CJEU's Tom Kabinet Ruling. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellonskiego - Prace z Prawa Własności Intelektualnej (Jagiellonian University Intellectual Property Law Review)*, 2/2020, 130-153. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3560138> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Mylė, Ž. (2017). *Vartotojų apsauga elektroninėje prekyboje: naujos teisinio reguliavimo priemonės ES*. Magistro darbas, socialiniai mokslai, teisė (S 001), Vilniaus universitetas. Vilnius: Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos informacinės sistemos (eLABa) ETD talpykla.

Oprysk L. (2020). "Digital" Exhaustion and the EU (Digital) Single Market. In: Synodinou TE., Jougoux P., Markou C., Prastitou T. (eds) *EU Internet Law in the Digital Era*. Cham: Springer, 161-180. https://doi.org/10.1007/978-3-030-25579-4_7.

Oprysk, L. (2020). Secondary Communication Under the EU Copyright Acquis After Tom Kabinet: Between Exhaustion and Securing Work's Exploitation [interaktyvus]. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 11 (2), 200–214. Prieiga per internetą: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-11-2-2020/5095> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Oprysk, L., Sein, K. (2020). Limitations in End-User Licensing Agreements: Is There a Lack of Conformity Under the New Digital Content Directive?. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 51(5), 594–623. <https://doi.org/10.1007/s40319-020-00941-y>.

Perzanowski, A., Hoofnagle, C. J. (2017). What We Buy When We 'Buy Now'. *University of Pennsylvania Law Review*, 165, p. 315-375, *UC Berkeley Public Law Research Paper*, 2778072 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2778072> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Perzanowski, A., Schultz, J. (2020). The End of Ownership [interaktyvus]. *MIT Press*, 2016, *Case Legal Studies Research Paper*, 2020-24. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3573549> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Spindler, G. (2018). Contracts for the Supply of Digital Content – The proposal of the commission for a directive on contracts for the supply of digital Content. In:

Grundmann, S. (ed.) *European Contract Law in the Digital Age*. Cambridge: Intersentia, 281–314. <https://doi.org/10.1017/9781780686431.010>.

van Erp, Sief J. H. M. (2017). Ownership of Digital Assets and the Numerus Clausus of Legal Objects. *Maastricht European Private Law Institute Working Paper*, 2017/6. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3046402> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Wendehorst, C. (2016). Sale of goods and supply of digital content – two worlds apart? Why the law on sale of goods needs to respond better to the challenges of the digital age [interaktyvus]. *Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs*, PE 556.928. Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/98774/pe%20556%20928%20EN_final.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.].

Elektroniniai leidiniai

Birštonas, R. (2019). Teisės į internetu parsisiųstas kūrinių kopijas ir skaitmeninis feodalizmas: generalinio advokato išvados Tom Kabinet byloje komentaras. [interaktyvus] (modifikuota 2019-09-12). Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2019/09/12/r-birstonas-teises-i-internetu-parsisiustas-kuriniu-kopijas-ir-skaitmeninis-feodalizmas-generalinio-advokato-isvados-tom-kabinet-byloje-komentaras/> [žiūrėta 2021 m. vasario 30 d.].

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo teismo sprendimai

UsedSoft [ESTT], Nr. C-128/11, [2011-03-14]. ECLI:EU:C:2012:407.

SZPUNAR, M. (2019). Nederlands Uitgeversverbond and Groep Algemene Uitgevers [ESTT], Nr. C-263/18, [2019-12-19]. ECLI:EU:C:2019:697.

Nederlands Uitgeversverbond and Groep Algemene Uitgevers (*Tom Kabinet*) [ESTT], Nr. C-263/18, [2019-12-19]. ECLI:EU:C:2019:1111.

Bendrosios kompetencijos teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-599/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-177-687/2015.

Kiti šaltiniai

Travaux préparatoires

2015 m. gruodžio 9 d. Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų skaitmeninio turinio teikimo sutarčių aspektų, COM/2015/0634 final - 2015/0287 (COD).

2015 m. gegužės 6 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija. COM/2015/0192 final.

Sutarčių dėl skaitmeninio turinio ar skaitmeninės paslaugos teikimo svarbiausių aspektų, kurie gali būti reglamentuoti nacionalinėje teisėje, sąrašas: Direktyvos 2019/770 taikymo srityje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://epilietis.lrv.lt/uploads/epilietis/documents/files/Sarasas1-converted.pdf> [žiūrėta 2021 m. vasario 30 d.].

Informaciniai leidiniai

Voss A. and Gebhardt E. (2016). *Contracts for Supply of Digital Content and Digital Services to Consumers* [interaktyvus]. *Legislative Train 02.2021*. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-connected-digital-single-market/file-jd-digital-content-and-digital-services> [žiūrėta 2021 m. vasario 30 d.].

Interneto portalai

„Google Play“ paslaugų teikimo sąlygos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://play.google.com/intl/lt_lt/about/play-terms/ [žiūrėta 2021 m. vasario 30 d.].

Skaitmeninio turinio pirkimo-pardavimo sutartys

Grėta Šumskytė

Magistro darbe analizuojama sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo tema, nagrinėjant aktuales Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktus, teismų praktiką ir teisės doktriną skaitmeninio turinio teikimo bei vartotojų teisių apsaugos klausimais. Nagrinėjant šią magistrinio darbo temą yra atskleidžiama kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo turėtų būti kvalifikuojamos Lietuvos sutarčių teisėje bei kaip Direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų turėtų būti įgyvendinta Lietuvos teisėje.

Darbe analizuojamas skaitmeninio turinio reglamentavimas iki direktyvos ir po jos priėmimo, taip atskleidžiant direktyvos nulemtus sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo reglamentavimo pokyčius. Darbo temai glaudžiai siejantis su intelektinės nuosavybės teise bei vartotojų teisių apsauga daug dėmesio skiriama vartotojų teisių sudarant sutartis dėl skaitmeninio turinio teikimo apimties analizei, o būtent nagrinėjant išnaudojimo teisės (ne)taikymą skaitmeninėje erdvėje ir to reikšmę vartotojų teisių apimčiai, bei licencinių sutarčių ir vartotojų teisėtų lūkesčių santykio reikšmę skaitmeninio turinio neatitikčiai. Darbe nagrinėjama ir skaitmeninio turinio kaip civilinės teisės objekto vieta Lietuvos teisėje, kartu analizuojant ir galimybę suteikti vartotojui nuosavybės teisę į skaitmeninį turinį (tiksliau, skaitmeninę rinkmeną). Atskirų Lietuvos sutarčių teisėje įtvirtintų sutarčių rūšių pritaikomumo sutartims dėl skaitmeninio turinio teikimo analizė leidžia padaryti išvadą kaip sutartys dėl skaitmeninio turinio teikimo turėtų būti kvalifikuojamos nacionalinėje teisėje. Išnagrinėjus direktyvos įgyvendinimo galimybes, atsižvelgiant į nustatytą sutarčių dėl skaitmeninio turinio teikimo kvalifikavimo būdą, magistriniame darbe yra pasiūlomas tinkamiausias direktyvos perkėlimo į Lietuvos teisę variantas.

SUMMARY

Digital content sales contracts

Grėta Ŗumskytė

The master's thesis provides analysis on the topic of contracts for the supply of digital content, examining the relevant Lithuanian and European Union legislation, case law and legal doctrine on the issues concerning the supply of digital content and consumer protection. Researching this topic of the master's thesis reveals how contracts for the supply of digital content should be qualified in Lithuanian contract law and how Directive (EU) 2019/770 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services should be implemented in Lithuanian law.

The master's thesis analyses the regulation of supply of digital content before and after the adoption of the directive, thus revealing the changes in the regulation of contracts for the supply of digital content brought by the directive. Since the topic of the master's thesis is closely related to intellectual property law and consumer protection, a lot of attention is paid to the analysis of the scope of consumer rights when entering into contracts for the supply of digital content, namely in examining the (non)application of exhaustion doctrine in the digital environment and its implications for consumer rights, and the significance of the relationship between licensing agreements and legitimate consumers' expectations for non-conformity of digital content. The paper also examines the place of digital content in the system of civil law objects in Lithuanian law, at the same time analysing the possibility to grant the consumers with the right of ownership of digital content (in particular, to a digital file). The analysis of the applicability of individual types of contracts established in Lithuanian contract law to contracts for the supply of digital content allows to conclude how contracts for the supply of digital content should be classified in national law. After examining the different possibilities of implementing the Directive, taking into account the determined way of classifying contracts for the supply of digital content, the most appropriate option for implementing the directive into Lithuanian law is proposed.